

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria –Vlada – Government

*Ministria e Arsimit, Shkencës dhe e Teknologjisë
Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
Ministry of Education Science & Technology*

Kurrikula Bërthamë **për arsimin e mesëm** **të ulët** **(Klasa VI, VII, VIII dhe IX)**

S

012)

Georg-Eckert-Institut BS78

1 170 561 2

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

*Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë
Ministarstva Obrazovanja Nauke i Tehnologije
Ministry of Education Science and Technology*

KURRIKULA BËRTHAMË

PËR ARSIMIN E MESËM TË ULËT TË KOSOVËS
(Klasa VI, VII, VIII dhe IX)

2012

MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE E TEKNOLOGJISË

Këshilli redaktues:

Nehat Mustafa

Drita Kadriu

Ramush Lekaj

Redaktori gjuhësor:

Sulejman Dermaku

Georg-Eckert-Institut -
Leibniz-Institut für internationale
Schulbuchforschung
- BIBLIOTHEK -

Radhitja:

2014 241

Granit Salihu

Ballina:

RKS

Z-4

Granit Salihu

(1, 2012)

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria -Vlada-Government

Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe Teknologjisë- Ministarstva za Obrazovanje Nauku i
Tehnologiju-Ministry of Education Science &Technology

Kabineti i Ministrit /Kabinet Ministra / Cabinet of the Minister

Nr. 292 / 01 B

Datë: 22.10.2012

Ministri i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT), në mbështetje të neneve 4, 21, 22 të Ligjit nr. 03/L-189 për administratën shtetërore të Republikës së Kosovës, (Gazeta zyrtare, nr. 82, 21 tetor 2010), si dhe duke u bazuar në nenin 8 paragrafi 1.4 dhe shtojcën 6 të Rregullores nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive (22.03.2011) si dhe në Kornizën e Kurrikulës së Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës, miratuar me vendimin nr.262/018 të datës 29.08.2011, nxjerr:

V E N D I M

1. Miratohet dokumenti: Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët të Kosovës.
2. Dokumenti: Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët të Kosovës, është i kompletuar dhe i zbatueshëm në arsimin parauniversitar të Kosovës.
3. Vendimi hyn në fuqi me nënshkrimin e tij.

A r s y e t i m

Dokumentit: Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët, synon ndryshimin e vazhdueshëm dhe progresiv të arsimit parauniversitar në Republikën e Kosovës, vendos themelet për ngritjen e cilësisë dhe të barazisë në zbatimin e kurrikulave për të gjithë nxënësit /et . Ky dokument do të shërbejë si bazë e mirë për hartimin dhe zbatimin e një vargu të dokumenteve tjera, planeve dhe programeve, teksteve shkollore dhe udhëzuesve tjerë pedagogjikë për zhvillimin e arsimit në nivelin e dytë të arsimit parauniversitar, prandaj u vendos si në dispozitiv të këtij vendimi.

Vendimi u dërgohet:

1. Kabinetit të Ministrit;
2. Zyrës së SP;
3. Departamentit të ZHAP;
4. Arkivit.

Prof. dr. Ramë Buja, ministër

Fjala e Ministrit

Nxënës, mësimdhënës, prindër, përfaqësues të arsimit dhe ju qytetarë të Republikës së Kosovës, një vit më parë në duart e të gjithë atyre që në çfarëdo mënyre janë të ndërlidhur me arsimin parauniversitar, Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë e Republikës së Kosovës, pasi e miratoi, solli Kornizën e Kurrikulës të Arsimit Parauniversitar të Kosovës. Ndërsa, tani bazuar në këtë dokument - Kurrikula bërthamë, promovohet vizioni i ri shumë më i përimtuar e i konkretizuar i Qeverisë së Republikës së Kosovës.

Ky dokument u dedikohet dhe ju shërben mësimdhënësve, nxënësve, prindërve, drejtorëve të shkollave dhe komunitetit në përgjithësi. Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë, struktura, qëllimet dhe parimet e arsimit parauniversitar janë të peshës së një dokumenti bazik, i cili përcakton dhe rregullon rrugët e mësimdhënies, mësimnxënies, metodologjisë, vlerësimit, etj. Përmbajtjet e këtij dokumenti janë të obligueshme për zbatim për të gjitha institucionet edukative arsimore publike dhe private në Republikën e Kosovës.

Kurrikulat bërthamë përmbajnë gjithë strukturën e arsimit parafillor dhe arsimit fillor, arsimit të mesëm të ulët dhe arsimit të mesëm të lartë. Përmbajtjet përbrenda përkufizojnë në detaje veçoritë e arsimit të të gjitha niveleve të arsimit parauniversitar, kompetencat e të nxënësve, shkollës dhe kurrikulës, rezultatet e të nxënësve, fushat e kurrikulës, planet mësimore, mësimi me zgjedhje, udhëzimet (metodologjitë) për organizimin e procesit mësimor, vlerësimi i nxënësve dhe aspekte tjera lidhur me zbatimin. Këto dokumente, besoj se përmbushin të gjitha kërkesat e shoqërisë për secilin nivel formal i arsimit parauniversitar. Kështu krijohen mundësi të reja që të zhvillohen tek nxënësit dijet, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat duke kultivuar identitetin personal, kom-bëtar, të përkatësisë shtetërore e kulturore, duke promovuar vlerat e përgjithshme kulturore dhe qytetare, duke zhvilluar përgjegjësitë ndaj vetes, ndaj tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit, si dhe duke aftësuar për jetë dhe për punë në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore, duke zhvilluar ndërmarrësin dhe përdorimin e teknologjisë, si proces e mësim gjatë gjithë jetës.

Me përkushtim profesional është mundësuar zbatueshmëria e kurrikulave bërthamë në koherencë dhe qëndrueshmëri të të gjitha niveleve formale të arsimit parauniversitar. Ky objektivi është arritur duke u mbështetur në parimin e gjithëpërfshirjes, zhvillimit të kompetencave, mësimdhënies dhe të nxënësve të integruar dhe koherent, në autonominë dhe fleksibilitetin në nivel të shkollës, në përgjegjësinë dhe llogaridhënien. Parime këto që detyrimisht do të ndikojnë në ngritjen e cilësisë së arsimit.

Të gjitha dokumentet e kurrikulave bërthamë janë të strukturuar rreth një sistemi prej gjashtë kompetencash kryesore dhe janë ndërtuar mbi shtatë fushat kurrikulare.

Dua të sigurojë të gjithë atyre që ju dedikohet dokumenti, se nivelet formale të arsimit parauniversitar të Kosovës përputhen me sistemin ndërkombëtar të klasifikimit të arsimit (SNKA) të përpiluar nga UNESCO. Andaj, shpresoj të jetë bërë një punë kryesore e me qëndrueshmëri afatgjatë që kurrikulat bërthamë të jenë të aplikueshme për të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar, duke filluar nga klasa parafillore dhe arsimit fillor, për arsimin e mesëm të ulët, për arsimin e mesëm të lartë (për gjimnaze dhe për shkolla profesionale). Ministria kështu po përmbushë edhe një synim nga projekti qeveritar që ky dokument të mundësojë progres në zhvillimin e kompetencave tek nxënësit, në zhvillimin e mësimdhënësve të suksesshëm, dhe prindërve që dinë të përcjellin saktë arritshmëritë e kompetencave të fëmijëve të tyre. Kurrikula Bërthamë mundëson hartimin e planeve dhe programeve me bazë në shkollë, teksteve mësimore dhe burimeve tjera si dhe shumë dokumenteve tjerë që e lehtësojnë mësimdhënien dhe mësimnxënien të bazuar në kompetenca. Me këtë hap të rëndësishëm dhe reflektues të reformave sistemi arsimor i Republikës së Kosovës po kompletohet dhe po demonstron përkushtimi për finalizimin e projektit tonë për arsimin evropian e me njohje ndërkombëtare.

Sinqerisht,

Prof. Dr. Ramë Buja, Ministër

Shkurtesat

KB	Kurrikula Bërthamë
RNSH	Rezultatet e të nxënit për shkallë
FK	Fushë e Kurrikulës
ShK	Shkallë e Kurrikulës
KK	Kurrikula e Kosovës
KKK	Korniza e Kurrikulës së Kosovës
RNF	Rezultate të nxënit për fushë
MASHT	Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë
Shk	Shkathtësi
L	Lëndë
RML	Rezultate Mësimore për Lëndë
Pp	Planprogram
T	Tema
RMT	Rezultate Mësimore për Tema
GP	Grup Punues

Përmbajtja

Vendimi.....	3
Fjala e Ministrit	4
Shkurtesat	5
I. HYRJE	9
Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë.....	10
Struktura e arsimit parauniversitar.....	10
Qëllimet e arsimit parauniversitar	11
Parimet e arsimit parauniversitar.....	12
Struktura e Kurrikulës Bërthamë.....	13
II. KURRIKULA BËRTHAMË PËR ARSIMIN E MESËM TË ULËT KLASA VI - IX.....	15
1.Kurrikula Bërthamë.....	16
2. Struktura e Kurrikulës Bërthamë.....	16
3.Arsimi i mesëm i ulët (klasat VI - IX).....	16
4.Kompetencat e të nxëniet	16
5. Shkallët e Kurrikulës.....	17
III. FUSHAT E KURRIKULËS NË KUADËR TË ARSIMIT TË MESËM TË ULËT	29
Fushat e Kurrikulës	30
Fusha kurrikulare - Gjuhët dhe Komunikimi	31
Fusha kurrikulare - Artet	38
Fusha kurrikulare - Matematika.....	46
Fusha kurrikulare - Shkencat e natyrës	54
Fusha kurrikulare - Shoqëria dhe mjedisi.....	62
Fusha kurrikulare - Shëndeti dhe mirëqenia.....	71
Fusha kurrikulare - Jeta dhe puna.....	78
IV. PLANET DHE PROGRAMET	85
1. Përkufizimi.....	86
2.Plani i përgjithshëm mësimor (fondi i përgjithshëm i orëve) për arsimin parauniversitar	86
3.Plani mësimor (PM) për arsimin e mesëm të ulët.....	87
4. Kriteret për hartimin e planit mësimor.....	90
5. Zbatimi i planit mësimor	90
6. Autonomia e shkollës	91

V. KURRIKULA ZGJEDHORE PËR NIVELIN E PARË	93
1. Koncepti	94
2. Qëllimi	94
3. Përmbajtja dhe realizimi	94
4. Struktura e Kurrikulës zgjedhore	64
5. Procedura për hartimin e Kurrikulës zgjedhore	94
6. Procedura për zgjedhjen e lëndës me zgjedhje	94
7. Zbatimi	95
VI. METODOLOGJIA E PËRGJITHSHME - UDHËZIME	97
1.Hyrje	98
2. Përkufizimi	98
3.Ndërlidhja e rezultateve të të nxënit për shkallë me rezultatet e fushave kurrikulare/mësimore	98
4.Mësimdhënia dhe nxënia me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja	99
5.Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në qasjen e integruar	100
6.Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca	100
7.Mësimdhënia dhe nxënia e diferencuar	101
8.Çështjet ndërkurrikulare	102
9.Çështjet jashtëkurrikulare	102
VII. VLERËSIMI - UDHËZIME TË PËRGJITHSHME	105
1.Hyrje	106
2.Qëllimet e vlerësimit.....	106
3.Parimet themelore të vlerësimit	106
4.Vlerësimi i brendshëm	106
5.Vlerësimi i jashtëm	109
BIBLIOGRAFIA	124
MË HARTIMIN E KURRIKULAVE BËRTHAMË MORËN PJESË:	126

1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

I. HYRJE

Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë

Struktura e arsimit parauniversitar

Qëllimet e arsimit parauniversitar

Parimet e arsimit parauniversitar

Çështjet e përbashkëta të dokumentave të kurrikulave bërthamë

Struktura e Kurrikulës Bërthamë

Rëndësia e Kurrikulës Bërthamë

Kurrikula Bërthamë është dokument që në shkollat e Kosovës e bën të zbatueshme Kornizën e Kurrikulës së Kosovës, të miratuar nga MASHT-i në gusht të vitit 2011. Me këtë dokument përcaktohen rezultatet e kompetencave për lëmenj të ndryshëm të jetës, të shprehura nëpërmjet njohurive faktike dhe procedurale, nëpërmjet shkathtësive, qëndrime dhe vlerave që duhet të zhvillohen te nxënësit gjatë periudhave të caktuara kohore si dhe qasjet, metodologjitë e zbatueshmërisë, monitorimi dhe vlerësimi. Gjithashtu, ky dokument përcakton shpërndarjen kohore nëpër fusha të Kurrikulës dhe ndërlidhjen ndërmjet tyre, të cilat mundësojnë progres në zhvillimin e kompetencave te nxënësit.

Dokumenti i Kurrikulës Bërthamë mbështet:

- nxënësit - në zhvillimin gradual të tyre, në zhvillimin e kompetencave për arsimim tërëjetësor dhe në integrimin e lehtë shoqëror, duke i përgatitur që të ballafaqohen me sfida të jetës;
- mësimdhënësit - në planifikimin dhe realizimin e suksesshëm të punës me nxënës - aktiviteteve mësi more në klasë dhe jashtë klase, në përgjigjet pyetjeve: Përse dhe për Çqëllim duhet të mësojnë nxënësit; Çfarë, Kur, Sa dhe Si do të mësojnë nxënësit, si dhe Çfarë, Kur dhe Si të vlerësohen arritjet e nxënësve - realizimi dhe efektiviteti i aktiviteteve mësimore dhe
- prindërit - në ndjekjen e saktë të arritjeve të kompetencave të fëmijëve të tyre në periudha të caktuara kohore në bazë të njohurive, sjelljeve, ndjenjave dhe qëndrimeve që manifestojnë në situata të ndryshme jetësore, në harmoni me rezultatet e të nxënësve të fushave dhe shkallëve kurrikulare.

Struktura e arsimit parauniversitar

Nivelet formale të arsimit parauniversitar të Kosovës përpunohen me sistemin ndërkombëtar të klasifikimit të arsimit (SNKA), përpiluar nga UNESCO, dallime ka në përbërjen e strukturës së Kurrikulës Bërthamë të SNKA 1, në kuadër të së cilës hyn klasa parafillore, që është pjesë përbërëse e edukimit parafillor. Të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar janë të ndara në nën nivele formale, me emërtim - Shkallët e Kurrikulës, që kanë qëllime të caktuara dhe janë në funksion sipas emërtimeve të secilës prej tyre (Shih në tabelën e mëposhtme emërtimet e secilës shkallë të Kurrikulës dhe seksionin 2 të këtij dokumenti).

Kurrikulat bërthamë (janë të hartuara) për të gjitha nivelet formale të arsimit parauniversitar, si:

- Kurrikula Bërthamë për zhvillimin e fëmijërisë së hershme (lindje - 5 vjeç);
- Kurrikula Bërthamë për klasën parafillore dhe arsimin fillor;
- Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët;
- Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të lartë (Kurrikula Bërthamë për gjimnaze dhe Kurrikula Bërthamë për shkolla profesionale).

Sistemi	Nivelet formale të arsimit parauniversitar në Kosovë	Shkallët e Kurrikulës		Kurrikulat bërthamë
SNKA3	Arsimi i mesëm i lartë (klasat X-XII)	Klasa XII	Shkalla e Kurrikulës 6: Konsolidim dhe specializim	Kurrikula Bërthamë për klasat X-XII të arsimit të mesëm të lartë
		Klasat X-XI	Shkalla e Kurrikulës 5: Zhvillim i përgjithshëm themelor dhe profesional	
SNKA 2	Arsimi i mesëm i ulët (klasat VI-IX)	Klasat VIII-IX	Shkalla e Kurrikulës 4: Përforsim dhe orientim	Kurrikula Bërthamë për klasat VI-IX të arsimit të mesëm të ulët
		Klasat VI-VII	Shkalla e Kurrikulës 3: Zhvillim i mëtejshëm dhe orientim	
SNKA 1	Arsimi fillor (Klasat I-V)	Arsimi fillor	Shkalla e Kurrikulës 2: Përforsim dhe zhvillim	Kurrikula Bërthamë për klasën parafillore dhe klasat I-V të arsimit fillor
		Klasat III-V		
SNKA 0	Arsimi (Edukimi) parashkollor	Arsimi fillor	Shkalla e Kurrikulës 1: Përvetësim themelor	
		Klasat I-II		
		Klasa parafillore		
		Mosha 0-5	Shkalla përgatitore e Kurrikulës: Edukimi në fëmijërinë e hershme	Kurrikula Bërthamë e edukimit parashkollor

Secila kurrikulë bërthamë është në linjë me qëllimet e përgjithshme të arsimit parauniversitar dhe zbatohet duke respektuar parimet e themelore që dalin nga Korniza e Kurrikulës së Kosovës.

Qëllimet e arsimit parauniversitar

Secili nivel formal i arsimit parauniversitar të nxënësit duhet të zhvillojë dijet, shkathësitë, qëndrimet dhe vlerat, në harmoni me kërkesat e shoqërisë demokratike, duke:

- kultivuar identitetin personal, kombëtar, të përkatësisë shtetërore e kulturore,
- promovuar vlerat e përgjithshme kulturore dhe qytetare,
- zhvilluar përgjegjësitë ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit,
- i aftësuar për jetë dhe për punë në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore,
- zhvilluar ndërmarrësinë dhe përdorimin e teknologjisë,
- i aftësuar për mësim gjatë gjithë jetës.

Parimet e arsimit parauniversitar

Zbatueshmëria e Kurrikulës Bërthamë siguron koherencë dhe qëndrueshmëri të të gjitha niveleve formale të arsimit parauniversitar duke u mbështetur në këto parime:

Gjithëpërfshirjen e fëmijëve dhe të rinjve në mënyrë të barabartë në arsim cilësor;

Zhvillimin e kompetencave, që reflektohen në rezultatet e të nxënësve, që priten të arrihen në mënyrë progresive dhe të vazhdueshme nga të gjithë nxënësit në periudha të ndryshme të shkollimit;

Mësimdhënien dhe të nxënësve të integruar dhe koherent, që promovon të nxënësve të plotë, duke reflektuar ndërlidhjet dhe ndërvarësitë e natyrës dhe të botës së krijuar nga njeriu me dijen dhe informacionin që kanë nxënësit për to;

Autonominë dhe fleksibilitetin në nivel shkolle në zbatimin e Kurrikulës Bërthamë dhe pjesës zgjedhore që reflektohen në hartimin vjetor të planit mësimor dhe në metodologjinë e mësimdhënies dhe të të nxënësve ;

Përgjegjësinë dhe llogaridhënien, që reflektohen në krijimin e kulturës për vlerësim të vazhdueshëm - ndjekje të progresit në zbatimin e kërkesave të Kurrikulës përmes mbledhjes dhe analizës së të dhënave, dokumentimit të sfidave dhe zgjidhjeve, drejt një paraqitjeje me të mirë në përmbushjen e kërkesave të Kurrikulës dhe ngritjes së cilësisë së arsimit.

Çështjet e përbashkëta të dokumenteve të kurrikulave bërthamë

Të gjitha dokumentet e kurrikulave bërthamë janë të strukturuar rreth një sistemi prej gjashtë kompetencash kryesore, në përputhje me qëllimet e arsimit parauniversitar dhe shtatë fushat kurrikulare. Gjashtë kompetencat, të pranishme në të gjitha kurrikulat bërthamë, janë:

- Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit;
- Kompetenca e të menduarit;
- Kompetenca e të mësuarit;
- Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis;
- Kompetenca personale;
- Kompetenca qytetare.

Ndërkaq, shtatë fushat kurrikulare të pranishme në të gjitha kurrikulat bërthamë janë:

1. Gjuhët dhe komunikimi;
2. Artet;
3. Matematika;
4. Shkencat e natyrës;
5. Shoqëria dhe mjedisi;
6. Shëndeti dhe mirëqenia;
7. Jeta dhe puna.

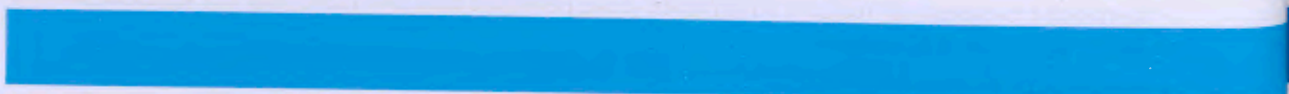
Rezultatet e të nxënësve për çdo shkallë dhe rezultatet e të nxënësve për çdo fushë i bëjnë të dallueshme kompetencat dhe fushat kurrikulare nga secili nivel formal i arsimit dhe secila shkallë kurrikulare (shih seksionet II dhe III të këtij dokumenti).

Struktura e Kurrikulës Bërthamë

Kurrikula Bërthamë në vete përmban këtë strukturë:

- Fushëveprimin, strukturën dhe përshkrimin e përgjithshëm të nivelit formal të sistemit arsimor përkatës
- Fushëveprimin e shkallëve kryesore të Kurrikulës për nivelin formal përkatës
- Rezultatet e të nxënit për shkallë kryesore të Kurrikulës, që shprehin nivelin e domosdoshëm të arritjes së kompetencave kryesore me rastin e përfundimit të çdo shkalle të Kurrikulës
- Si do të përdoren rezultatet e të nxënit për shkallë kryesore të kurrikulës në procesin mësimor dhe të vlerësimit
- Kërkesat e progresit gjatë niveleve formale të arsimit, duke përfshirë kërkesat minimale të kalimit prej një shkalle kryesore të Kurrikulës në një shkallë tjetër
- Kriteret dhe format e vlerësimit
- Fushat e Kurrikulës dhe fushëveprimi i tyre nëpër shkallë kryesore të Kurrikulës
- Rezultatet e të nxënit për fusha të Kurrikulës për secilën shkallë të Kurrikulës
- Si përdoren rezultatet e të nxënit për fusha në procesin mësimor dhe të vlerësimit
- Kërkesat e progresit në fushat e Kurrikulës, duke përfshirë kërkesat minimale për kalimin prej një shkalle kryesore të Kurrikulës
- Kriteret dhe format e vlerësimit
- Planin dhe programin mësimor
- Lëndët në kuadër të fushave të Kurrikulës dhe fushëveprimin e tyre
- Udhëzimet (metodologjitë) për organizimin e procesit mësimor
- Vlerësimin e nxënësve
- Aspekte lidhur me zbatimin.

...shprehjet e ndryshme të kësaj lloji të komunikimit. Në mënyrë të përgjithshme, komunikimi verbal mund të ndahet në komunikim verbal të shprehur dhe komunikim verbal të shkruar. Komunikimi verbal të shprehur përfshin komunikimin me zë dhe komunikimin me shprehje të fytyrës. Komunikimi verbal të shkruar përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara. Komunikimi verbal të shprehur mund të ndahet në komunikim verbal të shprehur të drejtpërdrejtë dhe komunikim verbal të shprehur të përcaktuar. Komunikimi verbal të shkruar mund të ndahet në komunikim verbal të shkruar të drejtpërdrejtë dhe komunikim verbal të shkruar të përcaktuar. Komunikimi verbal të shprehur të drejtpërdrejtë përfshin komunikimin me zë dhe komunikimin me shprehje të fytyrës. Komunikimi verbal të shprehur të përcaktuar përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara. Komunikimi verbal të shkruar të drejtpërdrejtë përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara. Komunikimi verbal të shkruar të përcaktuar përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara.

...komunikimi verbal të shprehur të drejtpërdrejtë dhe komunikimi verbal të shprehur të përcaktuar. Komunikimi verbal të shkruar të drejtpërdrejtë dhe komunikimi verbal të shkruar të përcaktuar. Komunikimi verbal të shprehur të drejtpërdrejtë përfshin komunikimin me zë dhe komunikimin me shprehje të fytyrës. Komunikimi verbal të shprehur të përcaktuar përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara. Komunikimi verbal të shkruar të drejtpërdrejtë përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara. Komunikimi verbal të shkruar të përcaktuar përfshin komunikimin me shprehje të shkruara dhe komunikimin me shprehje të shprehura të shkruara.

II.

Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët klasa VI - IX

Kurrikula Bërthamë

Struktura e Kurrikulës

Veçoritë e arsimit të mesëm të ulët, klasa VI - IX

Kompetencat e të nxënit

Shkallët e Kurrikulës

Zbatimi i rezultateve të shkallëve

Fushat e Kurrikulës Bërthamë

1. Kurrikula Bërthamë

Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët, është dokument bazë i cili rregullon ecurinë e mësimdhënies, të mësimnxënies, të metodologjisë, të vlerësimit etj. në nivelin e dytë të arsimit parauniversitar të Kosovës. Ky dokument, dispozitat e të cilit vendosen nga MASHT-i, është obligues për të gjitha institucionet edukative arsimore në Republikën e Kosovës. Kurrikula Bërthamë është hartuar duke u bazuar në Kornizën e Kurrikulës së Kosovës.

Ky dokument u shërben mësimdhënësve, nxënësve, prindërve, drejtorëve të shkollave dhe komunitetit në përgjithësi.

Kurrikula ofron mundësi të njëjta për të gjithë nxënësit dhe siguron gjithëpërfshirjen dhe mundësitë për sukses, pa marrë parasysh vështirësitë e tyre. Ajo u mundëson nxënësve zhvillimin e të kuptuarit të thellë të roleve dhe përgjegjësi të tyre si qytetarë; u ndihmon nxënësve që të përballin çështje dhe rrethana të ndryshme morale dhe shoqërore me të cilat ata ballafaqohen në jetën e tyre.

2. Struktura e Kurrikulës Bërthamë

Në Kurrikulën Bërthamë përshkruhet në detaje:

- Arsimi i mesëm i ulët
- Kompetencat e të nxënit për këtë nivel
- Shkallët e Kurrikulës
- Rezultatet e të nxënit sipas shkallëve
- Fushat e Kurrikulës
- Plani mësimor
- Mësimi me zgjedhje
- Udhëzimet (metodologjitë) për organizimin e procesit mësimor
- Vlerësimi i nxënësve
- Aspekte të tjera në lidhje me zbatimin

KB i mbulon shtatë fushat kurrikulare, të cilat përcaktohen prej autoritetit qendror të arsimit (MASHT) dhe janë të detyrueshme për të gjitha shkollat e Republikës së Kosovës (publike dhe private).

3. Arsimi i mesëm i ulët (klasat VI - IX)

Arsimi i mesëm i ulët nxënësve u ofron sfida të reja për zhvillimin e tyre nga aspekti njohës, fizik, personal, social dhe moral. Kërshëria e natyrshme e tyre duhet të nxitet me tutje për të siguruar që dija, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet e zotëruara në këtë nivel të paraqesin një bazë të qëndrueshme për nivele më të larta të arsimit. Qëllimi kryesor i këtij niveli është që t'i përgatisë nxënësit për shkollim të mëtejshëm dhe orientim për karrierë, duke u përkrahur me mentorë/këshilltarë profesionalë. Ky nivel po ashtu ndihmon nxënësit që të zhvillojnë interesat e tyre personale dhe definojnë pritjet e tyre për të ardhmen në mënyrë sa më të përshtatshme.

Në këtë nivel, Kurrikula pasurohet duke i vënë nxënësit para një spektri më të gjerë të përvojave të të nxënit (p. sh. , kombinimi i qasjeve konceptuale dhe praktike; të menduarit abstrakt dhe veprimet e kontekstualizuara, kontakti me realitetin konkret dhe virtual), në mënyrë që ata të ndihmohen në identifikimin e preferencave të tyre dhe fushave të interesit.

4. Kompetencat e të nxënit

Kompetencat reflektohen nëpërmjet rezultateve të të nxënit, të cilat janë të përgjithshme e të cilat shprehin atë se çfarë duhet të arrijnë nxënësit në mënyrë progresive dhe të vazhdueshme deri në fund të arsimit të detyrueshëm. Kompetencat përfshijnë një sistem të integruar dhe koherent të dijeve, të shkathtësive dhe të qëndrimeve të aplikueshme dhe të transferueshme, të cilat do t'u ndihmojnë nxënësve të ballafaqohen me sfida të epokës digjitale, të ekonomisë së tregut të lirë dhe të bazuar në dije, në një botë të marrëdhënieve të ndërvarura. Kompetencat e parapara me Kornizën e Kurrikulës rrjedhin nga qëllimet e përgjithshme të arsimit parauniversitar dhe përcaktojnë rezultatet kryesore të të nxënit, të cilat duhet t'i arrijnë nxënësit në mënyrë progresive dhe të qëndrueshme gjatë sistemit të arsimit parauniversitar. Kompetencat kryesore të parapara për sistemin e arsimit parauniversitar në Republikën e Kosovës janë:

1. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit
2. Kompetenca e të menduarit
3. Kompetenca e të mësuarit
4. Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis
5. Kompetenca personale
6. Kompetenca qytetare

Kompetencat e komunikimit dhe e të shprehurit, kompetencat e të menduarit dhe kompetencat për të mësuar janë të natyrës instrumentale: ato janë bazë për kompetencat e tjera, që më tepër janë të lidhura me rrethanat dhe me përmbajtjen e caktuar, siç janë kompetencat e nevojshme në jetën private, publike dhe profesionale.

Kompetencat e komunikimit dhe të të shprehurit (Komunikues efektiv)

Me qëllim që nxënësit dhe të rinjtë të zhvillohen si personalitete, të mësojnë dhe të marrin pjesë aktive në shoqëri, është me rëndësi që t'i kuptojnë porositë që u drejtohen dhe të shprehën në mënyrë adekuate nëpërmjet gjuhëve, simboleve, shenjave, kodeve dhe formave artistike. Për të komunikuar në mënyrë efektive, nxënësit përkrahen që të shfrytëzojnë në mënyrë të pavarur, kritike dhe kreative mjetet dhe mundësitë e komunikimit dhe të të shprehurit.

Kompetencat e të menduarit ("Mendimtar kreativ")

Përveç aftësisë për të identifikuar dhe për t'iu qasur informatës/burimit të njohurisë së caktuar, nxënësit kanë nevojë të zhvillojnë edhe kapacitete për t'iu qasur njohurive dhe për t'i përpunuar në mënyrë kritike, kreative dhe ndërvepruese.

Kompetencat e të mësuarit tërëjetësor (Nxënës i suksesshëm)

Për një "nxënës të suksesshëm" shkolla angazhohet të kultivojë vazhdimisht kërkësinë e nxënësve dhe interesimin për të nxënë si dhe të zhvillojë kompetencat për të mësuar. Shkolla po ashtu duhet të vetëdijësohet për stilet dhe strategjitë efektive mësimore.

Kompetencat për jetë, për punë dhe për mjedis (Kontribues produktiv)

Shkollat angazhohet që nxënësi të përgatitet të punoj në mënyrë të pavarur dhe të vetëdijësohet për rolin e tij në mbrojtjen dhe kultivimin e mjedisit.

Kompetencat personale (Individ i shëndetshëm)

Shkollat përgatisin nxënësit që në mënyrë efektive dhe konstruktive të inkuadrohen në jetën familjare, shoqërore dhe të punës. Në këtë kontekst, nxënësit përkrahen që të vetëdijësohen për veten dhe të kenë vetëbesim, por njëkohësisht të jenë të hapur dhe të kenë besim te të tjerët.

Kompetencat qytetare ("Qytetar i përgjegjshëm")

Të mësuarit për të jetuar së bashku trajtohet si sfida kryesore e botës së sotme dhe së nesërme. Kjo kompetencë siguron që nxënësit të jenë në gjendje të veprojnë si qytetarë të përgjegjshëm, duke marrë parasysh kontekstin e ngushtë dhe të gjerë.

5. Shkallët e Kurrikulës

Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar e Republikës së Kosovës përkufizon konceptin e shkallëve të Kurrikulës në sja të numrit të veçorive të përbashkëta që kanë të bëjnë me zhvillimin socio-emocional të nxënësve.

Shkallët e Kurrikulës kanë të përbashkëta:

- Kompetencat që duhet të arrihen
- Kërkesat për progres
- Mekanizmin për organizimin e përvojave mësimore
- Kriteret e vlerësimit

5.1. Shkallët e Kurrikulës për arsimin e mesëm të ulët

Korniza e Kurrikulës definon shkallët e Kurrikulës si perioda 1 – 3-vjeçare që kanë një numër karakteristikash të përbashkëta të zhvillimit psikosocial të nxënësve.

Shkallët e Kurrikulës paraqesin pikën referuese për progresin e nxënies, organizimin e aktiviteteve mësimore, qasjen dhe kriteret e vlerësimit drejt arritjes së kompetencave kryesore sipas KKK-së. Kurrikula Bërthamë për nivelin e dytë i ka dy shkallë, shkallën e tretë (klasa VI dhe VII), shkallën e katërt (klasa VIII dhe IX).

Sistemi Ndërkombëtar i Klasifikimit të Arsimit	Nivelet e sistemit formal të arsimit	Shkallët e Kurrikulës	Klasat	Mosha
SNKA 2	Arsimi i mesëm i ulët (klasat VI-IX)	Shkalla e Kurrikulës 4: Përforsim dhe orientim	IX	14
			VIII	13
		Shkalla e Kurrikulës 3: Zhvillim i mëtejshëm dhe orientim	VII	12
			VI	11

5.2. Rezultatet e të nxënësve për shkallë

Rezultatet e të nxënësve për shkallë përshkruajnë atë se çfarë nxënësi duhet të dijë, të besojë, të vlerësojë dhe të jetë i aftë për të bërë në fund të një shkalle të Kurrikulës. Rezultatet përfshijnë një varg domenesh, si: njohuritë, të kuptuarit, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat. Rezultatet e të nxënësve parashihen që të përfitohen nga të gjithë nxënësit me rastin e përfundimit të një shkalle të Kurrikulës, por ato nuk mbulojnë gjithçka që nxënësit kanë mësuar apo është dashur të mësojnë gjatë një shkalle të caktuar. Ato shprehin kërkesat esenciale të arritshmërisë së kompetencave kryesore me rastin e përfundimit të një shkalle të caktuar të Kurrikulës. Rezultatet e të nxënësve për shkallë promovojnë integrim të mëtejshëm të fushave të Kurrikulës në funksion të zhvillimit të kompetencave kryesore të përcaktuara me Kornizën e Kurrikulës. Ato shprehin pritjet e mesimdhënësve, të autoriteteve arsimore, të prindërve dhe të shoqërisë në raport me arritjet konkrete, të matshme, të nxënësve në fund të çdo shkalle të Kurrikulës. Rezultatet e të nxënësve paraqesin kushtin për kalim nga një shkallë në tjetrën.

Shkalla 3 – zhvillim i mëtejshëm dhe orientim (klasat VI dhe VII)

Kjo shkallë synon thellimin e dijeve në kuadër të fushave të ndryshme të nxënies, duke siguruar një bazë filletare për orientim akademik dhe në karrierë. Nxënësit u ekspozohen sfidave për:

- zhvillimin e të menduarit abstrakt dhe kompleks (p. sh. të shkathtësive të larta intelektuale), që është i nevojshëm për të njohur botën dhe veten si dhe për zgjidhje të problemeve;
- kultivimin e interesimit për njohje më të thellë të vetes, të tjerëve dhe të mjedisit natyror e shoqëror;
- zhvillimin e shkathtësive për vetëvlerësim;
- zhvillimin e shkathtësive për komunikim efektiv, përfshirë edhe kodet matematikore, shkencore dhe artistike;
- zgjerimin e mundësive për komunikim verbal dhe të shkruar në gjuhën amtare, në gjuhën angleze dhe në gjuhën e dytë të huaj/njërën nga gjuhët zyrtare;
- zhvillimin e përgjegjshmërisë për pjesëmarrje aktive në jetën shoqërore dhe për mbrojtje të mjedisit.

Deri në fund të shkallës 3 të Kurrikulës (klasat VI dhe VII), pritet që nxënësit të kenë zotëruar kompetencat e arritshmërisë si në vijim:

Nr.	Rezultatet e të nxënit për shkallën 3 dhe kompetencat kryesore	Niveli i ARRITJES së nxënësit					Llojet e përkrahjes për nxënësit			
		1	2	3	4	5	Përkrahje përmirësuese	Mënyrat	Përkrahje për të talentuarit	Mënyrat
I	Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit Komunikues efektiv									
1.	Lexon rrjedhshëm, me intonacion të duhur, një tekst të caktuar rrëfyes, përshkrues, shkencor a publicistik etj. , dhe e komenton atë sipas kërkesës me gojë ose me shkrim.									
2.	Dëgjon në mënyrë aktive pyetjet dhe komentet e bëra nga të tjerët për temën e prezantuar të fushës së caktuar, duke u paraqitur nëpërmjet pyetjeve, komenteve, sqarimeve dhe propozimeve.									
3.	Veçon porosinë kryesore të lexuar ose të dëgjuar nga një burim, si libër, gazetë, revistë, internet, radio TV etj. , e komenton dhe e shfrytëzon atë si referencë gjatë hartimit të një punimi/detyre me shkrim.									
4.	Shpreh mendimin e vet për një temë të caktuar ose prezantim artistik, me anë të të folurit ose me shkrim si dhe në forma të tjera të komunikimit.									
5.	Shkruan një tekst deri në 500 fjalë, sipas detyrës së dhënë, si: letër, kërkesë, ese etj. , duke respektuar rregullat e organizimit/strukturimit të shkrimit dhe standardin gjuhësor.									
6.	Shpjegon qartë dhe saktë, me gojë ose me shkrim, kuptimin e termave (fjalëve, koncepteve) të reja, duke përdorur gjuhën dhe fjalorin adekuat dhe të saktë.									
7.	Përdor programet softuerike për komunikim të drejtë në distancë nëpërmjet formave të caktuara të komunikimit, qoftë për nevoja të veta apo si detyrë shkollore.									
8.	Shpreh drejt mendimin apo kërkesën, me gojë ose me shkrim, në gjuhën joamtare ose të huaj, për një situatë të caktuar të supozuar, në rast nevoje (për shërbim, ndihmë, informim, orientim etj.), duke ndërvepruar në grup ose në klasë.									
II	Kompetenca e të menduarit Mendimtar kreativ									
1.	Parashtron argumente për pajtueshmërinë ose kundërshtimin e një qëndrimi ose mendimi për një temë/problem të caktuar gjatë një debati ose të publikuar në medie.									
2.	Shpreh mendimin e vet për një punim letrar apo artistik duke veçuar analogjitë dhe dallimet me krijime të tjera të ngjashme.									
3.	Harton planin e punës për realizimin e një krijimi/detyre duke përcaktuar fazat kryesore sipas fushës mësimore (letrar, shkencor, artistik).									
4.	Zgjidh një problem (aritmetik, gjeometrik, gjuhësor, shoqëror, shkencor. . . etj.) të dhënë në formë tekstuale ose tekstuale e numerike, eksperimentale dhe arsyeton përzgjedhjen e procedurave përkatëse.									

5.	Përzgjedh dhe demonstroi ecuri/strategji të ndryshme për zgjidhjen e një problemi (matematik, gjuhësor, shkencor, artistik a shoqëror) duke dëshmuar arritjen e përfundimit, domethënë rezultatin e njëjtë.								
6.	Interpreton rregullat e zhvillimit të një procesi natyror apo shoqëror, duke e ilustruar atë me shembuj konkretë, si: ilustrim, skicë ose me shkrim.								
7.	Krahason ngjashmëritë dhe dallimet e fazave më të rëndësishme nëpër të cilat është zhvilluar një proces/dukuri shoqërore, natyrore ose artistike.								
8.	Përdor krahasimin dhe kontrastin për të gjetur dallimet dhe ngjashmëritë kryesore midis dy e më shumë dukurive natyrore dhe shoqërore, krijimeve letrare apo artistike.								
III	Kompetenca e të nxënës Nxënës i suksesshëm								
1.	Kërkon dhe përzgjedh të dhëna në burime të ndryshme (si: libra, revista, doracakë, fjalorë, enciklopedi ose internet), të cilat i shfrytëzon për realizimin e temës/detyrës së dhënë dhe i klasifikon ato burime sipas rëndësisë që kanë për temën.								
2.	Shfrytëzon të dhënat për të demonstruar të kuptuarit e koncepteve numerike, grafike, simboleve, formulave në shkencë natyrore dhe shoqërore, në matematikë ose arte duke i sqaruar në forma të ndryshme të të shprehurit.								
3.	Zbaton në mënyrë të pavarur udhëzimet e dhëna në libër ose në një burim tjetër për të nxënë një temë, veprim, aktivitet ose detyrë që i kërkohet.								
4.	Shfrytëzon dosjen personale për identifikimin e përparësive dhe mangësive në funksion të vetëvlerësimit të përparimit dhe përmirësimit të suksesit në fushën e caktuar.								
5.	Ndërlidh temën e dhënë, që është duke e mësuar, me njohuritë dhe përvojat paraprake që tashmë i ka, duke i paraqitur ato në forma të ndryshme të të shprehurit (kolona, tabela, grafikë) sipas një radhitjeje logjike.								
6.	Përdor programet softuerike adekuate për zgjidhjen e problemeve dhe kryerjen e detyrave/punimeve shkollore dhe joshkollore në fusha të ndryshme të dijes.								
7.	I parashtron pyetje vetes (pse, çka, si, kur?) dhe organizon mendimet e veta në formë të shkruar për temën apo problemin e dhënë dhe vlerëson përparimin e vet derisa të gjejë zgjidhjen e duhur për problemin e caktuar.								
8.	I parashtron pyetje vetes (pse, çka, si, kur?) dhe organizon mendimet e veta në formë të shkruar për temën apo problemin e dhënë dhe vlerëson përparimin e vet derisa të gjejë zgjidhjen e duhur për problemin e caktuar.								
IV	Kompetenca për jetë, punë dhe mjedis Kontribuues produktiv								
1.	Përgatit planin për organizimin e një aktiviteti të caktuar në shkollë ose në komunitet dhe e realizon atë me sukses.								
2.	Zhvillon një projekt individual ose në bashkëpunim me anëtarët e grupit, për kryerjen e një aktiviteti mjedisor apo shoqëror me rëndësi për shkollën ose për komunitetin.								

3. Diskuton në grup moshatarësh për rëndësinë që ka mbrojtja e mjedisit, për pasojat që sjell dëmtimi i mjedisit për jetën e njeriut dhe propozon masat që duhet të ndërmerren për evitimin e tyre.
4. Identifikon dhe vlerëson burimet e nevojshme (p. sh. , pajisjet, materialet, burimet njerëzore, kohën etj.) për realizimin e një aktiviteti në shkollë ose në komunitet.
5. Përdor programet kompjuterike për përgatitjen e materialeve të nevojshme (si: grafikë, ilustrime të nevojshme, dizajnim të ftesave, pamfleteve, njoftimeve apo publikimeve të tjera) për nevoja të klasës dhe të shkollës.
6. Ndhomon në planifikimin dhe realizimin e aktiviteteve vullnetare apo humanitare në shkollë dhe në komunitet dhe shpreh pastaj përvojat dhe ndjenjat e veta me shkrim dhe forma të tjera të të shprehurit.
7. Bashkëvepron në mënyrë aktive me moshatarët dhe të tjerët (pavarësisht statusit të tyre social, etnik etj.) për realizimin e një aktiviteti të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).
8. Merr pjesë si anëtar i një jurie (në nivel klase apo shkolle) për vlerësimin e një aktiviteti/konkursi sportiv, shkencor, artistik etj. , duke u bazuar në kriteret e paracaktuara.

V
Kompetenca personale
Individ i shëndoshë

1. Prezanton para nxënësve procesin e përgatitjes së një ushqimi a specialiteti shtëpiak sipas një recete për ushqim të shëndoshë.
2. Vlerëson përmbajtjen e vlerave pozitive dhe negative të paktën të tri llojeve të ushqimeve të cilat konsumohen në mjedisin e tij ose në rrethinë.
3. Diskuton në grup moshatarësh duke ofruar argumente për rëndësinë që ka respektimi i regjimit ditor dhe i aktiviteteve fizike për shëndetin dhe për jetën e njeriut.
4. Përkujdeset për shëndetin fizik dhe mendor gjatë aktiviteteve fizike dhe sportiv me karakter rekreativ dhe garues, por edhe duke respektuar të tjerët gjatë garës apo lojës.
5. Identifikon shenjat e rrezikut në prodhime apo objekte konkrete dhe u shpjegon të tjerëve porosinë apo kërkesën e tyre vizuale.
6. Vlerëson shkaqet e një situatë të mundshme të konfliktit midis moshatarëve ose midis anëtarëve të grupit dhe propozon alternativa për parandalimin e rrezikut dhe zgjidhjen më të mirë për ta, duke ndarë përvojat dhe mendimet për kohezionin e grupit.
7. Kërkon ndihmë/këshillë pa hezitim nga personat dhe shërbimet përkatëse për përkrahje a mbështetje në situata të supozuara si potencialisht të rrezikshme në të cilat cenohet shëndeti fizik dhe mendor.
8. Shpjegon gjatë një debati, prezantimi, me gojë ose me shkrim, pasojat e përdorimit të duhanit, alkoolit, drogës dhe substancave të tjera të dëmshme për shëndetin dhe mirëqenien e individit.

9.	Përshkruan ndryshimet fizike, psikike dhe emocionale të fazës së pubertetit duke paraqitur fakte për ndikimin e tyre në mënyrën (stilin) e jetesës.	
10.	Merr pjesë ose udhëheq një grup punues që bashkëpunon me përfaqësues të komunitetit për të ndihmuar moshatarët dhe anëtarët e tjerë të komunitetit që kanë probleme shëndetësore, sociale, ekonomike etj. , raporton më pas me gojë ose me shkrim për përvojat personale të fituara.	
VI	Kompetenca qytetare Qytetar i përgjegjshëm	
1.	Zbaton dhe respekton rregullat e mirësjelljes në klasë, në shkollë etj. , dhe merr qëndrim aktiv ndaj personave që s'i përfillin ato duke ua shpjeguar pasojat për veten dhe për grupin ku bëjnë pjesë.	
2.	Shpreh mendimin për rregullat të cilat dëshiron që t'i ndryshojë në shkollë dhe jashtë saj dhe arsyeton nevojën dhe përfitimet që sjell ndryshimi i tyre.	
3.	Reagon ndaj sjelljeve të pahijshme në shkollë/klasë dhe jashtë saj, të cilat ndikojnë në raportet ndërpersonale, analizon shkaqet e manifestimit të tyre dhe propozon mjete për përmirësimin e tyre.	
4.	Shfaq mirëkuptim për personat të cilëve u është shkelur ndonjë e drejtë, duke ilustruar me shembuj nga jeta e përditshme nga mediet, të dhënat historike, personazhet nga romanet që ka lexuar apo nga filmat që ka parë në mënyrë që të mos përsëriten më.	
5.	Shpjegon, në forma të ndryshme të të shprehurit, domosdoshmërinë e respektimit dhe të zbatimit të rregullave dhe ligjeve për raportet e shëndosha në bashkësi të ndryshme shoqërore apo në grupe të interesit.	
6.	Dëshmon vetëbesim të lartë në marrjen e vendimeve për veprimet që ndërmerr, pa i dëmtuar interesat e të tjerëve, të cilat kontribuojnë në rritjen e cilësisë së aktivitetit të grupit shoqëror apo të komunitetit.	
7.	Identifikon paragjykimet që mund të ekzistojnë në shkollë dhe në rrethinë si dhe propozon veprime konkrete për luftimin e tyre.	
8.	Merr pjesë në aktivitetet që promovojnë tolerancën dhe diversitetin kulturor, etnik, fetar, gjinor etj. , në shkollë apo në komunitet, në të cilat janë përfshirë moshatarët e të gjitha përkatësive të përmendura që jetojnë në atë mjedis dhe në bashkësinë e gjerë.	

Mësimdhënësi me rastin e zbatimit të rezultateve për shkallë kurrikulare, secilin rezultat duhet ta zërthejë në pesë nivele të arritshmërisë në mënyrë që të vërejë saktë arritjen e secilit nxënës për rezultatin e caktuar. Më pas, varësisht nga niveli i arritjes të secilit rezultat, planifikon aktivitete plotësuese për nxënësin që ka ngecje në arritjen e rezultatit të caktuar dhe planifikon aktivitete shtesë për nxënësin që i ka arritur të gjitha nivelet e arritshmërisë për rezultatin e caktuar, shembull - shih zërthimin e një rezultati në tabelën e mëposhtme.

Nr.	Rezultatet e të nxënës për shkallën I dhe kompetencat kryesore	Niveli i ARRITSHMËRISË së nxënësit				Llojet e përkrahjes për nxënësit				
		1	2	3	4	5	Përkrahje përmirësuese	Mënyrat	Përkrahje për të talentuarit	Mënyrat
I	Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv									
1.	Lexon me zë një tekst së paku prej gjysmë faqeje të palexuar me parë, që ka të bëjë me një temë që i përshtatet moshës së vet.	Nxënësit	Nxënësi . . .	Nxënësi . . .	Nxënësi e	Nxënësi	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin , në cilin aktivitet apo çfarë aktiviteti	Çfarë metoda të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxënësit	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin, në cilin aktivitet	Çfarë metoda të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxënësit

Të zërthehet pas çdo shkalle, shkalla e nivelit të arritshmërisë për rezultatin e parë të kompetenca e parë, si shembull për zbatimin e rezultateve tjera (3,4)

Shkalla 4 - përforcimi dhe orientimi (klasat VIII dhe IX)

Kjo shkallë synon t'i orientojë nxënësit që të marrin parasysh mundësitë e ndryshme të shkollimit dhe të karrierës. Ata u ekspozohen sfidave si në vijim:

- shfrytëzimi i burimeve të informacionit dhe qasja kritike ndaj të dhënave të ndryshme;
- zhvillimi i interesit për jetën publike përmes përfshirjes së drejtpërdrejtë në aktivitete të ndryshme jashtëshkollore;
- përballja e çështjeve të ndryshme që kanë të bëjnë me tema nga jeta reale përmes projekteve që do t'u mundësojnë konsolidimin e dijeve të tyre dhe zhvillimin e mëtutjeshëm të shkathtësive dhe qëndrimeve;
- familjarizimi me mundësitë e ndryshme të shkollimit dhe orientimit në karrierë;
- përgatitjet praktike dhe aktivitetet orientuese që u mundësojnë nxënësve të qartësojnë aspiratat e tyre;
- përforcimi i shkathtësive të vetëvlerësimit;
- përforcimi i kompetencave për punë të pavarur individuale dhe ekipore.

Deri në fund të shkallës 4 të Kurrikulës (klasat VIII dhe IX), pritet që nxënësit të kenë zotëruar kompetencat si në vijim:

Nr.	Rezultatet e të Nxënit për shkallën 4 dhe kompetencat kryesore	Niveli i ARRITJES së nxënësit					Llojet e përkrahjes për nxënësit			
		1	2	3	4	5	Përkrahje përmirësuese	Mënyrat	Përkrahje për të talentuarit	Mënyrat
I	Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit Komunikues efektiv									
1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhur për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.									
2.	Përkrahet një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.									
3.	Diskuton për një temë të caktuar në gjuhën amtare, në gjuhën angleze ose në gjuhën e dytë të huaj në lëndë të ndryshme, duke respektuar rregullat e pjesëmarrjes efektive për këmbimin e informatave dhe të ideve.									
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.									
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe vepërimit praktik.									
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.									
7.	Identifikon burime të ndryshme të informacionit për arsimim, orientimin profesional dhe harton një plan individual për zhvillimin e karrierës në fushën e komunikimit (gazetar etj.).									
8.	Inicion biseda shoqërore me moshatarët dhe me të rriturit për tema me interes mësimor/shoqëror duke shtruar pyetje për temën dhe duke u përgjigjur dhe veçuar informatën kryesore.									
II.	Kompetenca e të menduarit Mendimtar kreativ									
1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.									
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.									
3.	Analizon një punim artistik ose joartistik (p. sh. , artikull gazetaresk, pikturë. . . etj.) duke gjetur analogji dhe dallime me punime të ngjashme nga autorë të ndryshëm.									

4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parashih pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.								
5.	Arsyeton ndërmarrjen e hapave konkretë, të cilët kanë rezultuar përfundimin e një detyre/aktiviteti, zgjidhjen e një problemi apo të ndonjë punimi në klasë/shkollë apo gjetiu.								
6.	Demonstron zgjidhjen e një problemi (matematik, linguistik . . . etj.) bazuar në të dhënat tekstuale ose tekstuale numerike, eksperimentale të detyrës e cila bëhet në klasë/shkollë apo jashtë saj duke arsyetuar me gojë zbatimin e ecurive përkatëse për arritjen e rezultatit.								
7.	Interpreton me fjalë të veta, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.								
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.								
III	Kompetenca e të nxënit Nxënës i suksesshëm								
1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj. , informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.								
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.								
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj. , informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.								
4.	I parashtron pyetje vetes për çështjet që trajton dhe organizon mendimet për të gjetur përgjigje për temën apo problemin e caktuar duke regjistruar përparimin apo ngecjen derisa të gjejë zgjidhjen përfundimtare.								
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.								
6.	Ndjek në mënyrë të pavarur udhëzimet apo skicat e dhëna në libër, skicë, plan, partiturë muzikore, skenar, koreografi etj. , ose të ndonjë burimi tjetër, për të performuar një veprim, aktivitet ose detyrë që kërkohet prej tij/saj.								
7.	Shfrytëzon në mënyrë të efektshme teknika të ndryshme gjatë të nxënit të temës së dhënë duke veçuar informatat që i kupton nga informatat e reja, të panjohura, si dhe informatat që për të mbeten ende të paqarta.								
8.	Zbaton elementet e dosjes personale për identifikimin e anëve të veta të forta, i shfrytëzon ato për orientim në profesionin e ardhshëm si dhe për vetëvlerësimin e përparimit, qoftë përmirësimin apo ngecjen në fusha të ndryshme mësimore.								

IV	Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis Kontribuues produktiv														
1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.														
2.	Ndërmerr aktivitete të ndryshme (ekspozitë, performancë, instalacion, fushatë, protestë paqësore, tubim, avokim etj.) në bazë të projektit, të hartuar me anëtarët e grupit, për zgjidhjen e një problemi me rëndësi shoqërore, për shkollën ose për komunitetin.														
3.	Analizon pasojat që sjell dëmtimi i mjedisit për jetën e njeriut dhe të biodiversitetit, paraqet në formë të shkruar, apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit, mendimin dhe qëndrimin e vet për këtë çështje, por edhe organizon ndonjë aktivitet për mbrojtjen e mjedisit.														
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.														
5.	Zhvillon një plan për shpenzimet dhe kursimet mujore personale, të familjes ose të klasës, arsyeton pastaj rëndësinë e krijimit të shprehisë për të planifikuar.														
6.	Përdor materiale, burime të ndryshme informimi dhe teknologjinë në shkollë dhe në jetën e përditshme si ndihmë për përparimin në mësim dhe për orientim në karrierë.														
7.	Propozon kriteret për vlerësim të paanshëm të një aktiviteti sportiv, shkencor, teknologjik, artistik etj. , si anëtar jurie të ngritur në nivel klase, shkolle apo shoqërie civile.														
8.	Hulumton nevojat e shkollës ose të komunitetit (me anë të fotografive, videoprojektimit të të dhënave nga terreni) dhe në bazë të tyre organizon aksione vullnetare dhe humanitare për plotësimin ose përmirësimin e atyre nevojave.														
V	Kompetenca personale Individ i shëndoshë														
1.	Vlerëson përmbajtjen dhe vlerat ushqyese të llojeve të ushqimeve të cilat njeriu i konsumon, duke i kategorizuar ato në bazë të nevojave të individit për to në situata të ndryshme, si: gjatë stinëve, sëmundjeve etj.														
2.	Argumenton nevojën e respektimit të regjimit për ushqyerje të shëndetshme dhe rekreacion ditor, javor apo mujor, sipas udhëzimeve të lexuara ose të dëguara nga mjeku gjatë një diskutimi në klasë, në shkollë apo në familje.														
3.	Vlerëson domosdoshmërinë e kushteve të mira higjienike për përgatitjen dhe konsumimin e ushqimeve dhe pijeve dhe shpjegon rrethanat e mundshme të helmimit nga ushqimet dhe papastërtia.														
4.	Zhvillon aktivitete fizike dhe sportive me karakter rekreativ apo garues, duke bërë përpjekje për arritjen e standardeve të caktuara, me angazhim dhe sjellje të pëlqyera, por edhe duke menaxhuar emocionet e veta gjatë paraqitjes së rezultateve.														
5.	Analizon shkaqet e një reagimi konfliktuoz apo emocional nxënës-nxënës dhe propozon alternativa për zgjidhje të drejtë e pa pasoja, duke ndarë përvojat, mendimet dhe ndjenjat me anëtarët e grupit.														
6.	Dallon atributet e mirësjelljes nga ato përcmuese ndaj të tjerëve gjatë punës në grup ose në situata emocionale dhe propozon masat për parandalimin/kapërcimin e tyre.														

7.	U shpjegon moshatarëve, me forma dhe mjete të ndryshme të komunikimit, rëndësinë e identifikimit të personave dhe shërbimeve kompetentë, veç e veç, të nevojshme për mbështetje në situata që konsiderohen potencialisht të rrezikshme për shëndetin fizik dhe mendor.																			
8.	Përshkruan mundësitë, rreziqet dhe pasojat e infeksioneve dhe sëmundjeve seksualisht të transmetueshme dhe sqaron mënyrat dhe mjetet për parandalimin e tyre, duke përdorur forma të ndryshme të prezantimit (të folur, të shkruar, grafike, pllakate, pamflete, lojë teatrale, performancë artistike etj.).																			
9.	Reagon ndaj sjelljeve asociale të moshatarëve duke identifikuar shkaqet e shfaqjes dhe pasojat e mundshme për shëndetin dhe mirëqenien e individit nga dukuritë dhe shprehjet negative (p. sh. , përdorimi i duhanit, i alkoolit apo drogës) etj.																			
VI	Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm																			
1.	Praktikon të drejtat dhe detyrimet e qytetarisë në situata konkrete jetësore të përditshme, qoftë në klasë, qoftë në shkollë apo gjetiu (si: gjatë diskutimit, respektimit të mendimit të tjetrit etj.).																			
2.	Reagon, nëpërmjet formave të ndryshme të të shprehurit, ndaj personave të cilët në ndonjë mënyrë shkelin, cenojnë ose mohojnë të drejtat e të tjerëve, duke ilustruar me shembujt e figurave të shquara historike, personazheve nga letërsia a filmat si dhe arsyeton pasojat e këtyre veprimeve për individin, grupin dhe komunitetin.																			
3.	Shpreh solidaritet me personat në nevojë ose të rrezikuar, duke ndërmarrë veprime/aksione konkrete për ofrimin e ndihmës sipas nevojës që kanë.																			
4.	Merr pjesë në përgatitjen dhe organizimin e një votimi të zhvilluar në klasë ose në shkollë për një aktivitet të caktuar duke zbatuar rregullat përkatëse dhe raportin më pas me shkrim për rrjedhën e gjithë procesit.																			
5.	Reagon me maturi ndaj sjelljeve apo veprimeve jo të mira që ndodhin në klasë/shkollë apo jashtë saj, promovon sjelljet dhe veprimet e mira duke vënë në pah shkaqet dhe pasojat e manifestimit të tyre për individin dhe për të tjerët.																			
6.	Identifikon paragjykimet apo dukuritë jo të mira në klasë, në shkollë apo në komunitet, merr qëndrim ndaj tyre duke propozuar veprime konkrete për luftimin e tyre.																			
7.	Përgatit një aktivitet me bashkëpjesëmarrje me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj. , në shkollë apo në komunitet.																			
8.	Përshkruan, në forma të ndryshme të të shprehurit, procedurat dhe institucionet përgjegjëse për hartimin dhe ndryshimin e ligjeve duke argumentuar domosdoshmërinë e zbatimit të tyre në jetën e përditshme.																			
9.	Prezanton pa ngurrim të kaluarën e familjes, të rrethit shoqëror ose të personaliteteve dhe ngjarjeve kryesore të kombit të vet, për të krahasuar të tashmen me të kaluarën dhe për të nxjerrë përfundime për të ardhmen.																			

Mësimdhënësi në shkollat prijëse me rastin e zbatimit të rezultateve për shkallë kurrikulare secilin rezultat duhet ta zërthejë në pesë nivele të arritshmërisë në mënyrë që të vërejë nivelin e arritjes së nxënësve për rezultatin e caktuar. Më pas, varësisht nga niveli i arritshmërisë të secilit rezultat, planifikon aktivitete plotësuese për nxënësin që ka ngecje në arritjen e rezultatit të caktuar.

FUSHAT E KURRIKULËS NË ARSIMIN E MESËM TË ULËT

Gjuhët dhe komunikimi

Artet

Matematika

Shkencat natyrore

Shoqëria dhe mjedisi

Shëndeti dhe mirëqenia

Jeta dhe puna

Fushat e Kurrikulës

Kurrikula e Kosovës është strukturuar në shtatë fusha, të përkufizuara si fusha të Kurrikulës. Fushat e Kurrikulës përbëjnë bazën për zhvillimin e kompetencave kryesore të përcaktuara me dokumentin e Kornizës së Kurrikulës, nga fëmijëria e hershme deri në arsimin e mesëm të lartë. Këto vlejnë si për arsimin e mesëm të lartë të përgjithshëm ashtu edhe për arsimin profesional. Lidhjet ndërmjet fushave, lëndëve dhe moduleve të Kurrikulës duhet të jenë në funksion të zhvillimit të kompetencave kryesore.

Fushat e Kurrikulës përbëjnë bazën për organizimin e procesit edukativo-arsimor në shkollë në nivele dhe shkallë përkatëse të Kurrikulës. Fushat e Kurrikulës janë:

- Gjuhët dhe komunikimi
- Artet
- Matematika
- Shkencat natyrore
- Shoqëria dhe mjedisi
- Shëndeti dhe mirëqenia
- Jeta dhe puna

Për secilën fushë kurrikulare janë përcaktuar rezultatet e të nxënit, të cilat do të mundësojnë arritjen e kompetencave kryesore.

Fushat mësimore përfshijnë një ose disa lëndë apo module mësimore. Lëndët dhe modulet mbështeten në qëllimet dhe rezultatet mësimore të përcaktuara për fushën përkatëse kurrikulare. Disa lëndë të një fushe kurrikulare mund të paraqiten si të integruara në shkallë të ndryshme të Kurrikulës.

Fusha kurrikulare - Gjuhët dhe Komunikimi

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Bazuar në Kornizën e Kurrikulës, fusha Gjuhët dhe komunikimi përfshin këto lëndë: gjuhën amtare, gjuhën e parë të huaj (gjuhën angleze), gjuhën e mjedisit, si dhe gjuhët e tjera të huaja. Kjo fushë u mundëson nxënësve që të zhvillojnë dhe të kultivojnë përdorimin e gjuhës si mjet komunikimi në shkollë, në jetën e përditshme, në jetën profesionale dhe në jetën publike. Nëpërmjet kësaj fushe kurrikulare, në secilën lëndë duhen arritur të gjitha kompetencat e përcaktuara në Kornizën e Kurrikulës.

Qëllimi kryesor i Kurrikulës Bërthamë për fushën Gjuhët dhe komunikimi është që nxënësve t'u mundësojë të zhvillojnë shkathtësitë e komunikimit në lëndët e përfshira në këtë fushë. Kjo mundëson që nxënësit, në çdo shkallë a nivel, të aplikojnë shkathtësitë e komunikimit, duke u mbështetur në zhvillimin e sistemit gjuhësor: të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit.

Prandaj, fusha Gjuhët dhe komunikimi mundëson komunikimin e realizuar nëpërmjet: të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit, të cilat janë të ndërvarura njëra me tjetrën.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Fusha Gjuhët dhe komunikimi u mundëson të gjithë nxënësve mësimin e lëndëve brenda fushës përkatëse. Kurrikula Bërthamë për nivelin e dytë përcakton kompetencat dhe rrugën se si duhet të arrihen këto kompetenca, të shprehura përmes rezultateve themelore të fushës sipas shkallëve kryesore të Kurrikulës. Kurrikula Bërthamë përfshin qëllimin, rezultatet e të nxënit, udhëzimet metodologjike të mësimdhënies dhe të nxënies, kriteret e vlerësimit për fushë dhe për shkallë kurrikulare. Kurrikula, gjithashtu, paraqet një pasqyrë të qartë për njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat që nxënësit duhet t'i zhvillojnë, t'i përvetësojnë dhe t'i arrijnë nëpër shkallë dhe nivele.

Kurrikula Bërthamë është strukturuar sipas parimeve të përcaktuara në Kornizën e Kurrikulës (shkallët dhe nivelet kryesore). Kurrikula Bërthamë paraqet atë se çfarë nxënësit duhet të mësojnë nga lëndët e përfshira në fushën Gjuhët dhe Komunikimi për shkallët kryesore 1-6.

3. Konceptet

Duke u bazuar në konceptet e lëndës gjuhë dhe letërsi, janë hartuar RN-të për fushën Gjuhët dhe komunikimi. Konceptet e fushës janë:

- Tekstet letrare dhe jo letrare;
- Gjuha figurative dhe jofigurative;
- Pjesët skenike, teatri, dramatizimi etj. ;
- Kritika, teoria, historia;
- Sistemi i gjuhës (gramatikë, leksik, fonetikë, sintaksë, drejtshkrim).

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Fusha Gjuhët dhe komunikimi, me lëndët e saj, duhet t'i arrijë gjashtë kompetencat e përcaktuara në Kurrikulë, e ato janë: Komunikues efektiv, Mendimtar kreativ, Nxënës i suksesshëm, Kontribuues produktiv, Individ i shëndoshë, Qytetar i përgjegjshëm, të cilat duhet të arrihen nëpërmjet rezultateve të të nxënës. Këto duhet të arrihen nëpër shkallët kryesore të Kurrikulës, gjatë tërë procesit mësimor si dhe gjatë përzgjedhjes dhe organizimit të përvojave mësimore.

Kompetencat integrohen në mënyrë të balancuar dhe përfshijnë njohuritë, shkathtësitë qëndrimet dhe vlerat. Në fushën Gjuhët dhe komunikimi nxënësi duhet të arrijë këto kompetenca:

- të komunikojë dhe të shprehet nëpërmjet gjuhëve, simboleve, shenjave dhe kodeve;
- të flasë, të dëgjojë, të lexojë e të shkruajë dhe të shprehet në gjuhën amtare dhe (së paku) në një gjuhë tjetër të huaj;
- të angazhohet dhe të kontribuojë në dialog të respektueshëm dhe produktiv;
- të japë dhe të pranojë informata kthyesë në mënyrë konstruktive dhe kreative;
- të respektojë rregullat e përgjithshme të komunikimit, të ndërveprimit dhe njëkohësisht të jetë kreativ;
- të manifestojë njohuri kulturore, gjuhësore, letrare e jetësore në jetën individuale dhe publike;
- të përdorë TIK-un dhe mediet në mënyrë efektive dhe të përgjegjshme si mjete të rëndësishme të in formimit, të mësimin, të komunikimit dhe të ndërveprimit.

5. Rezultatet e të nxënës të fushës

Rezultatet e të nxënës janë hartuar mbi bazën e koncepteve themelore të fushës, RN për fushën Gjuhët dhe komunikimi përmbajnë në vete kërkesat që nxënësi duhet t'i arrijë pas përfundimit të çdo shkalle.

Organizimi i RN-së përmban njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat të cilat zhvillohen dhe thellohen gradualisht nëpër shkallë, duke pasur parasysh zhvillimin fizik dhe psikomotorik të nxënësve. Këto rezultate mundësojnë arritjen e gjashtë kompetencave të përfshira në Kornizën e Kurrikulës. RN ofrojnë zhvillimin dhe arritjen e vlerave për fushën Gjuhët dhe komunikimi: demonstrimin e shkathtësive të komunikimit (të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit, të shkruarit), demonstrimin e shkathtësive të komunikimit ndërpersonal, vlerësimin e zgjidhjeve për një problem, zbatimin e ideve abstrakte për situata konkrete, shfrytëzimin e teknologjisë së

përshtatshme, aplikimin e parimeve etike për vendimmarrje, punën si një anëtar i ekipit për të arritur qëllimet e përbashkëta, diskutimin, krahasimin e karakteristikave të një kulture dhe të kulturave të ndryshme.

Rezultatet e të nxënit për fushën Gjuhët dhe komunikimi mundësojnë integrimin dhe qasjen e tërësishme në mësimdhënien e lëndëve të veçanta brenda një fushe. Rezultatet e të nxënit për fushën sigurojnë:

- Lidhshmërinë ndërmjet lëndëve dhe aktiviteteve mësimore, që realizohen në kuadër të fushës Gjuhët dhe komunikimi dhe ka për qëllim integrimin e njohurive përkatëse, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave të ofruara nëpërmjet lëndëve dhe, në përgjithësi, inkurajimin e mësimin të integruar;
- Promovimin e qasjes së bazuar në kompetenca, duke mundësuar zhvillimin e një sistemi të përbashkët të përvojave mësimore të ndërlidhura, si dhe sigurimin e një platformë për zhvillimin e planeve dhe programeve lëndore;
- Mundësimin e zbatimit të praktikave të reja të mësimdhënies, duke inkurajuar zhvillimin e planeve dhe programeve në bazë shkolle.

Për secilën fushë kurrikulare përcaktohen rezultatet e të nxënit, të cilat do të mundësojnë arritjen e kompetencave kryesore. Fushat mësimore përfshijnë një ose disa lëndë apo module mësimore. Lëndët dhe modulet mbështeten në qëllimet dhe rezultatet mësimore të përcaktuara për fushën përkatëse kurrikulare. Disa lëndë të një fushe kurrikulare mund të paraqiten si të integruara në shkallë të ndryshme të Kurrikulës.

REZULTATET E TË NXËNIT PËR SHKALLËN 3 dhe 4

Shkalla 3 Klasa VI, VII	Shkalla 4 Klasa VIII, IX
SHKATHTËSITË E KOMUNIKIMIT	
<p>Të dëgjuarit dhe të folurit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krahason dhe përmbledh mendimet e të tjerëve (nëpërmjet pyetjeve dhe përgjigjeve) për temat nga materialet e dëgjuara, të shikuara a të prezantuara dhe reflekton për to. • Merr pjesë në biseda shoqërore me moshatarët dhe me të rriturit mbi tema të njohura duke pyetur dhe duke iu përgjigjur pyetjeve. 	<p>Të dëgjuarit dhe të folurit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përdor gjuhën për të kuptuar ngjarjen, qëllimin, idetë për forma të komunikimit (si, biseda, monologë, dialogë etj.) dhe u përgjigjet pyetjeve më komplekse para një publiku të caktuar. • Merr pjesë në bisedat shoqërore me moshatarët dhe me të rriturit për tema të panjohura duke pyetur dhe duke iu përgjigjur pyetjeve dhe rithekson informacionin.
<p>Të lexuarit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizon dhe kupton elementet e teksteve më komplekse letrare, joletrare dhe abstrakte (p. sh. , fjalën, fjalinë, grafikët, tabelat, titujt, motivet, shkrimet e hijezuara, leksikon profesional). • Lexon dhe identifikon karakteristikat themelore të tekstit, si: titullin, përmbajtjen, tabelat etj. 	<p>Të lexuarit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kupton dhe analizon përshkrimin dhe ilustrimin e temave të zakonshme që gjenden përgjatë tekstit, fjalorin dhe për dorimin e gjuhës në materialet komplekse (tekste letrare dhe joletrare). • Lexon dhe përgjigjet për tregime të njohura dhe tekste të tjera duke iu përgjigjur pyetjeve për të kuptuar shkakun dhe efektin.
<p>Të shkruarit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dallon dhe përdor format e organizimit të shkrimit, si organi zimin e paragrafëve, ideve dhe zbaton rregullat e përdorimit të gjuhës dhe leksikut, për të shprehur mendimet, qëllimet, ndjenjat për tema të caktuara në forma të caktuara të shkrimit. • Shkruan tekste të caktuara duke përdorur drejtshkrimin. 	<p>Të shkruarit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përdor format të efektshme të të shkruarit për të paraqitur in formatën, idenë dhe mendimet, duke pasur parasysh qëllimin për formën e shkrimit (p. sh. , skeçe, vjersha, prezantime, ra porte etj.). • Shkruan tekste për një qëllim duke përdorur drejtshkrimin.
II. KUPTIMI DHE ANALIZA E TEKSTEVE	
<ul style="list-style-type: none"> • Interpreton dhe komenton ngjarjen, qëllimin, qëllimin e autorit, idetë, rrëfimin, marrëdhëniet shkak-efekt, gjuhën e figurshme, vendin, hapësirën për vepra të letërsisë dhe nxjerr konkludime për to. • Kupton elementet kryesore të teksteve të lexuara. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon dhe përshkruan karakteristikat e veprave të letërsisë duke identifikuar llojin, gjininë, temën, motivin, idenë, figurat, simbolet etj. dhe arsyeton strukturën e ndërtimit të tyre. • Analizon dhe përshkruan karakteristikat e teksteve të ndryshme.
III. ZHVILLIMI I KREATIVITETIT	
<ul style="list-style-type: none"> • Krijon punime të caktuara për projektet, për të eksploruar temat e caktuara dhe shpreh mendimet, ndjenjat e tij mbi çështjet të ndryshme të shoqërisë. 	<ul style="list-style-type: none"> • Krijon punime të ndryshme duke përdorur modele të caktuara për tema, ngjarje, qëllime dhe shpreh mendimet idetë, emocionet e veta për disa çështje të shoqërisë.
IV. IDENTITETI DHE KULTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • Shqyrton përvojat e veta dhe të të tjerëve për kulturën e shprehur në vepra të krijuara nga ai/ajo ose të tjerët (ceremoni, festa të ndryshme) dhe i përdor si bazë për tregime, vjersha etj. 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon materiale nga kultura, që është relevante për përvojën e tij, duke përfshirë mendimet, idetë në krijimet e veta për një periudhë të caktuar të historisë së vendit ku jeton.
V. MEDIET	
<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon materiale të ndryshme që i përdor për të këmbyer porosi, nëpërmjet reklamave, shpalljeve, lajmërimeve dhe bën prezantimin e tyre në medie. 	<p>Përdor rregullat e shfaqjeve, planifikon organizimin, prezanton dhe vlerëson punimet për shfaqje të ndryshme (gjen materiale të publikuara, ngjarje, shkruan komente etj.) për paraqitje në medie.</p>
VI. PËRDORIMI I TIK-UT	
<ul style="list-style-type: none"> • Përdor lloje të shumta të teknologjisë në aktivitetet kreative për të krijuar tekste grafike, tabela, skica, figura, fotografi animacione, skeçe etj. 	<ul style="list-style-type: none"> • Përdor teknologjinë për të planifikuar dhe për të prodhuar krijime letrare dhe joletrare të ndryshme (programe softuerike, pajisje të regjistrimit), për të krijuar një video ose animacion.

VII. VLERAT DHE QËNDRIMET

- Komunikon mirë
- Merr pjesë në diskutim
- Bashkëpunon
- Kërkon dhe jep ndihmë
- Respekton mendimin e të tjerëve
- Kushton vëmendje
- Zhvillon personalitetin dhe humanitetin
- Merr iniciativa dhe tregon interesim për qasje të ndryshme
- Motivohet për zhvillimin e shkathtësive
- Zhvillon imagjinatën dhe kreativitetin për zgjidhjen e problemeve
- Përdor teknologjinë informative
- Dëshmon vullnet dhe gatishmëri për punë individuale dhe në grupe
- Respekton parimet e të tjerëve
- Tregon vetëbesimin për punë të pavarur
- Përdor imagjinatën dhe kreativitetin
- Është i pavarur në vendimmarrje dhe në veprime
- Bën pyetje dhe përgjigjet në mënyrë të përgjegjshme
- Kritikon duke u mbështetur mbi argumente
- Tregon kureshtje për hulumtimin
- Kujdeset për veten, për të tjerët dhe për ambientin

VIII. Njohuritë

Të Dëgjuarit

- Të dëgjuarit e teksteve informative
- Të dëgjuarit e efektshëm (shqiptimi i tingujve, pasurimi i fjalorit)
- Të dëgjuarit dhe pasurimi i leksikut

Të folurit

- Të folurit në funksion të marrësit dhe dhënësit të informacionit
- Të folurit aktiv në grup
- Të folurit në funksion të pasurimit të leksikut
- Komunikimi verbal dhe joverbal

Të lexuarit

- Njohja me tekste të ndryshme letrare dhe joletrare
- Lexim-kuptimi, leximi i teksteve prezantuese

Të shkruarit

- Kompetencat dhe njohuritë, të dëshmuara në shkrim
- Aftësitë dhe të kuptuarit
- Shprehitë dhe shkathtësitë

IX. Shkathtësitë

- Të komunikuarit
- Të dëgjuarit
- Të folurit
- Të shkruarit
- Të lexuarit
- Të kuptuarit
- Përdorimi i teknologjisë informative
- Zgjidhja e problemeve
- Aftësitë e të menduarit
- Përpunimi i informacionit
- Të menduarit krijues

6. Çështjet ndërkurrikulare

Në Kurrikulën lëndore Gjuhët dhe komunikimi duhet të trajtohen edhe çështjet ndërlëndore, ndërkurrikulare, të cilat duhet të arrihen nëpërmjet të nxëniet të lëndëve dhe temave të caktuara, si:

- edukimi për të drejtat e fëmijëve dhe të njeriut;
- edukimi qytetar;
- edukimi ndërkulturor;
- edukimi medial,
- edukimi për paqe,
- edukimi për zhvillim të qëndrueshëm etj.

7. Ndarja e kohës – përshkrimi

Fusha Gjuhët dhe komunikimi në shkallën e dytë përbëhet nga tri lëndë: gjuha amtare, gjuha e parë e huaj (gjuha angleze) dhe gjuha e dytë e huaj.

Gjuha amtare mësohet nëpër të gjitha shkallët e Kurrikulës, që nga klasa parafillore deri te klasa e dymbëdhjetë. Gjuha angleze fillon nga shkalla e parë dhe mësohet deri në klasën e fundit të shkollës së mesme të lartë. Në shkallën e parë kjo lëndë mësohet kryesisht nëpërmjet lojës, vizatimeve dhe këngëve me përqendrim në të folur, dhe vazhdon me leximin dhe shkrimin në shkallët e tjera.

Gjuha shqipe për nxënësit e komunitetit joshqiptar mësohet nga shkalla e dytë (klasa e tretë) e Kurrikulës. Planifikimi i kohës bëhet në harmoni me rezultatet e të nxëniet të parapara për shkallë dhe fushë. Koha shpërndahet dhe nxirret nga përqindja e paraqitur në tabelën e mëposhtme dhe pastaj ndahet për lëndë. Duhet pasur parasysh se pjesa më e madhe e kohës, kur të ndahet, nga shkolla – mësimdhënësit, i dedikohet gjuhës amtare.

Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)										
Fusha kurrikulare	Shk. 3					Shk. 4				
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX	
	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i
Gjuhët dhe komunikimi										
- Gjuhë amtare	7		7		14	25.00	7		8	
- Gjuhë angleze										
- Gjuhë e dytë e huaj										
									15	25.45

8. Udhëzime metodologjike

Për realizimin dhe arritjen e rezultateve për fushë dhe shkallë kryesore, çelës kryesor është zbatimi i metodave, teknikave dhe formave për mësimdhënie dhe nxënie. Mësimdhënësi duhet të përdorë metoda të ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së rezultateve të fushës.

Përdorimi i metodologjisë së mësimdhënies me nxënësin në qendër, u mundëson nxënësve motivim për punë, zhvillim të kreativitetit, shkëmbim të ideve, debate, nxënie më të lehtë, bashkëpunim mes tyre, zgjidhje të problemeve, hulumtim të burimeve për marrjen e informacioneve të ndryshme etj.

Mësimdhënësi duhet të zgjedhë metodat dhe teknikat mësimore në funksion të arritjes së rezultateve të të nxëniet, duke iu përshtatur aftësive dhe njohurive të nxënësve, kërkesave të tyre, vendit ku realizohet njësia mësimore, hapësirës dhe gjendjes materiale të shkollës (klasës).

9. Udhëzime për vlerësim

Zbatimi i Kurrikulës Bërthamë në vete përfshin edhe çështjen e vlerësimit të vazhdueshëm të nxënësve, i cili ndihmon mësimdhënësit për ndjekjen e zhvillimit gradual të shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave të nxënësve. Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikohet se në ç'skallë i kanë zotëruar nxënësit kompetencat dhe RN-në të fushës nëpër shkallët kryesore të Kurrikulës Bërthamë. Gjatë vlerësimit identifikohen vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit, përparësitë dhe pengesat, ai u ndihmon nxënësve për përmirësim të vazhdueshëm. Vlerësimi si proces nxjerr në pah arritjen e qëllimeve të fushës nëpërmjet matjes së RN-së, të shtrira në shkallë dhe fushë. Metodologjia e mësimdhënies dhe mësimnxënies është e lidhur ngushtë me procesin e vlerësimit të nxënësve. Duhet t'i vlerësojmë kompetencat dhe RN-në, që janë kërkesë e paparë në Kurrikulën Bërthamë e të cilat nxënësi duhet t'i arrijë deri në fund të klasës, të shkallës apo të nivelit. Vlerësimi i nxënësve për fushën Gjuhët dhe komunikimi për nivelin e dytë ka për synim matjen e kompetencave të fushës, të paraqitura nëpërmjet rezultateve.

Llojet e vlerësimit:

Vlerësimi mund të klasifikohet si vlerësim formues, diagnostikues, përmbledhës dhe motivues.

- Vlerësimi formues (vlerësimi për të nxënë) kryhet në mënyrë të vazhdueshme për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve gjatë procesit mësimor.
- Vlerësimi diagnostikues përdoret për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve për shkallën e përvetësimit të njohurive, shkathtësive, shprehive, qëndrimeve dhe vlerave dhe i ndihmon mësimdhënësit për punën e mëtejshme.
- Vlerësimi përmbledhës përfshin aktivitetin e përgjithshëm të të nxënësit të nxënësve. Vlerësimi përmbledhës bëhet në fund të periudhave të caktuara.
- Vlerësimi motivues përdoret për nxitjen e interesimit dhe dëshirës së nxënësve për të nxënë.

Gjatë vlerësimit përdoren forma të ndryshme, si:

Vlerësimi i drejtpërdrejtë dhe i pandër-prerë, ndjekja e vazhdueshme e arritjeve të nxënësve

- vlerësimi indirekt me anë të testeve;
- vlerësimi nga nxënësi, gjatë punës në grupe ose gjatë përgjigjeve që japin, kur nxënësit plotësojnë njëri-tjetrin dhe vlerësojnë mbi bazë të argumenteve;
- vetëvlerësimi.

Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet t'i kushtohet komunikimit në vazhdimësi, të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim.

10. Materialet dhe burimet mësimore

Për arritjen e kompetencave në fushën mësimore Gjuhët dhe komunikimi është i rëndësishëm përdorimi i materialeve dhe burimet e ndryshme mësimore për mësimdhënie dhe nxënie. Për realizimin e rezultateve të fushës dhe arritjen e suksesshme të rezultateve për shkallë të Kurrikulës, të gjitha mjetet dhe materialet mësimore duhet t'u përmbahen kërkesave të këtyre rezultateve për fushë dhe shkallë. Tekstet shkollore janë vetëm disa nga burimet për marrjen e informacionit, por nuk duhet ketë kufizim vetëm në përdorimin e teksteve si burim, duhet të përdoren edhe burime të tjera si dhe teknologjia informative. Informacionet mund të merren nga çdo burim, i cili ndihmon arritjen e rezultateve për kompetenca.

Fusha kurrikulare - Artet

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Lëmi i Kurrikulës Artet përfshin artin figurativ dhe artin muzikor, si lëndë të obligueshme të Kurrikulës Bërthamë të nivelit të dytë të arsimit në Republikën e Kosovës, me emërtimin Edukatë figurative dhe Edukatë muzikore. Shkolla inkurajohet që përmes Kurrikulës sipas zgjedhjes (lëndëve ose aktiviteteve të shtuara ose zgjedhore), t'u ofrojë mundësinë nxënësve që të shfrytëzojnë edhe forma të tjera të shprehjes artistike, si: drama, vallëzimi, dizajnimi etj.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Artet mundësojnë zhvillimin personal, intelektual dhe social të nxënësve duke inkurajuar kreativitetin, imagjinatën dhe duke zhvilluar aftësitë shprehëse artistike. Artet janë pjesë integrale e jetës dhe përfshijnë aspektet materiale, shpirtërore, intelektuale dhe emocionale të ndërveprimit mes kulturës dhe shoqërisë.

Kultura si një veprimtari më e gjerë përfshin edhe artin popullor edhe artin e krijuar dhe manifestohet përmes elementeve nga trashëgimia kulturore kombëtare, sjelljet, mënyra e jetesës, sistemi i vlerave shoqërore në kontekstin historik dhe në ndërveprim me kulturat e popujve të tjerë në rajon e më gjere.

Nxënësit duhet të kuptojnë ndërlidhjen mes artit dhe kulturës përmes pjesëmarrjes aktive në aktivitetet e ndryshme artistike e kulturore në shkollë dhe jashtë saj.

Edukimi përmes arteve mundëson zhvillimin e qytetarit aktiv dhe kreativ që:

- krijon, formëson dhe merr pjesë në mënyrë aktive në ngritjen e kualitetit të jetës së tij dhe mjedisit ku jeton;
- merr pjesë në ndërveprimin social, kulturor dhe intelektual të grupeve të ndryshme etnike, kulturore duke vënë në rend të parë aspektin njerëzor të këtij ndërveprimi;
- posedon shkathtësitë dhe aftësitë themelore teknike e krijuese që janë të rëndësishme për punë dhe jetë;
- kupton dhe kontribuon në zhvillimin e artit dhe të kulturës në nivel lokal, kombëtar dhe global.

Duke u nisur nga fakti se Artet kontribuojnë në të gjitha këto aspekte, ato zhvillojnë intuitën, imagjinatën, kreativitetin, guximin, shkathtësitë intelektuale të shkallës së lartë (siç janë aftësia për gjykim dhe vlerësim), ndjeshmërinë ndaj formave të ndryshme të shprehjes dhe komunikimit artistik, por edhe përdorimin vetjak të tyre. Artet po ashtu kontribuojnë në zhvillimin e vetëbesimit, durimit, përgjegjësisë ndaj punës së përbashkët, bashkëpunimit, vetëdisiplinës, entuziazmit dhe një varg cilësish të rëndësishme të një personaliteti në formim, që synon të jetë i edukuar, i arsimuar dhe i kulturuar.

3. Konceptet dhe përshkrimi

Fusha kurrikulare Artet në nivelin e dytë kryesisht synon të përmbushë dy aspekte themelore:

- a) zhvillimin e shkathtësive (praktike) artistike për forma të ndryshme të të shprehurit artistik sipas prirjeve dhe dispozitave individuale duke zbatuar njohuritë dhe teknikat shprehëse të disiplinave të ndryshme artistike;
- b) edukimin estetik që përfshin të kuptuarit e proceseve krijuese, teknikave të vrojtimit dhe kultivimin e shijes për të bukurën në disiplinat e ndryshme artistike duke zhvilluar kështu edhe aftësitë e nxënësve për vlerësim dhe gjykim estetik të veprave dhe formave të ndryshme të shprehjes artistike;
- c) edukimin për qëndrim pozitiv ndaj krijimtarisë popullore dhe artistike në nivel lokal, kombëtar dhe global, zhvillimin e vazhdueshëm të aftësisë për përjetim, të kuptuarit dhe vlerësimin dhe gjykimin estetik të veprave dhe formave të ndryshme të shprehjes artistike.

I. VLERAT DHE QËNDRIMET QË PROMOVohen PËRMES ARTEVE

- Kërshëria
- Vetëbesimi
- Dëshira për shprehje dhe komunikim në mënyrë të pavarur
- Pjesëmarrja aktive
- Shoqërimi
- Bashkëpunimi
- Respekti për veten dhe të tjerët

- Qëndrimi pozitiv ndaj artit dhe së bukurës
- Qëndrimi pozitiv ndaj trashëgimisë kulturore kombëtare
- Qëndrimi pozitiv dhe respekti ndaj kulturave të ndryshme
- Bashkëpunimi dhe përgjegjësia
- Përqëndrimi dhe durimi

Të vërejturit/të dëgjuarit

- Zhvillimi i aftësive përjetuese dhe perceptuese
- Zhvillimi i kompetencave artistike (këndim, interpretim në instrumente, vallëzim, vizatim, pikturim, modelim etj.)
- Shkathtësitë muzikore
- Shkathtësitë lëvizore
- Shkathtësitë shprehëse figurative
- Zhvillimi i vëmendjes dhe memories
- Vullneti dhe motivacioni
- Iniciativa dhe interesimi
- Imagjinata dhe kreativiteti
- Ndjenja për të vërejtur dhe për të dalluar ritëm dhe harmoni (tingëllore, ngjyrash, formash, strukturash, lëvizjesh etj.)
- Ndjenja për të vërejtur tërësitë formale strukturale
- Aftësia për analizë dhe sintezë të mendimit dhe shprehjes
- Komunikimi artistik
- Shkathtësia për prezantim
- Shkathtësia për punë ekipore
- Procedimi dhe të kuptuarit e informatave (tingëllore, vizuale, tekstuale, lëvizore etj.)
- Të menduarit analitik, kritik dhe kreativ
- Zgjidhja kreative e problemeve

Konceptet kryesore që mësohen përmes arteve

- Tingulli
- Vija
- Ngjyra
- Forma
- Hapësira
- Struktura
- Drejtpeshimi
- Perspektiva
- Lëvizja
- Ritmi
- Melodia
- Harmonia
- Tonaliteti
- Dinamika
- Stili
- Zhanri
- Instrumentet dhe formacionet muzikore
- Trupi
- Koha
- Energjia
- Marrëdhënia
- Roli/karakteri
- Tensioni

- Kompozicion (vizual)
- Kënga
- Pjesa instrumentale
- •Vallja
- Drama
- Komedia
- Tragjedia
- Grafika
- Peizazhi
- ortreti
- Dizajni
- Natyra e qetë
- Sonata
- Simfonia
- Kuarteti
- Orkestra
- Kori
- Ekspozita
- Shfaqja /performanca etj.
- Parimet
- Kontrasti
- Përsëritja
- Ndryshimi (variacioni)
- Krahasimi
- Theksi
- Ekuilibri
- Tërësia

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Sipas Kornizës së Kurrikulës së Kosovës, kompetencat përfshijnë një sistem të integruar dhe koherent të shkath-tësive, shprehive, njohurive (dijeve) dhe qëndrimeve të nxënësve si arritje e të nxënësve për të cilën kontribuojnë të gjitha fushat kurrikulare.

Artet kontribuojnë në mënyrë të veçantë dhe me mjetet, si dhe mënyrat shprehëse artistike në arritjen e gash-të kompetencave themelore, si: Komunikues efektiv, Mendimtar kreativ, Nxënës i suksesshëm, Kontribuues produktiv, Individ i shëndoshë dhe Qytetar i përgjegjshëm.

Rezultatet e fushës

Rezultatet e të nxënësve në fushën kurrikulare shtrihen brenda këtyre dimensioneve kryesore:

Krijimtaria, performanca dhe prezantimi artistik –

Përmes arteve nxënësit inkurajohen të:

- përjetojnë veprat e ndryshme artistike;
- performojnë (marrin pjesë) në aktivitete artistike individualisht ose në grup sipas prirjeve, dispozitave dhe interesave të tyre;
- krijojnë tërësi të reja me mjete të ndryshme shprehëse artistike, duke përdorur idetë e tyre personale dhe origjinale;
- prezantojnë lirshëm idetë e tyre vetjake artistike;
- interpretojnë idetë artistike të krijimeve të të tjerëve.

Mjetet shprehëse, teknikat dhe proceset

Nxënësit: njohin, kuptojnë dhe shfrytëzojnë në mënyrë efektive dhe të vetëdijshme teknikat e përdorimit të mjeteve shprehëse të arteve të ndryshme, si: fjalët, tingujt, ngjyrat, format, lëvizjen etj. për komunikim dhe për të shprehurit artistik.

Aplikojnë teknika shprehëse dhe procese të ndryshme krijuese e performuese, në forma, gjini dhe zhanre të ndryshme artistike.

Komunikimi dhe të shprehurit (artistik)

Nxënësit inkurajohen dhe aftësohen që të:

- përdorin njohuritë dhe shkathhtësitë e fituara për t'u shprehur në mënyrë artistike, në mënyrë të lirë dhe të pavarur;
- përdorin mjetet shprehëse të arteve të ndryshme për t'u shprehur në mënyrë artistike mbi temat që i preokupojnë;
- reflektojnë dhe vlerësojnë aktivitetet vetjake dhe të të tjerëve në forma të ndryshme të shprehjes artistike.
- Relacioni art-shoqëri

Nxënësit:

- Njohin, kuptojnë dhe vlerësojnë rolin e ndërveprimit art-shoqëri në kontekste të ndryshme historike, shoqërore, kulturore etj.
- Njohin vepra dhe autorë më të rëndësishëm të krijimtarisë artistike në nivele të ndryshme (kombëtare, ndërkulturore dhe në nivelin global).

5. Rezultatet e të nxënit të fushës

SNKA / ISCED 2

Shkalla 3, klasa VI, VII

Shkalla 4, klasa VIII, IX

II. Njohuritë, të kuptuarit dhe shkathtësitë që zhvillohen përmes arteve ndërlidhen konkretisht me:

1. Pjesëmarrjen aktive dhe praktikimin në arte të ndryshme përmes: interpretimit, krijimit dhe prezantimit;
2. Eksplorimin (të njohurit dhe të kuptuarit) e elementeve (mjeteve shprehëse), proceseve dhe teknikave krijuese në arte (muzikë, art figurativ, art dramatik, vallëzim etj.);
3. Komunikimin dhe të shprehurit artistik;
4. Të kuptuarit e marrëdhënies art-shoqëri;
5. Çmuarjen dhe vlerësimin e vlerave estetike në arte;
6. Përdorimin e artit për të kultivuar dhe për të shprehur identitetin përkatës: (individual, grupor, social, kulturor (kombëtar, rajonal, evropian dhe global).

1. INTERPRETIMI (Performanca), KRIJIMI DHE PREZANTIMI ARTISTIK

Nxënësit ,sipas prirjes, dispozitave dhe interesimit individual, zhvillojnë shkathtësi të ndryshme për interpretim artistik në aktivitete artistike muzikore, figurative, vallëzim, aktrim etj.

Shkalla 3, klasa VI, VII

Shkalla 4, klasa VIII, IX

PERFORMIMI (INTERPRETIMI)

Demonstron përdorim të suksesshëm të mjeteve shprehëse, teknikave përkatëse të disiplinave artistike në muzikë, dramë, arte pamore e vallëzim

Ai/ajo:

- Këndon dhe/ose interpreton në instrumente muzikore, këngë dhe melodi të thjeshta sipas imitimit dhe me tekst notal;
- Interpreton pjesë nga role /personazhe të ndryshme (dramë, komedi);
- Interpreton individualisht ose në grup vallëzime me karakter të ndryshëm.

Shquhet me aftësi individuale performuese (interpretuese) në një apo në më shumë veprimtari artistike

Ai/ajo:

- Këndon dhe/ose interpreton në instrumente muzikore, individualisht ose në grup, këngë dhe melodi nga zhanre të ndryshme (artistike, popullore, muzikë e lehtë);
- Interpreton në tërësi role (karakteret) të ndryshme;
- Interpreton në performanca të ndryshme të kombinuara (muzikë, dramë, vallëzim).

KRIJIMI

Krijon duke përdorur mjete të ndryshme shprehëse artistike për të shprehur përjetimin individual, ndjenjat dhe idetë personale

Ai/ajo

- vizaton, ngjyros, modelon (me laps, ngjyra, plastelinë, letër e materiale të tjera) në mënyrë të lirshme dhe kreative ose në tema të caktuara;
- Improvizon në mënyrë kreative mbi melodi e ritme të njohura më parë;
- krijon melodi, ritme, këngë e shoqërime instrumentale të këngëve;
- krijon lëvizje origjinale e kreative gjatë vallëzimit;
- Krijon elemente origjinale e kreative në rolet, dialogët sipas temës së caktuar.

Krijon duke përdorur në mënyrë kreative dhe origjinale materialet, teknikat dhe mjetet shprehëse të arteve përkatëse

Ai/ajo:

- vizaton, ngjyros, modelon peizazh, portret, kompozicione dy e tridimensionale etj. në mënyrë të lirshme ose me temë të caktuar;
- Krijon këngë dhe shoqërime instrumentale në zhanre të ndryshme (popullore, artistike, argëtuese);
- Krijon koreografi origjinale sipas muzikës, tekstit ose situatës së caktuar;
- Krijon dhe kontribuon në realizimin skenik të teksteve për shfaqje të ndryshme (dramë, komedi, mjuzikël).

PREZANTIMI

Prezantohet me sukses dhe vetëbesim në aktivitete të ndryshme artistike individuale ose grupore në shkollë, në komunitet dhe me gjerë

2. PROCESET ,TEKNIKAT DHE MJETET SHPREHËSE

Nxënësi njih dhe kupton elementet shprehëse, proceset dhe teknikat themelore të krijimtarisë artistike në muzikë, në arte pamore, në art dramatik dhe në vallëzim

Njih dhe kupton parimet themelore, format dhe teknikat shprehëse artistike, p. sh. :

- kupton parimet e ndërtimit të melodisë, harmonisë, ritmit etj. ;
- kupton parimin e kontrastit, raportit hije-dritë në vizatim etj. ;
- kupton aspektet e ndërtimit të rolit;
- kupton aspektet e shprehjes me anë të lëvizjes, mimikës, intonacionit të zërit etj.

Njih dhe kupton përdorimin e mjeteve të ndryshme shprehëse artistike për realizimin e veprave artistike të formave, gjinive, zhanreve e stileve të ndryshme artistike, p. sh. :

- kupton mënyrën e ndërtimit të formës së veprave muzikore në stile të ndryshme (fuga, sonata etj.) e në zhanre të ndryshme (këngë popullore, muzikë e lehtë, rok, pop, jazz etj.);
- kupton mënyrat e ndryshme për modelim, skulpturim etj.

3. TË SHPREHURIT DHE KOMUNIKIMI ARTISTIK

Nxënësi demonstron aftësi për të përdorur mjetet e ndryshme shprehëse të arteve (zërin, instrumentet, ngjyrat, format, fjalët, lëvizjen etj.) për të komunikuar dhe për të shprehur përjetimet dhe idetë e veta.

Shpreh idetë, ndjenjat dhe përjetimet individuale duke përdorur një nga format shprehëse artistike në muzikë, arte pamore, dramë ose vallëzim, p. sh. :

- vizaton, ngjyros, modelon për të shprehur përjetimin e muzikës së dëgjuar;
- lëviz dhe vallëzon sipas muzikës së dëgjuar;
- shprehet me ese, poezi e krijime letrare nën ndikimin e muzikës ose për të shprehur përjetimet artistike në ekspozite, shfaqje teatrore etj. ;
- përjeton një vepër artistike dhe për të shprehet përmes fjalëve, esesë etj.

4. TË KUPTUARIT E RELACIONIT ART- SHOQËRI-ART

Nxënësi kupton zhvillimin, rolin dhe ndikimin e artit në shoqëri dhe anasjelltas në kontekste të ndryshme historike, sociale dhe kulturore.

- njih vepra artistike dhe krijues, artistë të shquar nga krijimtaria popullore dhe artistike kombëtare e botërore të periudhave të ndryshme;
- kupton zhvillimet stilistike në format e ndryshme të veprave artistike (p. sh. , portreti në stile të ndryshme, opera në stile e periudha të ndryshme etj.

- njih në mënyrë më të kompletuar kryeveprat artistike në nivel kombëtar dhe botëror (p. sh. , Simfonia e nëntë e Beethovenit, poema simfonike "Skënderbeu" e F. Beqirit etj.);
- kupton ndërlidhjen mes zhvillimeve shoqërore në periudha të ndryshme kohore dhe ndikimit në stilet, zhanret, format, formacionet dhe elementet shprehëse artistike (p. sh. , baroku, klasika, romantizmi etj. dhe karakteristikat daluese ose specifikat e krijimtarisë artistike muzikore, figurative në këto stile).

5. ÇMUARJA DHE VLERËSIMI ESTETIK

Nxënësi çmon dhe vlerëson në mënyrë të informuar dhe kritike krijimet artistike individuale dhe të tjerëve në muzikë, në arte pamore, në art dramatik dhe në vallëzim sipas prirjeve dhe aftësisë.

- Reagon emocionalisht ndaj veprave artistike përmes përjetimit, të vërejturit, vrojtimit, dëgjimit dhe interpretimit.
- Çmon dhe vlerëson krijimet artistike vetjake dhe të tjerëve duke analizuar formën, elementet shprehëse dhe mënyrat e teknikat e përdorimit të tyre në funksion të shprehjes artistike.

6. IDENTITETI DHE KULTURA

Nxënësi kultivon identitetin përkatës: individual, grupor, social, kulturor (kombëtar, rajonal, evropian dhe global) përmes arteve.

Përjeton dhe njihin kryeveprat e artit popullor kombëtar dhe komuniteteve të tjera, p. sh interpreton këngët, vallet kombëtare edhe të popujve të tjerë, përdor motive figurative kombëtare edhe të kulturave të tjera në punimet e veta.

Shprehet në mënyrë artistike për tema të ndryshme në nivel global duke ruajtur elemente të identitetit kulturor kombëtar.

6. Çështje ndërkurrikulare

Artet ndërveprojnë mes vete, andaj edhe në procesin mësimor mund të ndërlidhen format e ndryshme të të shprehurit artistik, p. sh. , kënga me lëvizjen dhe vallëzimin, muzika me shprehjen figurative, muzika me shprehjen letrare, shprehja figurative me shprehjen letrare, performanca artistike sinkretike etj.

Sidomos në këtë nivel, mund të aplikohet qasja e integruar e kombinimit të shprehjeve artistike për tema të ndryshme.

Mirëpo, artet mund të ndërlidhen edhe me lëndët e tjera të fushave të tjera kurrikulare.

Ndërlidhja e gjuhës (amtare dhe të huaj) me muzikën mund të jetë shumë e suksesshme. Po ashtu, edhe shprehja figurative e cila e vizualizon shprehjen gjuhësore (shkrimi, simbolet, figurat, ilustrimet etj.) ndërlidhet me gjuhën.

Artet mund të ndërlidhen suksesshëm edhe me lëndët e fushës kurrikulare Shkencat (natyrore dhe shoqërore), Matematika, Shëndeti dhe mirëqenia, Jeta dhe puna etj.

Çdo tematikë e veçantë dhe përmbajtje mësimore që përpunohet në këtë nivel bëhet më e qartë dhe më e kuptueshme kur shoqërohet me shprehje artistike (ilustrimet, grafikat, hartat, kënga, muzika, vallëzimet, video-klipi etj.).

7. Ndarja e kohës – përshkrimi

Sipas Kornizës së Kurrikulës së Kosovës, në planin mësimor për nivelin e parë janë paraparë gjithsej 12 orë mësimore nga fusha kurrikulare Artet.

Në shkallën e trete të Kurrikulës (kl. VI dhe VII) janë gjithsej 4 orë mësimore në jave të planifikuara, nga 2 orë për secilën klasë dhe njësoj janë planifikuar 4 orë mësimore për Artet në shkallën e katërt të Kurrikulës për secilën klasë.

Meqë këtë fushë e përbëjnë dy lëndët e obligueshme – Edukatë figurative dhe Edukatë muzikore, atëherë orët në mënyrë të barabartë ndahen mes këtyre dy lëndëve. Por, shkolla mund dhe duhet të ofrojë në kuadër të Kurrikulës me zgjedhje hapësirë të mjaftueshme për aktivitetet artistike, si: kor, orkestër, grup i dramës, i vallëzimit etj. , sipas prirjes dhe interesimit të nxënësve.

Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)												
Fusha kurrikulare	Shk. 3				Shk. 4							
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX			
	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë		Nr. orëve	i	Nr. orëve	i		
Gjuhët dhe komunikimi - Edukatë muzikore - Edukatë figurative	2		2		4	7.14	2		2		4	6.78

8. Udhëzime metodologjike

Artet edukojnë në mënyrë të suksesshme vetëm kur aplikohet me saktësinë më të madhe metodologjia speciale përkatëse e mësimdhënies dhe e nxënies artistike në secilën prej disiplinave artistike (muzikë, arte pamore, dramë, vallëzim etj.). Metodika e mësimdhënies në lëndët që rrjedhin nga këto disiplina përfshin teknikat mësimore dhe metodat specifike të mësimimit të koncepteve, shkathtësive dhe njohurive që nxënësit duhet t'i arrijnë përmes këtyre lëndëve mësimore. Përjetimi artistik, kërshëria, imagjinata dhe liria e të shprehurit, janë parimet kryesore të metodologjisë së mësimdhënies në fushën e arteve. Duke supozuar se është punuar shumë me përjetimin artistik në nivelin e parë, në këtë nivel në mënyrë graduale nxënësit njihen me konceptet e ndryshme, dukuritë dhe fenomenet artistike përmes mësimdhënies intuitive dhe qasjes konstruktive të të nxënimit.

Në secilën lëndë të veçantë të fushës Artet, nxënësit njohin dhe kuptojnë proceset dhe teknikat krijuese duke mësuar si t'i zbatojnë në praktikë mjetet e ndryshme të të shprehurit artistik për të realizuar veprat/interpretimet e tyre artistike. Në këtë nivel mësimin e realizojnë mësime të specializuara të lëndëve të ndryshme të artit që me kujdes zhvillojnë shkathtësitë artistike të nxënësit sipas prirjes individuale dhe interesimit.

9. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi në fushën kurrikulare të artit kërkon kujdes të veçantë dhe mbështetjet në parimin e individualizimit, ngase çdo nxënës ka predispozita dhe prirje të ndryshme për format e ndryshme të shprehjes artistike. Andaj, në vlerësim duhet të përfshihet interesimi dhe prirja e nxënësit për forma të caktuara të shprehjes, kuraja, imagjinata, shprehja origjinale dhe kreative, interesimi, përjetimi artistik, interpretimi etj.

Arrijtet në fushën e artit janë individuale, andaj edhe duhet të vlerësohen si të tilla, duke shfrytëzuar vlerësimin për motivim dhe inkurajim të zhvillimit të aftësive të tyre krijuese.

Në art duhet të vlerësohet interesimi dhe pjesëmarrja aktive (individuale dhe në grup) në aktivitete të ndryshme artistike që organizohen në klasë, në shkollë dhe në komunitet. Grupet e ndryshme muzikore, teatrore etj. , që marrin pjesë në shfaqjet e shkollës, në ekspozitat individuale dhe grupore duhet të përfshihen në vlerësimin e nxënësve më të talentuar. Për nxënësit më pak të talentuar duhet vlerësuar interesimi dhe guximi për të provuar angazhimin e tyre në një nga format e ndryshme të të shprehurit artistik.

10. Materialet dhe burimet mësimore

Artet kanë mjetet e tyre shprehëse, teknikat dhe procedurat specifike që kushtëzojnë përdorimin e materialeve të ndryshme për realizimin e përmbajtjeve nga kjo fushë kurrikulare. P. sh. , në artin figurative materiali mësimor përkon me materialin e punës, si: letra, pëlhura, plastelina, materiale organike etj. Përpos materialeve, shfrytëzohen edhe burime mësimore, si: teksti shkollor, fotografitë, videoja, interneti etj.

Në artin muzikor materiali kryesor është vetë tingulli muzikor që prodhohet nga zëri i njeriut ose instrumentet muzikore. Burimet mësimore përfshijnë edhe tekstin shkollor dhe burimet tingëllore (cd-të përkatëse, cd-të muzikore, dvd-të, incizimet nga interneti, tv-të, koncertet publike etj.).

Fusha kurrikulare - Matematika

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Kurrikula e fushës së matematikës reflekton në politikat arsimore të vendit, që do të ketë ndikim në ngritjen e cilësisë në matematikë dhe në arsimim në përgjithësi. Kurrikula e fushës së matematikës paraqet një të drejtë statutore për mësimin e matematikës për të gjithë nxënësit. Ajo paraqet kompetencat se çka do të mësohet dhe përcakton rrugën e arritjeve kryesore të mësimin të matematikës. Po ashtu, Kurrikula paraqet se si do të vlerësohet dhe do të raportohet performanca e nxënësve. Prandaj, Kurrikula, nxënësve, mësuesve, prindërve dhe komunitetit të gjerë, u jep një pasqyrë të qartë të të kuptuarit dhe të aftësive që nxënësit duhet t'i përvetësojnë në shkollë. Kjo kurrikulë u lejon shkollave që të plotësojnë nevojat individuale të nxënësve dhe të zhvillojnë një karakter të dallueshëm dhe tipare karakteristike rrënjësore në komunitetin e tyre. Ajo po ashtu paraqet një model sipas të cilit të gjithë partnerët në edukim mund të përkrahin nxënësit në rrugën e mëtutjeshme në të mësuar. Kurrikula në vete paraqet një zgjedhje të vështirë dhe të balancuar, është mjaft e fortë dhe e qëndrueshme për të mbrojtur dijen dhe përvojën kulturore e cila është e drejtë e çdo nxënësi dhe në të njëjtën kohë duhet të jetë mjaft fleksibile për t'u mundësuar mësuesve që të arrijnë të ndërtojnë mënyrën e tyre të të mësuarit në atë mënyrë që atë ta përcjellin drejt te nxënësit e tyre.

Kurrikula e fushës së matematikës u mundëson nxënësve që të zhvillojnë aftësitë thelbësore në matematikë, që ata t'i përvetësojnë, t'u sigurohet atyre e drejta e garantuar dhe e plotë për mësim dhe të kujdeset për kreativitetin e tyre.

Mësuesve t'u japë të drejtën që të gjejnë mënyrën më të mirë të mundshme që ata të frymëzojnë nxënësit e tyre me një kënaqësi dhe angazhim për të mësuar.

Përmbajtja e dokumentit do të jetë në harmoni me parimet e përcaktuara në Kornizën e Kurrikulës. Po ashtu, përmbajtja duhet të:

- paraqesë kërkesat e Kurrikulës për matematikën;
- ofrojë informata për të ndihmuar nxënësit që të jenë kompetentë mbi atë që mësohet dhe mësuesit që të implementojnë me kompetencë matematikën në shkollë.

Renditja kryesisht është e bazuar sipas hierarkisë së shkallëve dhe niveleve. Kurrikula për nxënësit e nivelit I (klasa 0-V) është paraqitur për mësuesit e shkollave fillore. Kurrikula për nxënësit e nivelit II (klasa VI-IX) është paraqitur për mësime të mesme të ulëta. Kurrikula për nxënësit e nivelit të tretë (klasa X-XII) është paraqitur për mësime të mesme të larta, për:

- a. drejtimet e gjimnazeve dhe
- b. arsimin profesional dhe shkollat artistike.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi i fushës së matematikës

Matematika mundëson zhvillimin e shkathtësive dhe aftësive të nxënësve për të menduar në mënyrë kritike, zhvillimin e personalitetit të tyre, zhvillimin e shkathtësive për të punuar në mënyrë të pavarur dhe sistematike, nxitjen dhe inkurajimin për zbulimin dhe ndërtimin e njohurive të reja me qëllim të zbatimit dhe integritit të tyre në fushat e tjera dhe zgjidhjen e situatave problemore në jetën e përditshme.

Matematika me anë të RNF dhe RNSH ka në konsideratë të mësuarit në fusha si shpirtërore, morale, sociale dhe kulturore, si dhe aftësitë kryesore dhe aftësitë e të menduarit.

3. Konceptet dhe përshkrimi

Në Matematikë kryesisht janë këto koncepte:

- numri dhe algjebra;
- forma, hapësira, matjet dhe gjeometria;
- përpunimi i shënimeve dhe probabilitetit;
- përdorimi dhe zbatimi i matematikës.

Matematika mësohet në të gjitha shkallët e Kurrikulës. Në shkallën e parë dhe të dytë bëhet një lidhje e njohurive për numrat, figurat gjeometrike, pozitën në hapësirë, matjet dhe shkathtësitë për llogaritje të zgjidhjeve të problemeve.

Në shkallën e tretë dhe të katërt kjo lidhje integrohet me njohuritë nga algjebra, nga gjeometria dhe nga statistika, kurse në shkallën e pestë dhe të gjashtë sigurohet një zgjerim dhe thellim i njohurive edhe nga trigonometria, analiza matematike dhe probabiliteti.

Përshkrimi i nivelit ofron bazat e marrjes së vendimeve për performancën e nxënësve në fund të çdo shkalle kryesore 1-6 dhe për tri nivelet.

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Sipas KKK-së, të mësuarit është i bazuar në kompetenca. Organizimi i mësimit përqendrohet në atë që duhet të dinë të bëjnë nxënësit dhe që duhet të jenë të gatshëm të bëjnë. Për të bërë diçka duhen njohuri, shprehje, shkathtësi përkatëse, por edhe qëndrime të caktuara. Bazuar në këtë kurrikulë të matematikës, kjo është e konceptuar në një sistem të ndërtuar me bazë nivel, shkallë dhe klase, që justifikohet me rezultate të përgjithshme të të nxënësve për fushë dhe shkallë, andaj kemi tri nivele kompetencash, përmbushja e të cilave u referohet aspekteve më të rëndësishme të mësimdhënies dhe janë të orientuara e të renditura sipas nevojave reale të nxënësve, që nevojitet planifikim i përgatitur kohor dhe trajtues.

Qasja e bazuar në kompetenca për fushën e Matematikës arrihet përmes metodave rekomanduese: shtjellim, bashkëbisedim, dhënie dhe ilustrim shembujsh, dhënie udhëzimesh, prezantim i zgjidhjeve, prezantim i punës në grupe, praktikim i mbikëqyrur i grupeve të nxënësve, diskutim në grup, praktikë. Rezultatet thelbësore mësimore në matematikë janë bazuar në këto tetë shkathtësi matematikore:

5. Rezultatet e fushës

1. Zgjidhja e problemeve matematike
2. Arsyetimi dhe dëshmitë matematike
3. Komunikimi matematik
4. Lidhjet në matematikë
5. Përfaqësimi matematik
6. Modelimi matematik
7. Të menduarit matematik
8. Përdorimi i teknologjisë në matematikë

SNKA / ISCED 2

Shkalla 3, Klasa VI, VII
(11-13 vjeç)

Shkalla 4, Klasa VIII, IX
(13-15 vjeç)

I. Njohuritë, të kuptuarit dhe shkathtësitë që zhvillohen përmes përvojave mësimore që ndërlidhen me:

1. Zgjidhjen e problemeve matematike
2. Arsyetimet dhe vërtetimet matematike
3. Komunikimin në/përmes matematikës
4. Lidhjen matematike
5. Përfaqësimet matematike
6. Promovimin e modelimit matematik
7. Strukturimin e të menduarit matematik
8. Përdorimin e TIK-ut në/për matematikë

1. Zgjidhja e problemeve

Nxënësi

Përdor simbole, fakte, mjete dhe strategji adekuate për zgjidhje të problemeve që kanë të bëjnë me numra racionalë, marrëdhëniet mes tyre si dhe matjen e formave 2D dhe objekteve 3D.

Përdorë konceptet matematike që ndërlidhen me numra realë, me shprehje algjebrike dhe transformime gjeometrike për zgjidhjen e problemeve të ndryshme matematikore.

2. Arsyetimet dhe vërtetimet matematike

Nxënësi

Prezanton të dhëna empirike për format 2D dhe objektet 3D dhe duke u nisur nga ato zhvillon rezonimin matematik (p. sh. , sugjeron formula, konstrukton figura gjeometrike dhe përdor numra racionalë).

Arsyeton dhe vërteton pohime matematike përmes metodave direkte dhe indirekte, të zbatuara në veprimet me numra realë, transformime gjeometrike, matje, probabilitet dhe statistikë.

3. Komunikimi në/përmes matematikë/s

Nxënësi

Përdor terminologjinë matematikore (p. sh. . dhjetor, thyesë, përqindje, modë, medianë etj.) dhe simbolet algjebrike dhe gjeometrike për të përshkruar situata të ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme.

Grumbullon dhe procedon informacione nga burime të ndryshme që ndërlidhen me numrat realë dhe vetitë e tyre, me shprehje algjebrike, statistikë dhe probabilitet; përkthen nga gjuha natyrore në atë të matematikës dhe anasjelltas.

4. Lidhjet në matematikë

Nxënësi

Integron/Lidh konceptet e ndryshme matematike në mënyrë që të zgjidhë probleme të ndryshme.

Lidh konceptet dhe modelet e reja matematike me ato të përvetësuar më parë nga fusha e Matematikës dhe fushat e tjera.

5. Përfaqësimet matematike

Nxënësi

Përdor format simbolike të përfaqësimit përmes vijave dhe grafikëve, për përshkrimin dhe zgjidhjen e problemeve të ndryshme në matematikë, lëndët e tjera dhe në jetën e përditshme.

Përdor simbolet dhe veprimet matematike për të përfaqësuar situata të ndryshme nga jeta e përditshme; përzgjedh format alternative të përfaqësimit në përputhje me situatën e dhënë.

<p>6. Promovimi i modelimit matematik Nxënësi</p>	
<p>Identifikon vetitë e formave dhe objekteve të ndryshme dhe i klasifikon ato sipas këtyre vetive; krijon modele të thjeshta duke përdorur numrat dyshifrorë, forma dhe objekte nga klasa dhe nga jeta e përditshme.</p>	<p>Përshkruan dhe krijon modele duke përdorur vep- rimet themelore matematikore në situata të përdit- shme (p. sh. , ekonomisë familjare, statistika ele- mentare për jetë etj.) që lidhen me numrat deri në gjashtëshifrorë, format 2D dhe objektet 3D.</p>
<p>7. Strukturimi i të menduarit matematik Nxënësi</p>	
<p>Demonstron zbatimin e numrave racionalë; mat for- mat 2D dhe objektet 3D; krijon modele dhe zbaton njohuritë e mësuara; e mendon matematikën si pjesë të kulturës njerëzore.</p>	<p>Gjeneron konkludime relevante matematike duke grumbulluar dhe duke përpunuar të dhënat.</p>
<p>8. Përdorimi i TIK-ut në/për matematikë Nxënësi</p>	
<p>Përdor kalkulatorët e avancuar për verifikimin dhe zgjidhjen e problemeve të ndërlikuara matematikore.</p>	<p>Verifikon rezultatet e problemeve të ndryshme duke përdorur veglat dhe programet e TIK-ut (p. sh. , MS EXCEL).</p>
<p>II. Qëndrimet dhe vlerat e strukturuar nga arsimimi përmes matematikës</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Kureshtja • Motivimi për studimin e matematikës • Shpirti i objektivitetit dhe paanësisë • Imagjinatat dhe kreativiteti për zgjidhjen e problemeve • Insistimi, këmbëngulja dhe fuqia në fokusimin e problemeve • Vetëvlerësim, vetëkritik • Pavarësia në mendime dhe veprime • Qëndrim ndaj pyetjeve • Dyshim dhe siguri • Kritikë konstruktive • Iniciativë dhe interes në qasje të ndryshme • Besim në forcat vetjake • Besim në përdorimin e teknologjisë • Respekt për pranimin e opinioneve të tjera (madje edhe te kundërta) • Vullnet • Respekt për punën e kryer mirë • Respekt për përpjekjet personale dhe grupore • Respekt për saktësinë • Respekt për vlerat që matematika u ofron individëve dhe shoqërisë 	
<p>III. Aftësitë dhe shkathtësitë matematike</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Identifikim • Përshkrim • Formulim • Arsyetim • Zbatim • Njehsim • Matje • Skicime • Krijim modelesh • Ndërtim • Përdorim burimesh dhe informacionesh 	

IV. Njohuritë dhe konceptet që promovohen nga fusha e matematikës (Aritmetika, Algebra, Matja, Gjeometria, Statistika, Probabiliteti)

- Numrat realë
- Forma
- Hapësira
- Matjet
- Gjeometria
- Statistika
- Probabiliteti
- Bashkësitë

6. Çështjet ndërkurrikulare

Mësimi i matematikës do të përqendrohet në shkathtësitë themelore me numra, objekte e figura në zhvillimin e arsyeshmërisë dhe zgjidhjes së problemeve duke i përdorur metodat matematikore

Matematika dhe mësimdhënia e saj do të ketë parasysh çështjet ndërkurrikulare të paraqitura më poshtë:

- Zhvillim personal dhe shkathtësi për jetë, punë në ekip, zgjidhje të problemeve, vendimmarrje, planifikim të buxhetit personal.
- Zhvillim i qëndrueshëm, vetëdije ekonomike, shkathtësi gjuhësore dhe të komunikimit, mësim elektronik (TIK), prodhim i modeleve virtuale matematikore.
- Grumbullim i të dhënave dhe paraqitje e tyre në forma të ndryshme

7. Ndarja e kohës – përshkrimi

Plani mësimor specifikon numrin minimal dhe maksimal të orëve për çdo fushë mësimore. Për fushën e matematikës është domosdoshmëri që të ketë një kohë më të madhe në dispozicion. Në nivelin e dytë, klasa VI-IX, nevojiten më së paku 4 orë e jo më shumë se 5 orë në javë. Vlerësimi i rezultateve mësimore bëhet në përputhje me KKK-në.

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3					Shk. 4						
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX		Gjithsej orë	
Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	
Matematika	5		5		10	17.86	4		4		8	13.56

8. Udhëzimet metodologjike

Mësimdhënësi përdor metoda mësimore bashkëkohore ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, teknika e forma të shumëllojta të punës dhe një kompleks të tërë procedurash (informacion i ri, përsëritje, përforcim, ushtrime, detyra, punë me projekte, mjete materiale, siç janë: vizatime, makete, diagrame, modele, grafikë dhe mjete të tjera teknike bashkëkohore – kompjuter, internet etj.). Këto metoda duhet të jenë në funksion të nxitjes së mendimit të pavarur, kritik e krijues.

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Metodat dhe teknikat e punës me nxënës duhet të jenë të kombinuara dhe të shumëllojta, ngase nxësin dinamikën e orës mësimore, thyjnë monotoninë dhe motivojnë nxënësit për mësim.

Metodat, teknikat dhe format e punës me nxënës duhet të jenë në funksion të përvetësimit më të lehtë të përmbajtjeve mësimore dhe të zbatimit më të shpejtë e më të saktë të njohurive, shprehive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave të tjera, që marrin pjesë në tërësinë e formimit të personalitetit të tyre për të përballur sfidat jetësore.

9. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi përfshinë tërë veprimtarinë e cila shërben për të gjykuar rmbi arritjen e rezultateve të nxënies në nivel klase dhe shkalle të nxënësit si dhe zotërimin e kompetencave të fushës së matematikës.

Mësimdhënësi gjatë vlerësimit duhet të ketë parasysh përmbajtjen programore në arritshmërinë e rezultateve mësimore dhe kompetencave të përcaktuara për këtë nivel, po ashtu ai vlerësimin duhet ta konsiderojë si pjesë të pandashme të mësimin dhe t'i angazhojë nxënësit në procesin mësimor e t'i aftësojë ata për punë të pavarur. Gjatë vlerësimit mësimdhënësi duhet të mbështet në një sasi të konsiderueshme të dhënash që përfshijnë këto elemente:

- vlerësimi i përgjigjeve me gojë;
- vlerësimi i ndihmesës në grup;
- vlerësimi i aktivitetit gjatë debateve në klasë;
- vlerësimi i detyrave të shtëpisë;
- testet për një grup temash të caktuara;
- testet në fund të kategorisë së përmbajtjes;
- testet në fund të gjysmëvjetorit ose në fund të vitit mësimor.

Po ashtu, mësimdhënësi është i pavarur në zgjedhjen e:

- llojeve të vlerësimit (formativ, përmbledhës, diagnostikues, motivues etj.);
- metodave të vlerësimit (vetëvlerësimi, biseda me nxënës, dosja, vëzhgimi, projektet etj.);
- instrumenteve të vlerësimit (fleta për vetëvlerësim analitik, dritare koordinuese (di, dua të di dhe mëso-va), diagramet (plus +, minus -, interesant I), semafori, partner për biseda (shoku – me shokun) etj.

Vlerësimi duhet të jetë në funksion të sigurimit të informatave kthyesë me qëllim të përmirësimit të të nxënës, motivimin e nxënësve për nxënie, të përcaktojë shkaqet e ngecjes apo ato të përparimit, përmirësimit të mësimdhënies dhe zhvillimit individual të nxënësit (Për më shumë, shih kapitullin V për vlerësim).

Po marrim shembullin e detyrave të shtëpisë nga njësia e shpjeguar më lart:

- Kompetenca e të menduarit (në fushën e matematikës) – Komunikimi matematik
- Rezultati i të nxënës për shkallën tretë (III):
- Përdor terminologjinë matematikore (p. sh. , dhjetor, thyesë, përqindje, modë, medianë etj.) dhe simbolet algjebrike dhe gjeometrike për të përshkruar situata të ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme.
- Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ
- Rezultati i të nxënës për shkallën e tretë (III):
- Zgjidh një problem (aritmetik, gjeometrik, gjuhësor, shoqëror, shkencor etj) të dhënë në formë tekstuale ose tekstuale e numerike, eksperimentale dhe arsyeton përzgjedhjen e procedurave përkatëse

1	2	3	4	5	Përkrahje përmirësuese	Mënyrat	Përkrahje për të talentuarit	Mënyrat
Nxënësi nuk ka punuar asgjë	Nxënësi përcakton vetëm çmimin e artikullit pas ngritjes së çmimit	Nxënësi përcakton çmimin e artikullit pas ngritjes dhe pas zbritjes	Nxënësi përcakton çmimin e artikullit pas ngritjes dhe pas zbritjes si dhe dallimin mes tyre	Nxënësi përcakton çmimin e artikullit pas ngritjes dhe pas zbritjes dhe i paraqet në mënyrë tabelore	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin, p. sh. , nxënësit e grupit që nuk ka arritur të kryejë detyrën i shpërndan nëpër grupe të tjera. . .	Çfarë metoda të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxënësit, p. sh. , jep detyrë shtëpie që ta zgjidhë edhe një herë me ndihmën e shokëve	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin, në cilin aktivitet apo çfarë aktiviteti shtesë të zhvillojë, p. sh. jep detyra shtëpie shtesë që ai vetë të gjejë ndonjë detyrë adekuate	Çfarë metoda të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxënësit

10. Materialet dhe burimet mësimore

- Mësimdhënësi jep mësimin me një kuptueshmëri duke përdorur materiale dhe burime, të cilave nxënësit mund t'u qasen përmes të parit, të dëgjuarit, prekjes etj. Përdor fjalë dhe fjali të lehta, të sakta, njëkuptimore, për mjete vizuale, teknologji të nevojshme, bërje aktivitete, si: vizatime, modelime, jep ndihma të veçanta, adaptim shembujsh, krijim ambienti, aktivitete alternative etj.
- Mësimdhënësi siguron qasje përmes përdorimit të teksteve dhe materialeve adekuate që përkon me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit, ofron broshura të nevojshme, fjalorë, përdor gjuhë të pastër. Mësimdhënësi u sqaron përmbajtje të caktuara ose shkathësi të nxënësve. Fokusi është në transferin e informatave (gjithashtu videomateriale arsimore, prezantim nga ana e nxënësve);
- Demonstrim nga ana e mësimdhënësit ose nxënësit: Arsimtari jep informata vizuale të cilat e ndihmojnë sqarimin gojor.

Fusha kurrikulare - Shkencat e natyrës

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Kurrikula Bërthamë e Shkencave të natyrës është e obligueshme për të tri nivelet e arsimit parauniversitar. Kjo fushë mësimore përfshin realizimin e kompetencave (njohuritë, të kuptuarit, shprehitë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat) që do të arrihen nga nxënësit pas përfundimit të çdo niveli të arsimit parauniversitar.

Shkencat natyrore u mundësojnë nxënësve të njohin, të kuptojnë, të hulumtojnë natyrën, botën e gjallë e jo të gjallë dhe njeriun.

Njohuritë dhe arritjet shkencore zbatohen: në prodhimin e ushqimit dhe të mirave të tjera materiale, në mjekësi, në komunikacion, në komunikim, në prodhimin e energjisë, në hulumtimin dhe përdorimin e pasurive natyrore, ruajtjen e mjedisit jetësor, krijimtarinë kulturore, art dhe në hulumtimin e gjithësisë.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi i fushës së shkencave të natyrës

Shkencat e natyrës janë në funksion të:

- shpjegimit të botës materiale, vetitë dhe shndërrimet e saj;
- zbatimit të metodave të hulumtimit të dukurive dhe të proceseve natyrore;
- përshkrimit të Tokës si trup qiellor, me kushte të përshtatshme për jetën e qenieve të gjalla dhe të njeriut;
- përshkrimit të botës së gjallë, botës jo të gjallë dhe lidhshmërinë mes tyre;
- përshkrimit të resurseve energjetike;
- përshkrimit të proceseve natyrore në kohë dhe hapësirë;
- përcaktimit të ndërlidhjes së njeriut me natyrën dhe ndikimet e ndërsjella mes tyre.

3. Konceptet themelore të shkencave të natyrës

Konceptet themelore të shkencave të natyrës duhet të mbështeten në 6 kategori (shtylla- orientime) kryesore:

1. Hulumtimi/kërkimi shkencor
2. Zbatimi i shkencës dhe i teknologjisë
3. Materia, vetitë dhe shndërrimet e saj
4. Proceset fizike
5. Proceset jetësore
6. Toka dhe gjithësia

Në Shkencat e natyrës konceptet themelore, kompetencat dhe metodologjia për shkallët 1, 2, 3, 4 jepen të integruara, ndërsa për shkallët 5 dhe 6 jepen në lëndë të veçanta: kimi, fizikë, biologji dhe astronomi.

Në shkollat profesionale këto koncepte jepen në formë të integruar, të bazuara me qasje tematike të profesioneve të caktuara.

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Sipas KKK-së, të mësuarit e shkencave natyrore është i bazuar në kompetenca dhe me nxënësin në qendër. Organizimi i mësimit përqendrohet në atë që duhet të dinë të bëjnë nxënësit dhe që duhet të jenë të gatshëm të bëjnë. Për të bërë diçka, duhen njohuritë, shprehitë, shkathtësitë përkatëse, por edhe qëndrimet e caktuara, të cilat mund të jenë pozitive, negative, indiferente.

5. Rezultatet e të nxënit të fushës

Shkalla 3 Shkalla 4

SNKA / ISCED 2	
Shkalla 3, Klasa VI, VII (mosha 12-13 vjeç)	Shkalla 4, Klasa VIII, IX (mosha 14-15 vjeç)
I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT DHE ZHVILLIMI I SHKATHTËSIVE PËRMES PROCESIT TË TË NXËNIT:	
1. Strukturimi i mendimit shkencor për konceptet, modelet, teoritë dhe ligjet për ndërtimin e materies, proceseve dhe dukurive në natyrë <ul style="list-style-type: none"> • Materia e gjallë dhe jo e gjallë dhe vetitë e saj • Proceset dhe dukuritë fizike, kimike, biologjike, në Tokë dhe Gjithësi 	
2. Zhvillimi i shkathhtësive të kërkimit shkencor për ndërtimin e materies, proceseve dhe dukurive në natyrë	
3. Ndërlidhja ndërmjet lëndëve të shkencave të natyrës me fushat e tjera të Kurrikulës	
4. Zbatimi i shkencës dhe teknologjisë në jetën e përditshme	
5. Zhvillimi i shkathhtësive të komunikimit në shkencë dhe përmes shkencës	
1. Strukturimi i mendimit shkencor për konceptet, modelet, teoritë dhe ligjet për ndërtimin e materies, proceseve dhe dukurive në natyrë: <ul style="list-style-type: none"> • Materia e gjallë dhe jo e gjallë dhe vetitë e saj. • Proceset dhe dukuritë fizike, kimike, biologjike, në tokë dhe gjithësi. 	
Dallon dhe klasifikon lëndët sipas përbërjes, strukturës, vetive fizike dhe kimike, shndërrimeve dhe përdorimit të tyre në jetën e përditshme.	Përshkruan dhe analizon elementet që hyjnë në përbërjen e komponimeve inorganike dhe organike, strukturën, vetitë fizike e kimike, funksionimin dhe ndërlidhjen e tyre në botën e gjallë dhe jo të gjallë.
Shpjegon përbërjen e gjeosferës, hidrosferës, atmosferës, biosferës, proceset në to dhe ndërrimet e thjeshta të pozitës së trupave gjatë kohës.	Analizon përbërësit e ndërtimit të kores së Tokës, resurset natyrore e në veçanti ato të Republikës së Kosovës dhe lidhshmërinë hapësirë - kohë në procesin e lëvizjes së trupave.
Dallon dhe përshkruan rritjen dhe mbijetesën e qenieve të gjalla varësisht nga kushtet të mjedisit, ndërtimin dhe funksionin e sistemeve kryesore të organeve të njeriut, strukturat dhe proceset e involvuara në rritjen dhe riprodhimin e bimëve, shtazëve dhe njeriut.	Përshkruan ndërtimin dhe funksionin e qelizës, organeve dhe sistemeve të organeve, shkaktarët e sëmundjeve të njeriut dhe të shtazëve dhe mënyrat e kontrollit të tyre; metabolizmin dhe qëndrueshmërinë e ekosistemeve.
Përshkruan burimet e energjisë, format dhe shndërrimet e saj.	Dallon format e shfaqjes së energjisë në natyrë, formulimet matematike të tyre dhe mundësitë e shfrytëzimit.
Demonstron bashkëveprimet mes trupave që takohen dhe që nuk takohen.	Analizon ligjet që përshkruajnë bashkëveprimin gravitacional dhe elektromagnetik së bashku me rrjedhojat e tyre.

2. Zhvillimi i shkathtësive të kërkimit shkencor për ndërtimin e materies, proceseve dhe dukurive në natyrë

Planifikon dhe kryen hulumtime të thjeshta shkencore, individualisht ose në grup, brenda dhe jashtë klasës duke mbledhur, duke analizuar dhe duke interpretuar të dhënat me qëllim të shpjegimit të proceseve dhe dukurive natyrore.

3. Ndërlidhja ndërmjet lëndëve të shkencave të natyrës dhe me fushat e tjera

Integrimi i koncepteve të përbashkëta në shkencat natyrore (biologji, kimi, fizikë):

- lënda dhe energjia në zhvillimin e jetës, interpretimi i proceseve dhe dukurive natyrore dhe ndikimi e tyre te njeriu, qeniet e gjalla dhe në mjedis, shndërrimet e lëndës, ndërveprimet mes lëndës, trupave dhe qenieve të gjalla, atomet, molekulat, ligji i ruajtjes së masës dhe energjisë, tretësirat, fotosinteza, frymëmarrja, ushqimi i shëndetshëm.

Integrimi në metodën shkencore hulumtuese:

- vëzhgimi, klasifikimi, matja, modelimi, parashtrimi i hipotezës, eksperimenti, prova, përdorimi i instrumenteve për matje, planifikimi dhe projektimi i hulumtimeve të thjeshta shkencore, përpunimi i rezultateve, siguria gjatë punës në laborator.

3.3 Integrimi i shkencave natyrore me fushat e tjera

- Komunikimi dhe të shprehurit

Komunikon në gjuhë amtare dhe në gjuhë të huaja gjatë punës në grup, pasuron fjalorin e gjuhës me shprehje e simbole të reja përmes diskutimit, raporteve me shkrim, të punëve praktike, hulumtimeve dhe matjeve.

- Matematika

Përdor formulat, modele matematikore për të simuluar procese dhe dukuri të ndryshme, veprime matematikore gjatë llogaritjeve të rezultateve të fituara gjatë matjeve të madhësive të ndryshme fizike.

- Shoqëria dhe mjedisi

Trajton mjedisin natyror-shoqëror si një pasuri, e cila duhet të ruhet dhe të shfrytëzohet për të mirat e shoqërisë.

- Shëndeti dhe mirëqenia

Mbron shëndetin duke respektuar rregullat e higjienës, të ushqimit, të lëvizjeve trupore dhe të organizimit të pushimit dhe vetëdijesohet për t'u mbrojtur nga alkooli, duhani, drogat, HIV/AIDS dhe nga shtatzënia e padëshiruar.

- Jeta dhe puna

Respekton parimet e punës në grup dhe bashkëpunon në mënyrë aktive në arritjen e objektivave të përcaktuara duke shfaqur shkathtësi manovruese në përdorimin e veglave, pajisjeve dhe teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit për të marrë informacione gjatë hulumtimeve.

4. Zbatimi i shkencës dhe teknologjisë në jetën e përditshme

Përdorë TIK-un dhe pajisjet e reja të komunikimit, veglat dhe mjetet e ndryshme të prodhuara përmes shkencës për të kuptuar proceset natyrore dhe për të zgjidhur problemet në jetën e përditshme.

Shpjegon natyrën historike të ideve shkencore; përshkruan ndikimin e zbulimeve shkencore teknologjike gjatë historisë dhe efektet e tyre në ngritjen e cilësisë së jetës së njeriut.

5. Zhvillimi i shkathtësive të komunikimit në shkencë dhe përmes shkencës

Planifikon kërkim shkencor të thjeshtë, paraqet të dhënat në tabelë dhe diagrame, interpreton me gojë ose me shkrim informatat e mbledhura nga burime të ndryshme.

Përdor forma të thjeshta të interpretimit të të dhënave shkencore me gojë dhe me shkrim; planifikon hulumtimin e një problemi të thjeshtë shkencor, formulon një hipotezë, vërteton përmes eksperimentit, nxjerr konkludime dhe i komunikon ato.

II. Qëndrimet dhe vlerat e strukturuar nga arsimimi përmes fushës Shkencat natyrore

Nxënësi pritët të manifestojë:

- Qëndrim pozitiv për studimin shkencor në përgjithësi.
- Tolerancë ndaj opinionëve të shprehura nga të tjerët.
- Kureshtje për simulim dhe modelim të dukurive natyrore përmes eksperimentit.
- Motivim për studimin e shkencës si fushë e rëndësishme në jetën shoqërore dhe profesionale.
- Iniciativë dhe interesim për t'iu qasur detyrave të ndryshme.
- Interesim për përdorimin e koncepteve dhe metodave specifike shkencore në zgjidhjen e problemeve shkencore në jetën e përditshme.
- Kujdes për kualitetin dhe ruajtjen e mjedisit.
- Të menduarit kritik dhe pozitiv, ndershmëri dhe tolerancë.
- Interesim në zbatimin e dijes në jetën e përditshme.
- Interesim për arritjet e reja dhe përparimet në shkencë.
- Respekt ndaj diversitetit natyror dhe njerëzor, ruajtje dhe mbrojtje të mjedisit.

III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË NË SHKENCAT NATYRORE

- Identifikim
- Përshkrim
- Formulim
- Arsyetim
- Zbatim
- Njehsime
- Matje
- Kicime
- Krijim modelesh
- Ndërtim
- Përdorim burimesh dhe informacionesh
- Shkathtësi bashkëpunimi
- Shkathtësi komunikimi
- Aftësi psikomotorike
- Kreativitet
- Shkathtësi të mendimit kritik
- Shkathtësi në teknologji të informatikës
- Shkathtësi numerike
- Shkathtësi të zgjidhjes së problemeve
- Shkathtësi menaxhimi
- Shkathtësi studimi

IV. KONCEPTET DHE LËNDËT E FUSHËS SHKENCAT NATYRORE

- Shkenca natyrore
- Kimi
- Fizikë
- Biologji
- Astronomi
- Reaksione kimike
- Eksperiment
- Laborator
- Acide
- Baza
- Kripëra
- Okside
- Diversitet
- Evolucion
- Trashëgimi
- Ekosisteme
- Atom
- Molekulë
- Jone
- Strukturë
- Funksion
- Lidhje kimike
- Kohë
- Hapësirë
- Sistem
- Fotosintezë
- Ligje
- Hipoteza
- Teori
- Parime

6. Çështjet ndërkurrikulare

Integrimi i çështjeve ndërkurrikulare në fushën e shkencave të natyrës i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë botën dhe të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Çështjet ndërkurrikulare që mund të integrohen në Kurrikulën e shkencave të natyrës për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për ndërmarrësi;
- TIK dhe mësimi elektronik;
- Ndërgjegjësimi për karrierën;
- Edukimi për medie;
- Edukimi shëndetësor dhe seksual;
- Besimet;
- Zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë etj.

7. Ndarja e kohës - përshkrimi

Numri i orëve të Kurrikulës Bërthamë është i përcaktuar në çdo fushë mësimore, ndërsa Kurrikula Zgjedhore përcaktohet nga shkolla përkatëse.

Fusha e shkencave të natyrës në Kurrikulën Bërthamë, shkalla 1 dhe shkalla 2, përfshin lëndët: kimi, biologji, fizikë, gjeografi dhe astronomi, që janë të integruara dhe numri i orëve mësimore javore për çdo vit është nga 1 orë.

Kriter për Kurrikulën Bërthamë të shkencave natyrore në çdo lëndë është: vëllimi, baraspesha, lidhja horizontale dhe vertikale e rezultateve mësimore me gjashtë (6) kompetencat kryesore dhe vazhdimësia e realizimit të tyre nga klasa VI-IX.

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3				Shk. 4							
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX		Gjithsej orë	
	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%
Shkencat natyrore - Fizikë - Kimi - Biologji	4		4		8	14.29	5		5		10	16.95

8. Udhëzime metodologjike

Suksesi i nxënësve në lëndën e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur qasje bashkëkohore ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacion i ri, përsëritje, përforsim, ushtrime, detyra, punë me projekte, punë praktike e të tjera. Po ashtu, përdoren mjete materiale teknike, siç janë: modelet, grafikët, kimikate, enë të kuzhinës, enë laboratorike, instrumente, kompjuterë e teknologji të tjera arsimore). Këto qasje dhe metoda duhet të jenë në funksion të nxitjes së mendimit të pavarur, kritik e krijues.

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Metodat, teknikat dhe format e punës me nxënës duhet të jenë në funksion të përvetësimit më të lehtë të përmbajtjeve mësimore, të njohurive, shprehive, shkathësive, qëndrimeve dhe vlerave të tjera për të përballur sfidat jetësore.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:

- Mësimdhënie e drejtpërdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie jo e drejtpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënësve në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënësve përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

9. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjeve të nxënësve gjatë procesit të të nxënësve dhe nxjerrja e gjyqimeve për to.

Vlerësimi është në funksion të:

- sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- vetëvlerësimit të nxënësve dhe mësimdhënësve;
- përmirësimit të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi mund të klasifikohet në vlerësim formues, diagnostikues, përmbledhës dhe motivues.

- Vlerësimi formues (vlerësimi për të nxënë) kryhet në mënyrë të vazhdueshme për marrjen e informacioneve të arritjeve të nxënësve gjatë çdo veprimtarie mësimore.
- Vlerësimi diagnostikues - përdoret për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve për shkallën e përvetësimit të njohurive, shkathtësive, shprehive, qëndrimeve dhe vlerave dhe i ndihmon mësimdhënësit në punën e mëtejshme.
- Vlerësimi përmbledhës (vlerësimi i të nxënësve) - përfshin aktivitetin e përgjithshëm të të nxënësve të nxënësve. Vlerësimi përmbledhës bëhet në fund të periudhave të caktuara (gjysmëvjetor, në fund të vitit etj.).
- Vlerësimi motivues - përdoret për nxitjen e interesimit dhe dëshirën e nxënësve për të nxënë.

Vlerësimi i nxënësve për lëndët e Kurrikulës Bërthamë dhe për lëndët zgjedhore bëhet me notë, në përputhje me kriteret e përcaktuara të MASHT-it. Vlerësimi i nxënësve me notë bëhet për përgjigjet me gojë dhe me shkrim, detyrat e shtëpisë, aftësitë gjatë punës në grup, provave, punës me projekte etj.

Format e vlerësimit duhet të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxënësve.

Mësimdhënësi është i pavarur në përzgjedhjen e metodave, teknikave dhe instrumenteve të vlerësimit.

Vlerësimi duhet të jetë transparent para nxënësve, prindërve dhe komunitetit.

Instrumenti i rëndësishëm për vlerësim, vetëvlerësim dhe marrje të informacioneve të përparimit apo të ngecjes së nxënësve.

10. Materialet dhe mjedisi për mësimdhënie dhe mësimnxënie

Për realizimin me sukses të kompetencave në shkencat e natyrës është e nevojshme të krijohen kushte, mjete mësimore dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

- Materiale tekstuale: teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psikopedagogjike, enciklopedi etj. ;
- Mjete vizuale – pamore: tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike etj. ;
- Mjete auditive-dëgjimore: radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj. ;
- Mjete audiovizuale – pamore-dëgjimore: televizori, filmi, videoja, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, e-mail-i;
- Mjedis mësimor (klasa, laborator, punëtorja, natyra, ferma etj.).

Fusha kurrikulare - Shoqëria dhe mjedisi

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrja

Fusha kurrikulare Shoqëria dhe mjedisi në nivelin e dytë, realizohet përmes mëimit të integruar. Lëndët mësimore të kësaj fushe në këtë nivel janë: historia, gjeografia dhe edukata qytetare. Nëse realizohet si fushë e integruar, të kihet parasysh aspektet përmbajtjesore të ndërlidhura nga këto lëndë.

Fusha Shoqëria dhe mjedisi i ndihmon nxënësit për të njohur dhe për të kuptuar më mirë konceptet, proceset, zhvillimet dhe ndryshimet historike e shoqërore në nivel lokal, kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar, duke përfshirë lindjen dhe zhvillimin e qytetërimeve si dhe ngjarjet dhe rolin e personaliteteve nga kohët më të lashta deri më sot.

Kjo fushë ndihmon nxënësit për të thelluar njohuritë mbi vendet dhe hapësirën, sistemet fizike e humane, rajonet dhe karakteristikat e tyre. Gjithashtu, ndihmon krijimin e shprehive, vlerave dhe qëndrimeve në raport me diversitetin kulturor, identitetin social, trashëgiminë kulturore, organizimin shoqëror, liritë dhe të drejtat e njeriut si dhe rolin dhe funksionimin e institucioneve demokratike.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Fusha Shoqëria dhe mjedisi në shkallën e tretë dhe të katërt (klasat VI, VII, VIII dhe IX) ka për synim zhvillimin e aftësive, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve, për të qenë qytetar i përgjegjshëm, për të zhvilluar identitetin personal dhe për të njohur më mirë identitetin kolektiv (social, kombëtar, shtetëror, etnik, fetar, racor, gjinor, kulturor, regjional). Kjo fushë ndihmon zhvillimin e aftësive për të gjykuar drejt dhe për të marrë vendime të përgjegjshme në situatat e jetës së përditshme, kultivimin e shprehive dhe marrjen e iniciativave për ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit.

Fusha Shoqëria dhe mjedisi në këtë nivel ndihmon nxënësit për të zhvilluar e për të përforcuar më tej njohuritë e tyre duke siguruar një bazë fillestare për orientim akademik dhe orientim në karrierë.

3. Konceptet dhe përshkrimi

Në ShK3 dhe ShK4, konceptet e përgjithshme të fushës kurrikulare Shoqëria dhe mjedisi, të cilat i përshkojnë të tri nivelet e arsimit parauniversitar, zërthehen më gjerësisht dhe në nivel më të thelluar.

Grupet dhe marrëdhëniet shoqërore

Në konceptin strukturat shoqërore në fushën Shoqëria dhe mjedisi, për nivelin e dytë, përfshihet zhvillimi i aftësive dhe i shprehive të nxënësve për të ushtruar role dhe për të ndërtuar raporte të qëndrueshme shoqërore, si në familje, grup shoqëror, ashtu edhe në komunitet dhe në shoqëri në përgjithësi. Në përmbajtjen e këtij koncepti përfshihet edhe aftësimi për pjesëmarrje aktive në strukturat dhe organizimet e ndryshme shoqërore.

Proceset shoqërore

Ky koncept nënkupton proceset shoqërore, zhvillimet dhe ndryshimet që kanë ndodhur dhe ndodhin në vend, në rajon dhe në botë. Në kuadër të këtij koncepti bëjnë pjesë edhe njohuritë, qëndrimet dhe vlerësimet për zhvillimet e popullsisë, vendbanimeve, migrimëve, diversiteti kulturor, zhvillimin e qëndrueshëm, komunikimin kulturor, teknologjinë dhe globalizmin.

Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë

Në kuadër të kësaj tërësie nxënësit kuptojnë dhe u përmbahen normave dhe rregullave shoqërore në mjedisin jetësor. Ata mësojnë se liria dhe e drejta e tyre kërkon përgjegjësi ndaj vetes, ndaj familjes, ndaj shkollës, ndaj rrethit ku jeton dhe më gjerë. Kjo nënkupton edhe vetëdijesimin për rëndësinë e lirive dhe të drejtave njerëzore, barazinë gjinore, tolerancën, solidaritetin, luftën kundër diskriminimit dhe paragjyqimeve, nevojën e bashkëpunimit dhe të komunikimit me të tjerët, për të kaluarën dhe të tashmen.

Vendimmarrja

Në këtë nivel kultivohet vetëbesimi dhe arsyeshmëria e vendimmarrjes në rastet e caktuara duke u mbështetur në argumentet e qëndrueshme. Nxënësit duhet ta kuptojnë se vendimmarrja e drejtë dhe e argumentuar është e dobishme për veten e tyre, për të tjerët, por edhe për mjedisin shoqëror dhe natyror. Gjithashtu praktikohet dhënia dhe marrja e ideve dhe e informatave të nevojshme, të cilat i shërbejnë për të marrë vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme.

Mjedisi

Nënkupton njohuritë e thelluara për raportin e njeriut dhe mjedisit jetësor, lidhjet dhe ndikimet e tyre reciproke, shkaktarët që ndikojnë në dëmtimin e mjedisit dhe masat për mbrojtjen e tij. Gjithashtu, përfshin edhe vetëdijesimin për nevojën e ruajtjes së mjedisit, ekosistemeve dhe biodiversitetit për të siguruar zhvillim të qëndrueshëm. Ky koncept përfshin edhe njohuritë mbi hapësirën (Tokën dhe gjithësinë), elementet dhe tiparet natyrore dhe socio-geografike të mjedisit natyror e human, të rajoneve dhe vendeve, duke përfshirë edhe njohuritë për objektet e trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe kujdesin për to. Nxënësit duhet të nxiten për të krijuar shprehitë për ruajtjen, mbrojtjen dhe përmirësimin e ambientit jetësor.

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Fusha Shoqëria dhe mjedisi duhet të realizohet në atë mënyrë që t' u mundësojë nxënësve përvetësimin dhe kultivimin gradual të kompetencave kryesore të parapara në KKK. Organizimi i mësimit duhet të përqendrohet në atë se çka duhet të dinë dhe çka duhet të jenë në gjendje të bëjnë nxënësit. Ajo pasqyrohet përmes njohurive, shkathtësive, shprehive, por edhe qëndrimeve dhe sjelljeve që duhet t' i reflektojnë nxënësi.

5. Rezultatet e të nxënit të fushës

Shoqëria dhe mjedisi SNKA / ISCED 2

Shkalla 3, Klasa VI, VII (11-13 vjeç)

Shkalla 4, Klasa VIII, IX (13-15 vjeç)

I. Njohuritë, të kuptuarit dhe shkathtësitë përmes të cilave nxënësi:

1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e pjesëmarrjes apo përfshirjes në to.
2. Hulumton objektet, dukuritë, proceset historike, shoqërore, natyrore e mjedisore si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre.
3. Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet.
4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme.
5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.
6. Shfrytëzon efektivisht TIK-un dhe teknologjitë e tjera bashkëkohore.

1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e pjesëmarrjes apo të përfshirjes në to

Krahason rolin historik të personaliteteve të shquara (burrave, grave) kombëtare e botërore si dhe bën dallimin e tyre nga figurat e miteve, legjendave dhe gojëdhëna.

Analizon në mënyrë kritike çështjet shoqërore, ekonomike, kulturore e arsimore që ndikojnë në individë dhe komunitet, si dhe reflekton për ndikimin e veprimeve të njerëzve te të tjerët dhe në mjedis.

Dallon faktet nga opinionet, kur shpjegon situata të ndryshme në marrëdhëniet e individëve apo të grupeve shoqërore (në kohë dhe hapësirë) dhe shpjegon organizimin e hapësirës së banimit e të veprimit, shpërndarjen, lëvizjen natyrore, strukturat, migrimet e popullsisë, vendbanimet dhe veprimtaritë ekonomike në nivel lokal, vendi, rajonal dhe ndërkombëtar.

Debaton për veprimet dhe çështjet e rëndësishme të qytetarëve në nivel lokal, kombëtar e ndërkombëtar dhe ndërvarësinë e tyre.

2. Hulumton objektet, dukuritë, proceset historike, shoqërore, natyrore e mjedisore si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre

Prezanton shembuj konkretë që tregojnë se si ngjarjet dhe dukuritë ndikojnë në jetën e njerëzve dhe në mjedis dhe shpjegon pozitën e Tokës në Gjithësi, paraqitjen e sipërfaqes së Tokës në rrafsh, veçoritë e elementeve natyrore dhe socio-gjeografike të mjedisit natyror e human dhe të vendeve e rajoneve në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar.

Krahason ngjarjet shoqërore, historike, politike, ekonomike e kulturore si dhe dukuritë (fenomenet) natyrore e mjedisore, shpjegon shkaqet dhe pasojat e tyre dhe ndikimin që kanë ato në jetën e njerëzve.

3. Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet

Kupton dhe prezanton shkaqet e ndryshimeve në jetën e komuniteteve në kohë dhe hapësirë (lëvizjet shoqërore dhe fenomenet natyrore.

Shfrytëzon në mënyrë kritike burime të ndryshme për të eksploruar dhe për të krahasuar ndryshimet dhe ngjashmëritë etnike, kulturore dhe religjioze në vende dhe periudha të ndryshme të zhvillimit historik.

4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme

Vlerëson ndikimin e vendimmarrjes në grupe të ndryshme shoqërore, në kohë dhe vende të ndryshme dhe prezanton qëndrimet personale për to.

Arsyeton llojet e vendimmarrjes në jetën e përditshme shoqërore, kupton nevojat dhe rëndësinë e zbatimit të procedurave demokratike përgjatë proceseve.

5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm

Inicion aktivitete grupore duke dhënë shembuj konkretë që lidhen me rolin e faktorit njeri me qëllim të rritjes së vëmendjes së komunitetit në ruajtjen dhe zhvillimin e mjedisit shoqëror e natyror në nivel lokal e kombëtar.

Prezanton shembuj se si, si një individ dhe si një anëtar i një grupi, mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm (ruajtjen e burimeve, riciklimin e materialeve) në harmoni me ruajtjen e mjedisit dhe të biodiversitetit.

6. Shfrytëzon efektivisht TIK-un dhe teknologjitë e tjera bashkëkohore

Përzgjedh dhe përdor lloje të ndryshme të burimeve digjitale që kanë të bëjnë me raportet shoqërore dhe dukuritë natyrore e mjedisore.

Kategorizon dhe përdor lloje të ndryshme të burimeve mediale për të analizuar ngjarje shoqërore e historike si dhe dukuri gjeografike e mjedisore dhe argumenton besueshmërinë e tyre.

II. Qëndrimet dhe vlerat e strukturuar nga arsimimi përmes fushës Shoqëria dhe mjedisi

- Respekt për të tjerët
- Vetërespekt
- Barazi
- Tolerancë
- Gjykim i drejtë
- Përdorim i fjalëve të mësuar
- Krijim i modeleve
- Diskutim
- Matje
- Skicim
- Ndërtim dhe lexim i grafikëve, diagrameve, tabelave dhe hartave.

III. Aftësitë dhe shkathtësitë e fituara nga fusha Shoqëria dhe Mjedisi

- Përdorim informacionesh
- Hulumtim i thjeshtë
- Shfrytëzim i burimeve të thjeshta
- Lokalizimet dhe pozitën e vendeve
- Sistemet kryesore natyrore të Tokës
- Sistemet kryesore socio-ekonomike të Tokës
- Diversiteti i popujve dhe i shoqërisë në Tokë
- Struktura dhe proceset e rajoneve dhe të vendeve
- Përdorimi i shkallës së zvogëlimit, simboleve dhe shenjave hartografike
- Përdorimi i ngjyrave të hartës
- Përdorimi i skicës, planit, hartës, globit dhe busullës
- Grumbullimi dhe dokumentimi informacioneve
- Përdorimi i fjalorit të mësuar
- Ndërtimi dhe leximi i grafikëve, diagrameve, tabelave dhe hartave
- Përcaktimi i vendndodhjes në harta, atlase dhe glob i vendeve dhe rajoneve
- Formulimi i pyetjeve të thjeshta për të marrë informacion
- Evidentimi i ngjashmërive dhe ndryshimeve
- Realizimi i matjes në plane, atlase dhe harta në shkallë të ndryshme të zvogëlimit
- Analiza, sintetizimi dhe vlerësimi i të dhënave: numerike, grafike dhe tekstore.

IV. Konceptet kyç të fushës Shoqëria dhe mjedisi

Shoqëria Ambienti Individi Edukata qytetare Historia Koha
 Mjedisi Gjinia Liria Barazia Familja Komunikimi Solidariteti Bashkëndjenja Rregulla Tolerancë Kro-
 nologjia Dëshmia
 Vendi/Hapësira Orientim Busull Hartë Atlas Tokë
 Natalitet Mortalitet Migrime Emigrim Imigrim Vendbanim
 Strukturë e Xehere Fabrika Reliev Erozion Akumulim
 Popullsisë Tërmet Shkretëtirë Erë Akullnajë Mot
 Klimë Burim Lum Liqen Det Oqean
 Valë Salanitet Florë Baticë dhe zbaticë Faunë Vullkan

6. Çështje ndërkurrikulare

Ndër qëllimet e rëndësishme të fushës Shoqëria dhe mjedisi është edhe mësimi i çështjeve ndërkurrikulare, që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KKK. Disa nga çështjet ndërkurrikulare që duhet të merren në konsideratë në këtë nivel, por që mund të trajtohen në vazhdimësi edhe në nivelin e tretë: Edukimi për paqen,

Shfrytëzimi medies (përdorimi i medies për ta kuptuar botën përreth).

Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm (ekonomik, shërbimet për bashkësinë; siguria, mbrojtja e mjedisit natyror dhe human dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike).

Gjuha dhe shkathtësitë e komunikimit në tërë Kurrikulën (cilësia e mirë e komunikimit në të gjitha lëndët).

Zhvillimi personal dhe shkathtësitë për jetë (edukimi për konsumim dhe kursim; respekti për vete dhe për të tjerët, toleranca, vetëpërmbytja, aftësia për marrëveshje; vetiniciativa dhe përgatitjet për të ardhmen).

Edukimi për të drejtat e njeriut (të drejtat e fëmijës, çështja gjinore etj.).

Edukimi për të drejtën humanitare ndërkombëtare

7. Ndarja e kohës - përshkrimi

Në planin mësimor, për Kurrikulën Bërthamë për këtë nivel (për këto dy shkallë kurrikulare), është përcaktuar koha e nevojshme minimale për secilën fushë mësimore kurrikulare që shprehet në përqindje apo në numra orësh mësimore. Për fushën Shoqëria dhe mjedisi është ndarë kohë që llogaritet e mjaftueshme për arritjen e qëllimeve dhe rezultateve të të nxëniet të parashikuara për këtë nivel. Në shkallën e tretë kurrikulare, përqindja e përcaktuar për këtë fushë është 14.29% nga totali i kohës së paraparë për të gjitha fushat. Ndërsa në shkallën e katërt përqindja e përcaktuar për këtë fushë është 16.95 %

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3					Shk. 4						
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX		Gjithsej orë	
	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%
Shoqëria dhe mjedisi - Histori - Gjeografi - Ed. qytetare	4		4		8	14.29	5		4		9	15.25

8. Udhëzime metodologjike

Për të realizuar qëllimet e Kurrikulës përmes fushës Shoqëria dhe mjedisi preferohet përdorimi i metodave të ndryshme që e plotësojnë njëra-tjetrën dhe që mundësojnë zhvillimin e mendimit kritik e kreativ të nxënësi, për zbatimin e njohurive në situata të ndryshme.

Mësimdhënësi është i lirë të zgjedhë metodologjinë e punës duke vlerësuar drejt kushtet, rrethanat dhe mundësitë të cilat i ka në dispozicion. Duke u bazuar në udhëzimet e KKK-së, duhet të marrë parasysh mësimin e bazuar në arritjen e kompetencave, mësimin me nxënësin në qendër, gjithëpërfshirjen, mësimin e diferencuar, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxëniet si dhe Mësimin e Bazuar në Projekte (MBP), i cili zhvillon shkathtësitë praktike të kërkuara në KKK.

Në kuadër të metodologjisë për këtë fushë dhe për këtë nivel, sugjerohet shfrytëzimi:

- I intervistës dhe historisë gojore për mbledhjen e të dhënave për ngjarjet, vendet, personalitetet dhe mënyrën e jetesës. Këto rrisin shkathtësinë e përdorimit të burimeve të ndryshme të informacionit.
- I lojës, në përgjithësi, dhe i lojës në role, në veçanti, krijon shprehje të komunikimit efektiv, shkathtësi të menduarit kreativ, aftësi bashkëpunuese, socializim.
- Vrojtimi dhe kontakti i drejtpërdrejtë me mjedisin dhe natyrën, organizimi i vizitave mësimore dhe ekskursioneve zhvillojnë të nxënësit aftësitë e hulumtimit dhe vëzhgimit, interpretimit dhe diskutimit për dukuri të ndryshme natyrore dhe mjedisore.
- Shfrytëzimi racional i TIK-ut nga nxënësi në bashkëpunim ose sugjerim të mësimdhënësit dhe prindit ndihmon në kompletimin e marrjes së informacioneve dhe përgatitjen e tij për të qenë i suksesshëm.
- Bashkëveprimi brenda grupit zhvillon aftësitë për komunikim, organizim, menaxhim si dhe të dallojë dhe të vlerësojë situata të ndryshme nga e kaluara dhe e tashmja dhe të dijë të nxjerrë përfundime.

Bashkëpunimi me institucionet, grupet e interesit dhe me shoqërinë civile, janë forma të tjera të punës që realizohen edhe jashtë hapësirës shkollore. Përshkrimi i ngjarjeve si dhe i vendeve të ndryshme, mbledhja e të dhënave dhe materialeve të tjera hulumtuuese si dhe prezantimi i punës së vet dhe të grupit para të tjerëve, e ndihmojnë nxënësin në arritjen e kompetencave.

9. Udhëzime për vlerësim

Zbatimi i Kurrikulës, ndër të tjera, përfshin ngritjen e një kulture të vlerësimit të vazhdueshëm për ndjekjen e progresit dhe mbledhjen e të dhënave për identifikimin dhe dokumentimin e sfidave për gjetjen e zgjidhjeve më të mira për realizimin e qëllimeve të përgjithshme të Kurrikulës, atyre specifike të fushave, si dhe vlerësimin për shkallë sipas kompetencave.

Vlerësimi është i lidhur ngushtë edhe me metodologjinë e mësimdhënies dhe kërkon kompatibilitet dhe konsistencë në gjithë procesin. Vlerësojmë atë që synojmë, atë që e vëmë në objektiv.

Vlerësimi në fushën Shoqëria dhe mjedisi për nivelin e dytë, përveç që bëhet me lloje të ndryshme të testimit, si: testimi verbal, joverbal, teste objektive e subjektive, teste të përgatitura nga mësimdhënësi, vlerësimi i nxënësve në tabelë, i punës me projekte etj. , mund të bëhet edhe me vëzhgimin e përvetësimit të njohurive, sjelljeve dhe qëndrimeve dhe shkallës së rritjes së shkathtësive dhe aftësive për të zbatuar rezultatet e parapara në KB për këtë nivel.

Për të gjitha llojet e vlerësimeve që duhet t'i bëhen nxënësit, pikë referimi janë rezultatet specifike për fushë në nivel klase si dhe ato për kompetenca në nivel shkalle. Mësimdhënësi, varësisht nga specifikat e tyre, hulumton gjetjen e formave më të përshtatshme për vlerësimin e arritjeve të tyre. Në këtë kuptim përvojat e deritanishme të secilit mësimdhënës dhe ato të praktikuar në përgjithësi në sistemin arsimor kosovar për vlerësim janë një bazë fillestare e cila duhet të përshtatet në harmoni me ndryshimet në KKK.

Kërkesat e Kurrikulës së re në kompetenca, synojnë vlerësimin e asaj se çka është në gjendje të bëjë nxënësi, pra vlerësimi i zbatimit praktik të njohurive të marra gjatë shkollimit. Kështu, aplikimi i vlerësimit përmes vëzhgimit të vazhdueshëm të arritjeve të nxënësve dhe mbajtja e evidencës për qëllime dokumentimi dhe planifikimi të punës së mëtutjeshme me nxënësit është e domosdoshme. Vëzhgimi i punës në grupe dhe nismave individuale mund të vlerësohet edhe përmes teknikës që njihet si buletini i pjesëmarrjes ose edhe asaj që quhet lista e kontrollit etj.

Gjatë vlerësimit të nxënësve në këtë nivel, duhet të kihet parasysh lidhja dhe varësia e nxënësit me mësimdhënësin, rëndësia etikës së vlerësimit dhe synimi që ai të jetë përkrahës dhe motivues në mënyrë që nxënësi të edukohet të pranojë vlerësimin real dhe të synojë arritje sa më të larta.

Që në këtë moshë është e rëndësishme të kultivohet shprehja e vetëvlerësimit, e cila mund të realizohet me mbajtjen e dosjeve të nxënësve, në të cilat ata ruajnë punimet e tyre reprezentative, si: intervistat me familjarët, punët individuale ose në grupe për mbrojtjen e mjedisit dhe punët e tjera që lidhen me rezultatet e parapara për këtë nivel.

Shkalla e dytë e Kurrikulës synon përforcimin dhe zhvillimin e njohurive, ku mësimdhënësi vlerëson sa kanë arritur nxënësit t'i thellojnë informacionet, njohjen më të thellë të vetes dhe të tjerëve si dhe të mjedisit natyror dhe shoqëror. Mësimdhënësi duhet të hulumtojë dhe të testojë lloje të ndryshme të vlerësimit dhe të vendosë për ato të cilat i përshtaten zhvillimit dhe moshës së fëmijës si dhe individualiteteve të tyre ose edhe specifikave të rrethit ku ata mësojnë, në raport me këtë të përdorë shkallët e vlerësimit për të vlerësuar situatat në të cilat nxënësi sfidohet për kryerjen e një detyre të dhënë nga mësimdhënësi ose nga shkolla. Në këtë kontekst, mësimdhënësi gjithmonë parashih minitestet për vlerësimin e objektivave minimale dhe maksimale brenda klasës ose brenda shkollës.

caktuar, si dhe ballafaqimin individual ose si pjesë e grupit me format e të nxënësve. Në këtë rast mësimdhënësi kontribuon në vlerësimin e kompetencave kryesore që lidhen me fushën Shoqëria dhe mjedisi, si qytetar i përgjegjshëm dhe nxënës i suksesshëm, komunikues efektiv. Ky model mund të shfrytëzohet edhe për çështje të tjera që dalin nga rezultatet dhe që lidhen me kompetenca të tjera të KKK-së.

10. Materialet dhe burimet mësimore

Për formimin kompetent në fushën mësimore Shoqëria dhe mjedisi përdoren burime të ndryshme mësimore që motivojnë nxënësit në arritjen e progresit të përvetësimit të shprehive dhe shkathtësive që do t'i përdorin në të tashmen dhe në të ardhmen.

Përveç teksteve mësimore, nxënësit kanë qasje edhe në burime të tjera të njohurive. Tekstet mësimore dhe burimet e tjera i shërbejnë mësimdhënësit për të realizuar procesin mësimor.

Për njohje të qëndrueshme të fushës mësimore Shoqëria dhe mjedisi përdoret një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, fletoret e punës, broshura, atlase, globe, enciklopedi, literaturë, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës, vizita të ndryshme njohëse, si, p. sh. , objekteve shoqërore, kulturore dhe natyrore.

Mësimdhënësit, nxënësit dhe bartësit e tjerë të arsimit, po ashtu mund të angazhohen në hartimin e burimeve të përshtatshme mësimore, p. sh. : rezultatet e projekteve nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Mësimdhënësit mund të shfrytëzojnë dhe të krijojnë dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e produkteve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

Fusha kurrikulare - Shëndeti dhe mirëqenia

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Fusha mësimore Shëndeti dhe mirëqenia edukon dhe arsimon fëmijët të sillen ndaj shëndetit si ndaj një vlere më të rëndësishme, të aftësohen që në mënyrë të pavarur të kujdesen për shëndetin e vet dhe të tjerëve, të marrin mbi vete një pjesë të përgjegjësisë për jetë dhe për mjedis të shëndetshëm.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi i fushës Shëndeti dhe mirëqenia

Shëndeti dhe mirëqenia ka si qëllim t'u japë nxënësve njohuri, shkathtësi dhe t'i udhëheqë drejt jetës së shëndetshme në mënyrë që të jenë në gjendje të marrin përgjegjësi për shëndetin dhe mirëqenien e vet dhe të tjerëve. Gjithashtu, kjo u siguron nxënësve mundësinë për të zhvilluar dhe për të praktikuar shprehi, qëndrime, cilësi, vlera dhe sjellje, të cilat do t'i ndihmojnë ata në përballimin e sfidave të jetës.

Të mësuarit për shëndetin dhe mirëqenien, fëmijëve u mundëson të:

- Krijojnë koncepte mbi zhvillimin e njeriut dhe njohuritë bazë të shëndetit;
- Aftësohen për ndryshimin e vetes dhe të mjedisit që i rrethon;
- Kuptojnë dhe të zbulojnë ndjenjat, qëndrimet dhe vlerat e vetes;
- Vendosin kontroll mbi sjelljet shëndetësore, që në mënyrë të ndërgjegjshme të sigurojnë shëndet cilësor;
- Marrin vendime të informuara në mënyrë që të përmirësojnë mirëqenien e tyre mendore, emocionale, sociale dhe fizike;
- Praktikojnë mënyrë të shëndoshë të jetës;
- Mësojnë për higjienën dhe rëndësinë e saj për shëndetin, faktorët e rrezikut dhe si t'u shmangen aksidenteve;
- Baraspeshojnë punën dhe pushimin, të bëjnë ushtrime fizike dhe t'i kushtojnë vëmendje higjienës personale dhe rregullave të të ushqyerit të shëndetshëm;
- Aftësohen individët që me kohë të shfrytëzojnë shërbimet shëndetësore.

3. Konceptet dhe përshkrimi

- Zhvillimi i gjithanshëm dhe i harmonishëm i trupit përmes aktiviteteve trupore dhe sportive;
- Mirëqenia fizike, mendore, emocionale dhe sociale;
- Të ushqyerit e shëndetshëm;
- Shëndeti seksual dhe riprodhues;
- Rreziqet nga përdorimi i substancave që krijojnë varshmëri;
- Edukimi mbi mjedisin.

Edukimi fizik

Edukimi fizik u ofron nxënësve platformë nga e cila mund të ndërtojnë kompetenca fizike, për të përmirësuar aspektet fizike që ndihmojnë në zhvillimin e aftësive personale dhe ndërpersonale. Ajo u mundëson nxënësve të zhvillojnë konceptet dhe aftësitë e nevojshme për pjesëmarrje në një gamë të gjerë të aktiviteteve fizike, sportive, kulturore, që ndikon në rritjen e mirëqenies së tyre fizike dhe i përgatit për jetë aktive dhe të shëndetshme.

Mirëqenia e plotë fizike, mendore, emocionale dhe sociale

Mirëqenia fizike, mendore, emocionale dhe sociale u mundëson nxënësve të njohin, të ruajnë dhe të kultivojnë shëndetin e tyre dhe të tjerëve, të njohin dhe të zbulojnë ndjenjat e tyre, të zhvillojnë respektin për vetveten dhe për të tjerët. Kjo do të rrisë besimin në arritjet e tyre, do t'u ndihmojë të menaxhojnë ndjenjat dhe emocionet e tyre si dhe do t'i përgatisë për të përballuar situatat e ndryshme.

Të ushqyerit e shëndetshëm

Të ushqyerit e shëndetshëm kontribuon në krijimin e shprehive të drejta të të ushqyerit të fëmijëve përmes promovimit të vlerave që u mundësojnë atyre të bëjnë zgjedhje të shëndetshme. Kjo i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë praktika të sigurt dhe higjienike në mënyrë që të aplikojnë ato në jetën e përditshme.

Shëndeti seksual dhe riprodhues

Shëndeti seksual dhe riprodhues synon që fëmijët të kuptojnë ndryshimet që ndodhin në trupin e tyre, të marrin informacione rreth rritjes dhe zhvillimit, proceseve të riprodhimit njerëzor dhe problemeve të abuzimit seksual.

Rreziqet nga përdorimi i substancave që krijojnë varshmëri

Nxënësit zhvillojnë të kuptuarit e përdorimit dhe keqpërdorimit të substancave të ndryshme, duke përfshirë medikamentet e papërshkruara. Ata zhvillojnë të kuptuarit për ndikimin e tyre negativ në marrjen e vendimeve.

Edukimi për mjedisin

Edukimi për mjedisin ndihmon nxënësit të bëhen të ndërgjegjshëm për mjedisin dhe të mund të mbrojnë veten dhe të tjerët nga faktorët e rrezikshëm. Ndërgjegjësimi mjedisor përfshin zhvillimin e ndjenjës së informimit dhe të përgjegjësisë për ruajtjen dhe përdorimin e mjedisit.

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Sipas KKK-së, të mësuarit e shëndetit dhe mirëqenies është i bazuar në kompetenca. Organizimi i mësimit përqendrohet në atë çfarë duhet të dinë të bëjnë nxënësit dhe që duhet të jenë të gatshëm të bëjnë. Në këtë fushë janë të pacaktuara rezultatet mësimore të cilat duhet t'i arrijnë nxënësit në mënyrë progresive dhe të vazhdueshme.

5. Rezultatet e të nxënit të fushës

REZULTATET MËSIMORE PËR SHKALLËT 3 DHE 4

	Shkalla 3, Klasa VI, VII (11-13 vjeç)	Shkalla 4, Klasa VIII, IX (13-15 vjeç)
	Ndërtimi dhe ruajtja e mirëqenies mendore, emocionale, shoqërore dhe fizike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet	
Mirëqenia mendore dhe emocionale	1. Tregon për ndjenjat në situata të jetës së përditshme (p. sh. , kur bashkëbisedon me mësuesit, kolegët, gjatë lojës, punës në grupe etj.)	1. Tregon njohuri, menaxhon emocionet e tij/saj dhe i përshtat ato në situata të ndryshme (p. sh. , gjatë punës në grupe, në lojë, në shkollë dhe jashtë saj etj.)
Mirëqenia shoqërore	2. Njeh dhe kupton të drejtat dhe përgjegjësitë tij/saj dhe i praktikon ato në jetën e përditshme brenda dhe jashtë shkollës	2. Kupton që çdo individ është unik, i ndryshëm dhe kontribuon që shkolla dhe mjedisi ku jeton të jetë i barabartë dhe mikpritës për të gjithë
Mirëqenia fizike	3. Identifikon rreziqet e ndryshme në shtëpi, në shkollë dhe në mjedisin ku jeton	3. Demonstron sjellje të përshtatshme në situata emergjente dhe zbaton parimet themelore të ndihmës së parë dhe ku mund të kërkojë ndihmë
	Praktikimi i të ushqyerit dhe konsumit të shëndetshëm	
Ushqimi dhe të ushqyerit e shëndetshëm	1. Kupton mënyrën e drejtë të të ushqyerit sipas rutinës dhe shpjegon ndikimin e të ushqyerit në rritje dhe zhvillim	1. Zhvillon plane të thjeshta individuale për ushqim të shëndetshëm sipas stinëve, periudhave ditore dhe aplikon rregullat elementare të ushqimit të shëndetshëm
Siguria dhe praktikimi i higjienës	2. Demonstron shkathtësi dhe shprehi për mirëmbajtjen e higjienës personale në shtëpi (higjienën e trupit, higjienën e dhëmbëve etj.) dhe në shkollë	2. Demonstron përkushtim për ruajtjen dhe kultivimin e higjienës personale dhe të mjedisit në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet
Ushqimi dhe kultura e konsumatorit	3. Hulumton dhe zbulon si konsumues prejardhjen e ushqimit duke zgjedhur dhe duke shijuar ushqime të ndryshme	3. Dallon ushqimin e shëndetshëm dhe jo të shëndetshëm në situata të jetës së përditshme (p. sh. , në dyqane, në supermarket, në treg etj.)
	Praktikimi i edukatës fizike, aktiviteteve fizike dhe sportit	
Edukata fizike	1. Merr pjesë në aktivitete fizike dhe mëson për ndikimin pozitiv të pushimit aktiv dhe gjumit në shëndet	1. Mban qëndrim të drejtë trupor dhe praktikon ushtrime të ndryshme trupore që motivojnë për arritje të rezultateve më të larta të zhvillimit trupor
Siguria dhe praktikimi i higjienës	2. Demonstron shkathtësi dhe shprehi për mirëmbajtjen e higjienës personale në shtëpi (higjienën e trupit, higjienën e dhëmbëve etj.) dhe në shkollë	2. Demonstron përkushtim për ruajtjen dhe kultivimin e higjienës personale dhe të mjedisit, në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet
Ushqimi dhe kultura e konsumatorit	3. Hulumton dhe zbulon si konsumues prejardhjen e ushqimit duke zgjedhur dhe duke shijuar ushqime të ndryshme	3. Dallon ushqimin e shëndetshëm dhe jo të shëndetshëm në situata të jetës së përditshme (p. sh. , në dyqane, në supermarket, në treg etj.)

Praktikimi i edukatës fizike, aktiviteteve fizike dhe sportit		
Edukata fizike	1. Merr pjesë në aktivitete fizike dhe kupton për ndikimin pozitiv të pushimit aktiv dhe gjumit në shëndet	1. Mban qëndrim të drejtë trupor dhe praktikon ushtrime të ndryshme trupore që motivojnë për arritje të rezultateve më të larta të zhvillimit trupor
Aktiviteti fizik dhe sporti	2. Praktikon ushtrime themelore nga përmbajtja e atletikës, gjmnastikës, notit dhe sportet e tjera	2. Shfrytëzon në baza ditore mundësitë për të marrë pjesë në aktivitete fizike dhe sportive duke përdorur hapësirat e brendshme dhe të jashtme
Aktiviteti fizik dhe shëndeti	3. Kupton ndikimin aktiviteteve fizike në shëndetin e vet	3. Përshekruan ndikimin e aktiviteteve fizike, në zhvillimin dhe ndryshimin e trupit të vet
Të kuptuarit e fëmijërisë, adoleshencës, të qenit prind; ndërtimi i marrëdhënieve të hapura, udhëheqja e shëndetit seksual		
Të kuptuarit e fëmijërisë, adoleshencës, të qenit prind	1. Emërton pjesët e trupit të vet dhe përshkruan se si funksionojnë ato	1. Përshekruan prejardhjen, zhvillimin e njeriut nga lindja deri në pleqëri
Marrëdhëniet	2. Ndërton bashkëpunim me bashkëmoshtarët, por edhe të tjerët në familje, në shkollë dhe në komunitetin ku jeton bazuar në vlera duke i respektuar dallimet	2. Identifikon dhe merr pjesë në hartimin e rregullave të mirësjelljes në shkollë dhe mjedis të ndryshme të njohura dhe argumenton rëndësinë e respektimit të tyre
Shëndeti seksual		Kupton ndryshimet biologjike të dy gjinive
Parandalimi dhe shmangia e keqpërdorimit të substancave		
	1. Njeh gjërat të cilat nuk preken dhe nuk konsumohen dhe kupton se çfarë janë medikamentet dhe substancat e dëmshme	1. Njeh mënyrën e sigurt të përbërjes së medikamenteve dhe kupton se disa medikamente ndikojnë pozitivisht në shëndetin dhe mirëqenien e tij
Planifikimi për zgjedhje dhe ndryshime		
	1. Merr pjesë në lojëra dhe aktivitete të përditshme duke hulumtuar dhe duke bërë zgjedhje të cilat e zhvillojnë të mësuarit dhe interesat e tij	1. Merr pjesë aktive në ngjarje dhe aktivitete të ndryshme duke mësuar dhe duke njohur aftësitë dhe shkathtësitë e veta
	1. Merr pjesë aktive në ngjarje dhe aktivitete të ndryshme duke mësuar dhe duke njohur aftësitë dhe shkathtësitë e veta	

II. Qëndrimet, vlerat dhe besimet

- Respekton veten dhe të tjerët
- I përgjegjshëm
- Tolerant
- Respektim i diversitetit
- I përkushtuar
- Qëndrim pozitiv
- Bashkëpunues
- Respekton kodin e mirësjelljes
- Respekton kodin e veshjes
- Respekton rregulloret
- Gatishmëri
- I sigurt

III. Njohuritë

- Njeh veten dhe të tjerët
- Kupton veten dhe të tjerët
- Tregon për veten, për familjen dhe për mjedisin
- Identifikon rreziqet e ndryshme
- Kupton ndikimin e veprimeve pozitive dhe negative
- Shpjegon ndikimin e aktiviteteve sportive
- Emërton pjesët e trupit
- Shpjegon emocionet
- Shkëmben përvojat

IV. Shkathtësitë

- Diskuton
- Pjesëmarrje aktive
- Ushtron të drejtat e veta
- Shpjegon
- Menaxhon emocionet
- Demonstron sjellje, veprime, shprehi
- Zbaton principet
- Përshkruan llojet e ushqimit, aktivitetet fizike
- Qëndrim të drejtë trupor
- Praktikon ushtrime
- Ndërton bashkëpunim
- Harton rregullore
- Hulumton

6. Çështje ndërkurrikulare

Shëndeti dhe mirëqenia ndërlidhet me të gjitha fushat e tjera, i plotëson dhe plotësohet nga to, për shkak të natyrës komplekse dhe rëndësisë që ka. Realizimi i çështjeve ndërkurrikulare do të ndihmojë zhvillimin dhe plotësimin e përmbajtjes së fushës për arritjen e të gjitha kompetencave KKK. Disa nga çështjet ndërkurrikulare që i ndihmojnë nxënësit në këtë nivel janë:

- edukimi për qytetari demokratike dhe të drejta të njeriut;
- edukimi për paqe dhe tolerancë;
- zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë;
- edukimi për zhvillim të qëndrueshëm;
- TIK;
- barazia gjinore;
- edukimi ndërkulturor;
- përgatitja për jetë dhe për punë.

7. Ndarja e kohës - përshkrimi

Fusha mësimore Shëndeti dhe mirëqenia në Kurrikulën Bërthamë përfshin aktivitete që nxisin zhvillimin e shkathtësive fizike, psikike, emocionale dhe sociale duke përfshirë lëndët: Edukatë fizike dhe sporte, Edukatë shëndetësore, Edukatë shëndetësore dhe seksuale, e cila është në nivelin 2, dhe Edukatë shëndetësore, seksuale dhe familjare, në nivelin 3. Gjithashtu, në KKK janë të përcaktuara edhe numri dhe përqindja e orëve mësimore.

Kriter për Kurrikulën Bërthamë të Shëndetit dhe mirëqenies është: vëllimi, baraspesha, lidhja horizontale dhe vertikale e rezultateve mësimore me gjashtë (6) kompetencat kryesore dhe vazhdimësia e realizimit të tyre nga klasa I-XII.

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3				Shk. 4							
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX		Gjithsej orë	
Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	
Shëndeti dhe mirëqenia - Edukimi shëndetësor - Edukatë fizike	2		2		4	7.14*	2		2		4	6.78

8. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përbajtjeve që përcaktohen në fushën Shëndeti dhe mirëqenia mund të përdoren metodat e ndryshme të punës me qëllim të përbushjes së kërkesave që ka fusha, por edhe për shkak të specifikave që mbart në vete. Disa prej metodave të cilat e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies me nxënësin në qendër, puna me projekte.

9. Udhëzime për vlerësimi

Fusha Shëndeti dhe mirëqenia, për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ndërsa fokusi është mbi të kuptuarit e shëndetit, konceptet dhe praktikimin e sjelljeve dhe qëndrimeve pozitive. Me fjalë të tjera, nxënësit duhet të jenë në gjendje të vazhdueshme dhe në mënyrë aktive të zbatojnë në praktikë njohuritë e mësuara në jetën e tyre të përditshme.

Gjithashtu, edhe për lëndët e fushës së edukimit shëndetësor, për shkak të specifikave që ka, do të ishte e

vlefshme që, përveç vlerësimit numerik, të aplikohet në masë të madhe vlerësimi përshkruar, pasi puna në grup, projektet, aftësitë motorike, aftësia e të folurit etj., nuk mund të maten me anë të testeve. Për t'i matur dhe për t'i vlerësuar ato përdoren instrumente të tjera. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë është një procedurë e përshtatshme për fushën e edukimit shëndetësor dhe që mund të përdoret në situata të ndryshme mësimore dhe në të gjitha nivelet e shkollimit.

Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, e që përdoren për vlerësim: buletini i pjesëmarrjes, lista e kontrollit, dosja e nxënësit, informata kthyese etj.

Buletini i pjesëmarrjes, është teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon dhe sa të vlefshme janë ndihmesat etj. Lista e kontrollit - përmban një listë me tema, me objektiva, me njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit, duke dëshmuar se si i përbush ai detyrat ose objektivat e llojeve të ndryshme. Krahas listës me elementet që do të vrojtohen, jepet edhe një shkallë vlerësuese.

Dosja e nxënësit – paraqet një portret të saktë dhe të përmbledhur, përdoret si koleksion i qëllimshëm i punimeve për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve. Përdorimi i saj përmirëson mësimdhënien, duke integruar vlerësimin për të nxënë (VpN). Dosja mund të përmbajë, për shembull, vizatime, një projekt, një krijim, plane etj.

Dosja ka vlera, për këto arsye:

- Është një mjet që i jep informacion mësuesit, prindërve dhe nxënësve (për zhvillimin dhe progresin e tyre);
- I jep nxënësit një pasqyrë tërësore të punës së tij;
- Duke përgatitur vetë dosjen, nxënësi luan rol aktiv në procesin e mësimin dhe të vlerësimit (vetëvlerësimit).

Informata kthyese - e cila ka për qëllim kontrollin dhe vlerësimin e arritjeve të nxënësve që do të shërbejë si një lloj dialogu ndërmjet mësimdhënësit dhe nxënësit për cilësinë e të nxënës, mësimdhënies dhe arritjet në përgjithësi. Informata kthyese shërben në identifikimin e vështirësive me të cilat ballafaqohen nxënësit gjatë procesit të nxënies, por njëkohësisht siguron zbulimin e shkaqeve të cilat i sjellin ato vështirësi dhe mundësisë për përmirësimin e punës së tij. Informata kthyese është efektive kur jepet në kohën e duhur - atëherë kur është e domosdoshme për nxënësin.

10. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën mësimore Shëndeti dhe mirëqenia është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore që t'i motivojnë nxënësit dhe të stimulojnë progresin e tyre në mënyrë që të përvetësojnë shprehje dhe shkathhtësi të nevojshme për jetë. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të të nxënës, qasja e nxënësve në informacion nuk duhet të kufizohet vetëm në tekstet shkollore, por edhe në burime të tjera të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizimin më të suksesshëm të fushës mësimore Shëndeti dhe mirëqenia duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe libra të tjerë.

Mësimdhënësit dhe nxënësit mund të angazhohen në hartimin dhe shfrytëzimin e materialeve mësimore, p.sh. : rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Fusha kurrikulare - Jeta dhe puna

Hyrje

Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Konceptet dhe përshkrimi

Qasja e bazuar në kompetenca

Rezultatet e të nxënit të fushës

Çështjet ndërkurrikulare

Ndarja e kohës – përshkrimi

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për vlerësim

Materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Përderisa përgatitja për jetë dhe punë theksohet në tërë Kurrikulën si një çështje e rëndësishme, fusha e Kurrikulës Jeta dhe puna synon të kontribuojë veçanërisht si një fushë mbartëse në zhvillimin e kompetencave për jetë dhe për punë. Në ShK 3 dhe ShK 4, ajo përqendrohet në shkathtësitë për jetë, krahas shkathtësive që kanë të bëjnë me ekonominë familjare, orientimin në karrierë, teknologjinë dhe TIK-un.

2. Arsyeshmëria dhe përshkrimi

Përmes kësaj fushe të Kurrikulës, nxënësit do të njihen me rolet e ndryshme të individëve në jetë dhe në punë, si anëtarët e familjes, qytetarët, prodhuesit, konsumuesit, punëdhënësit dhe punëmarrësit. Nxënësit do ta zhvillojnë vetëdijesimin dhe vetëbesimin për ekzistimin e mundësive të orientimit profesional (përzgjedhja e profesionit), përdorimit të TIK-ut, zhvillimit të ekonomisë familjare, përdorimit të teknologjive të niveleve të caktuara dhe nevojës për t'u zhvilluar në marrëdhënie ndërpersonale në jetë dhe në punë për sa i përket tolerancës dhe respektit të ndërsjellë.

Ata do ta zhvillojnë shpirtin për iniciativë dhe për përgjegjshmëri; të hartojnë dhe t'i respektojnë planet e punës dhe afatet kohore, si dhe të njihen me cilësinë e proceseve dhe të rezultateve.

Të nxënit në fushën e Kurrikulës Jeta dhe puna nxënësve u mundëson:

- Të kuptuarit dhe ushtrimin e punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet.
- Ngritjen e kualiteteve personale për jetë dhe për punë.
- Të kuptuarit dhe përdorimin e teknologjisë për jetën dhe punën e përditshme.
- Përdorimin e TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme.
- Ushtrimin e zhvillimit të ndërmarrësisë dhe biznesit (simulimi)!
- Promovimin e kushteve të sigurta për jetë dhe për punë.
- Përgatitjen për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme (pikëpamjet)!
- Lehtësi komunikimi në / për jetë dhe për punë.
- Gatishmëri për mbrojtjen dhe ruajtjen e natyrës dhe të mjedisit.

3. Konceptet dhe përshkrimi :

- Zhvillimi personal (shkathtësi për jetë)
- Zhvillimi i bazuar në aktivitetet praktike
- Ekonomia familjare (shtëpiake)
- Këshillim dhe orientim në karrierë
- Teknologji, duke përfshirë TIK-un
- Puna dhe edukimi për ndërmarrësi

Ekonomia familjare (modul mësimor)

Nxënësit ndihmohen për t'u përgatitur për jetë dhe për punë si individë, si kontribuues për shoqërinë, si bashkëpunues për ekonomi familjare dhe për mjedis jetësor.

Ekonomia familjare nxënësve u mundëson të hulumtojnë problemet reale, me theks në kontekste mësimore. Kjo kontribuon në zhvillimin e shkathtësive bartëse, siç janë vendimmarrja dhe puna me të tjerët. Nxënësit zhvillohen si individë, si pjesëmarrës në shoqëri, në ekonomi familjare dhe në ruajtjen e mjedisit.

Këshillim dhe orientim në karrierë (modul mësimor)

Zhvillon te nxënësi aftësi për të zbuluar mundësitë e karrierës, me qëllim vendimmarrjeje për shkollimin e mëtejshëm, domethënë për të ndihmuar lidhur me profesionin që do ta zgjedhë, duke u bazuar në karakteristikat e profesioneve.

Në vija të përgjithshme nxënësit informohen mbi tregun lokal të punës.

Teknologji, duke përfshirë TIK-un

Teknologjia u mundëson nxënësve përvetësimin e njohurive dhe të shkathtësive të nevojshme nga aspekti i zhvillimeve tekniko-teknologjike, përdorimin e suksesshëm dhe të pavarur të tyre, duke përfshirë edhe pajisjet e teknologjisë së informacionit dhe komunikimit në përgjithësi.

Nxënësit përvetësojnë konceptet mbi proceset tekniko-teknologjike, zhvillojnë shkathtësi teknike dhe aftësi për planifikime të veprimeve praktike.

Nxënësit përvetësojnë shkathtësi të përdorimit të TIK-ut për gjetjen, zhvillimin, analizimin dhe prezantimin e informacioneve, si dhe të modeleve për zgjidhjen e problemeve në situata të caktuara.

Puna dhe edukimi për ndërmarrësi

Përfshirja e nxënësve në aktivitete praktikimi – simulimi lidhur me përgatitjen e planeve të biznesit familjar. Simulimi lidhur me hulumtimin e ndërmarrjeve dhe zhvillimi i ndërmarrësisë nxënësve u mundëson hulumtimin e nevojave për kreativitet në ndërmarrësi, qoftë si punëdhënës a i punësuar, të identifikojë dhe të ushtrojë disa shkathtësi dhe të zhvillojëtribute në ndërlidhje me shkathtësi ndërmarrësie.

4. Qasja e bazuar në kompetenca

Qëllimet e arsimit kosovar do të realizohen te fusha kurrikulare Jeta dhe puna përmes përvetësimit dhe kultivimit gradual të kompetencave kryesore të parapara në KKK.

Fusha Jeta dhe puna duhet të realizohet në atë mënyrë që t' u mundësojë nxënësve përvetësimin dhe zbatimin gradual të kompetencave kryesore të parapara në KKK. Organizimi i mësimit duhet të përqendrohet në atë se çka duhet të dinë dhe çka duhet të jenë në gjendje të bëjnë nxënësit. Ajo pasqyrohet përmes njohurive, shkathtësive, shprehive, por edhe qëndrimeve dhe sjelljeve që ata duhet t'i reflektojnë.

5. Rezultatet e të nxënit për shkallën 3 dhe 4

Rezultatet e të nxënit për fushën mësimore Jeta dhe puna janë hartuar mbi bazën e koncepteve themelore të fushës, që përmbajnë në vete kërkesat që nxënësi duhet t'i arrijë pas përfundimit të çdo shkalle.

Rezultatet e të nxënit përmbajnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat të cilat zhvillohen dhe thellohen sipas gradacionit në progres, duke pasur parasysh zhvillimin fizik dhe psikomotorik të nxënësve. Këto rezultate mundësojnë arritjen e gjashtë kompetencave të përcaktuara në Kornizën e Kurrikulës duke e theksuar kompetencën Kontribuues produktiv.

REZULTATET E TË NXËNIT PËR SHKALLËN 3 DHE 4	
Shkalla 3 Klasa VI, VII	Shkalla 4 Klasa VIII, IX
1. Kuptimi dhe ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet	
3. Zbaton aktivitete individuale dhe në grup në mjedis shkollor dhe në komunitet	4. Dallon punën vullnetare, punësimin dhe vetëpunësimin
3. Kryen aktivitete konkrete praktike sipas planifikimit të parashtruar	4. Planifikon, organizon dhe merr pjesë në aktivitete praktike individuale dhe në grup
2. Ngritja e cilësive personale për jetë dhe punë	
3. Kupton drejt dhe zbaton udhëzimet e shkruara dhe pasqyrimet pamore për aktivitete të ndryshme praktike	4. Demonstron shkathtësitë e nevojshme për qasje orientimi në karrierë
3. Kuptimi dhe përdorimi i teknologjisë për jetën dhe punën e përditshme	
3. Përshkruan dhe analizon doracakët për vegla dhe makina të ekonomisë familjare	4. Përdor vegla, pajisje dhe makina punuese bazuar në udhëzime dhe doracakë për përdorim
3. Përdor veglat, mjetet dhe materialet adekuate për të punuar produkte, modele të thjeshta, bazuar në skica dhe udhëzime	4. Përshkruan procesin teknologjik të shfrytëzimit të burimeve natyrore të energjisë
4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme	
3. Përdor informacione nga burime elektronike për të qartësuar njohuritë në kontekste të caktuara	4. Zbaton njohuri nga TI për prezantimin e proceseve të caktuara
5. Ushtrimi i zhvillimit të ndërmarrësisë dhe biznesit	
3. Kupton aspektin etik dhe ekonomik të ekonomisë familjare e në veçanti veprimet kursimtare në familje	4. Përpilon ide dhe përgatit pilot plane të biznesit, individualisht apo në grup, dhe i prezanton ato përmes formave të ndryshme të komunikimit
6. Promovimi i kushteve të sigurt për jetë dhe për punë	
3. Zbaton rregullat për mbrojtje dhe siguri, parandalon dhe ndihmon në menaxhimin e rreziqeve në punë	4. Identifikon dhe parandalon rreziqet e ndryshme të cilat mund të ndodhin në vendin ku punon

7. Përgatitja për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme	
3. Përshkruan karakteristikat kryesore të profesioneve të prindërve të vet dhe të tjerëve në rrethinën ku jeton	4. Hulumton mundësitë për të shqyrtuar lloje të ndryshme të profesioneve për orientim në karrierë
8. Komunikimi në / për jetë dhe punë	
3. Identifikon burime të ndryshme të informimit e të orientimit për arsim, aftësim profesional dhe punësim (në medie, internet etj.)	4. Hulumton dhe përdorë burime të ndryshme të informimit për arsimim, aftësim për tregun e punës me qëllim të përzgjedhjes së opsioneve për orientim në karrierë
9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit	
3. Angazhohet për ruajtjen e baraspeshës ekologjike të mjedisit përreth	4. Analizon dhe vlerëson përparësitë e llojeve të ndryshme të energjisë në ruajtjen e mjedisit ku jeton
II. Qëndrimet, vlerat dhe besimet	
<ul style="list-style-type: none"> •Respekton veten dhe të tjerët •Vetërespekt •I përgjegjshëm •Tolerant •Respektim i diversitetit •I përkushtuar •Qëndrim pozitiv •Bashkëpunues •Respekton kodin e mirësjelljes •Respekton kodin e veshjes •Respekton rregulloret •Gatishmëri •I sigurt •Kureshtja •Pavarësia në mendime dhe veprime •Iniciativa dhe interesi në qasje të ndryshme 	<ul style="list-style-type: none"> •Besimi në forcat vetjake •Besimi në përdorimin e teknologjisë •Vullneti •Gatishmëria për bashkëpunim •Qëndrim i hapur ndaj përkrahjes së tjerëve •Tolerancë •Shprehi dhe shkathtësi gjatë punës teorike dhe praktike •Vetëvlerësim, vetëkritik •Iniciativa dhe interesi në qasjet e ndryshme •Respekt për punën e kryer mirë •Respekt për përpjekjet personale dhe ato grupore •Respekt për saktësinë •Hulumtimi për orientim profesional
III. Njohuritë	
<ul style="list-style-type: none"> •Njeh veten dhe të tjerët •Kupton veten dhe të tjerët •Tregon për veten, familjen dhe mjedisin •Identifikon rreziqet e ndryshme •Kupton ndikimin e veprimeve pozitive dhe negative •Shkëmben përvojat •Përshkrim •Identifikim •Zbatim •Matje 	<ul style="list-style-type: none"> •Vlerësim •Skicim •Prerje •Krijim modelesh •Qasje e problemeve nga perspektiva të ndryshme •Dizajnim (kreativitet) •Hulumtim •Arsyetim •Planifikim
IV. Shkathtësitë	
<ul style="list-style-type: none"> •Diskuton •Pjesëmarrje aktive •Shpjegon •Demonstron sjelle, veprime, shprehi •Zbaton principet 	<ul style="list-style-type: none"> •Praktikon ushtrime •Ndërton bashkëpunim •Komunikim grafik •Komunikim elektronik

6. Çështjet ndërkurrikulare

Në kuadër të fushës kurrikulare Jeta dhe puna, një ndër qëllimet e rëndësishme të saj duhet të jetë edhe realizimi i çështjeve ndërkurrikulare që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KKK. Disa nga çështjet ndërkurrikulare, që duhet të merren në konsideratë në këtë nivel, por që mund të trajtohen në vazhdimësi edhe në nivele të tjera, janë:

- Njohja e medias (përdorimi i medias për ta kuptuar botën përreth);
- Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm (shërbimet për bashkësinë);
- Mbrojtja e mjedisit dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike;
- Gjuha dhe shkathtësitë e komunikimit;
- Zhvillimi personal dhe shkathtësitë për jetë;
- Puna vullnetare;
- Edukimi për rrezikun nga minat.

7. Ndarja e kohës (plani i orëve)/(Shih planin mësimor)

- Fusha kurrikulare Jeta dhe puna në Kurrikulën Bërthamë përfshin aktivitete që nxisin zhvillimin e shkathtësive, aftësive, vlerave dhe qëndrimeve duke përfshirë lëndët në nivelin 2:
- Ekonomi familjare (modul mësimor);
- Orientim në karrierë (modul mësimor);
- Teknologji me TIK.

Gjithashtu, në KKK është i përcaktuar edhe numri dhe përqindja e orëve mësimore.

Kriter për alokimin për fushën kurrikulare Jeta dhe puna është: vëllimi, baraspesha, lidhja horizontale dhe vertikale e rezultateve mësimore me gjashtë (6) kompetencat kryesore dhe vazhdimësia e realizimit të tyre nga klasa VI-IX.

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3				Shk. 4							
	Kl. VI		Kl. VII		Gjithsej orë		Kl. VIII		Kl. IX			
Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	
Jeta dhe puna	2		2		4	7.14	2		2		4	6.78

8. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve që përcaktohen në fushën kurrikulare Jeta dhe puna mund të përdoren metoda të ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së kërkesave që ka fusha, por edhe për shkak të specifikave që mbart në vete. Disa prej metodave të cilat e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies që në qendër kanë nxënësin, si:

Të nxënit në bashkëpunim - ndodh kur nxënësit punojnë së bashku, ndonjëherë dy e nga dy, e ndonjëherë në grupe, për të ngritur një problem të përbashkët, për të eksploruar një temë të përbashkët, ose për të arritur mirëkuptime të ndërsjellë në krijimin e ideve të reja. Mësuesi, me mjaft sukses, mund të realizojë në orën e mësimin punën me grupe, lojën me role, brainstorming (stuhi mendimesh) etj.

Brainstorming (stuhi mendimesh ose përftimi i ideve) është nxitja dhe renditja e ideve pa bërë diskutime për to. Kjo metodë përdoret për shumë qëllime dhe në faza të ndryshme të orës së mësimin.

Brainstorming mund të përdoret për t'i ndihmuar nxënësit të mendojnë në mënyrë krijuese, për të zhvilluar imagjinatën dhe ndjenjat rreth një problemi a teme.

Loja me role - është një bisedë: e shkurtër, e thjeshtë për t'u organizuar me situata të këndshme bashkëbisedimi. Ajo zhvillon te nxënësit rrjedhshmërinë, nxit ndërveprimin në klasë, duke i lënë hapësirë nismës dhe imagjinatës së nxënësit. Loja me role ngre në një shkallë të lartë motivimin

9. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore. Matja dhe vlerësimi janë pjesë përbërëse dhe mjaft e rëndësishme e mësimdhënies në shkollën bashkëkohore.

Nxënësit nxënë mjaft gjatë viteve të shkollimit. Sidoqoftë, jo gjithçka që ata nxënë mund të matet me anë të testeve edhe për faktin se, për nxënësit e nivelit fillor, përdorimi i teknikave të ndryshme mundëson vlerësim sa më realist bazuar në karakteristikat e ndryshme të nxënësve.

Fusha kurrikulare Jeta dhe puna, për shkak të natyrës dhe specifikave që ka kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ndërsa fokusi është mbi të kuptuarit e jetës dhe punës, konceptet dhe praktikimin e sjelljeve dhe qëndrimeve pozitive. Me fjalë të tjera, nxënësit duhet të jenë në gjendje të vazhdueshme dhe në mënyrë aktive që njohuritë e mësuara t'i zbatojnë në praktikë në jetën e tyre të përditshme.

Gjithashtu, edhe për lëndët e fushës Jeta dhe puna, për shkak të specifikave që ka, do të ishte e vlefshme që, përveç vlerësimit numerik të aplikohet në masë të madhe vlerësimi përshkrues, pasi puna në grup, projektet, aftësitë psiko-motorike, sensore, aftësia e të folurit etj. nuk mund të maten me anë të testeve. Për t'i matur dhe për t'i vlerësuar ato përdoren instrumente të tjera. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë është një procedurë e përshtatshme për fushën Jeta dhe puna dhe që mund të përdoret në situata të ndryshme mësimore dhe në të gjitha nivelet e shkollimit.

Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, që përdoren për vlerësim.

Buletini i pjesëmarrjes, përshkruhet si një teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon, sa të vlefshme janë ndihmesat etj.

Lista e kontrollit, është një instrument që përmban një listë me tema, objektiva, njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit, duke dëshmuar se si i përmbush ai detyrat ose objektivat e llojeve të ndryshme. Krahas listës me elementet që do të vrojtohen, jepet edhe një shkallë vlerësuese.

Dosja e nxënësit, është një mjet që mund të përdoret për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve.

Dosja mund të përmbajë, për shembull, vizatime, një projekt, një krijim, plane etj.

10. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën kurrikulare Jeta dhe puna është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore që t'i motivojnë nxënësit dhe të stimulojnë progresin e tyre në mënyrë që të përvetësojnë shprehje dhe shkathtësi të nevojshme për jetë dhe punë në përditshmëri. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të të nxënësit, qasja e nxënësve në informacion nuk duhet të kufizohet vetëm në tekstet shkollore, por duhet të shfrytëzohen edhe burime të tjera të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizim më të suksesshëm të fushës kurrikulare Jeta dhe puna duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe materiale përkatëse pune.

Mësimdhënësit, nxënësit dhe bartësit e tjerë të arsimit, po ashtu mund të angazhohen në hartimin e burimeve të përshtatura mësimore p. sh. , rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Mësimdhënësit mund të sajojnë dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënësit. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e materialeve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

[Faint, illegible text in the upper section of the page, possibly a list of competencies or learning objectives.]

[Faint, illegible text in the lower section of the page, possibly a list of competencies or learning objectives.]

IV

PLANET DHE PROGRAMET MËSIMORE

Përkufizimi

Fondi i përgjithshëm i orëve në arsimin parauniversitar të Kosovës

Plani mësimor (PM) për arsimin e mesëm të ulët

Kriteret për hartimin e planit mësimor

Zbatimi i planit mësimor

Autonomia e shkollës

1. Përkufizimi

Plani mësimor është një dokument nga i cili varet i gjithë organizimi i procesit mësimor në shkollë, në nivel shkalle kurrikulare apo klase të caktuar. Me të përkufizohen fushat e Kurrikulës, lëndët mësimore dhe koha e nevojshme minimale, që shprehet në përqindje apo në numra orësh për arritjen e rezultateve të të nxëniet për fushë dhe shkallë kurrikulare, të dhëna në Kurrikulën Bërthamë

Me KKK-në e re parashikohen ndryshime konceptuale dhe strategjike të planit mësimor. Deri tani plani mësimor në sistemin tonë të arsimit ka qenë i hartuar dhe i mbikëqyrur në nivelin qendror (MASHT), kurse tash e tutje synohet që gradualisht (me përkrahjen e MASHT-it) plani mësimor të zhvillohet në nivel shkolle. Kjo mundëson dhe lejon autonomi më të madhe të shkollës në organizimin e planit, por njëherazi kërkon angazhim dhe përgjegjësi më të madhe nga ajo.

2. Plani i përgjithshëm mësimor (fondi i përgjithshëm i orëve) për arsimin parauniversitar

Shkolla gjatë hartimit të planit mësimor për nivel formal (shkallë dhe klasë) duhet të ketë parasysh vazhdimësinë e gjithë planit mësimor parauniversitar për secilën fushë urrikulave

Shkolla ka lirinë që brenda kohës (përqindjes) së përcaktuar për secilën fushë të planifikojë organizimin e mësimit siç e vlerësojnë më së miri ata, gjithnjë duke pasur parasysh rezultatet e të nxëniet për fusha dhe shkallë urrikulave dhe mundësitë e nxënësve.

Tabela: Plani i përgjithshëm mësimor (fondi i përgjithshëm i orëve) për arsimin parauniversitar

Fushat e Kurrikulës	SNKA 0		SNKA 1	SNKA 2		SNKA 3	
	ShK1		ShK2 Klasa III & V	ShK3 Klasa VI & VII	ShK4 Klasa VIII & IX	ShK5&6 Arsimi i përgjith- shëm Klasa X, XI & XII	ShK5&6 Arsimi profesional Klasa X, XI & XII
	Klasa parafillore	Klasa I & II					
Gjuhët dhe komunikimi	33.33%	38.10%	33.33%	25.00%	26.67%	20.00 %	15.63%
Artet	11.11%	9.25%	8.33%	7.14%	6.67%	6.67%	3.13%
Matematika	22.22%	23.81%	20.83%	17.86%	13.33%	13.33%	9.38%
Shkencat natyrore	5.56%	4.76%	8.33%	14.29%	16.67%	16.67%	6.25%
Shoqëria dhe mjedisi	5.56%	4.76%	8.33%	14.29%	13.33%	16.67%	6.25%
Shëndeti dhe mirëqenia	11.11%	9.52%	8.33%	7.14%	6.67%	6.67%	6.25%
Jeta dhe puna	5.56%	4.76%	4.17%	7.14%	6.67%	6.67%	46.88%
Pjesa zgjedhore	5.56%	4.76%	8.33%	7.14%	10%	13.33%	6.25%
Aktivitetet e tjera							

3. Plani mësimor (PM) për arsimin e mesëm të ulët

Përpara se shkolla, mësimdhënësit, të shpërndajnë orët mësimore për fusha, kanë mundësi që në mënyrë të parvarur të vendosin për shpërndarjen e fondit javor të orëve në total, gjithmonë brenda numrit të përqindjes ose orëve të parapara për shkallë, p.sh., në shkallën e tretë (SHK3) për dy klasa (klasën e gjashtë dhe klasën e shtatë) ka gjithsej 41 orë në javë, atëherë mësimdhënësi mund të vendosë në mënyrë autonome se sa orë në javë do të ketë në klasën e tetë, 29 apo 30 dhe sa në klasën e nëntë. Kështu, nëse shkolla dhe mësimdhënësit, mendojnë se në klasën e tetë (VIII) ka nevojë për 30 orë në total për javë, për të gjitha fushat, atëherë në klasën e nëntë (IX) ata duhet t'i përmbahen fondit të orëve në mënyrë që të mos tejkalohet fondi prej 59 orëve në javë për të dyja klasat dhe për shkallën 4. Ose mund të ndodhë e kundërta, që në klasën e tetë të vendoset fondi javor prej 29 orëve dhe në klasën e nëntë 30 orë, duke pasur gjithnjë në konsideratë moshën e nxënësve .

Klasa	Numri i orëve javore
Klasa VI	28
Klasa VII	28
Klasa VIII	29
Klasa IX	30

Plani mësimor për arsimin e mesëm të ulët duhet të bazohet në planin mësimor të përgjithshëm, që është përcaktuar në KKK. Në nivelin e dytë plani mësimor paraqitet në dy variante, në versionin A, me lëndë të integruara, dhe në variantin A1, me mësim lëndor, që mendohet të jetë në zbatim vetëm për periudhën kalimtare derisa shkollat, mësimdhënësit e Kosovës do të jenë në gjendje që t'i përmbahen vetëm Planit mësimor A, me lëndë të integruara.

Në variantin e A1 duhet të kemi parasysh të hartimi i planprogrameve që të kemi sa më shumë tema të integruara në kuadër të fushave kurrikulare. Plani i orëve në kuadër të fushave kurrikulare për lëndë mësimore bëhet në shkollë kur të hartohen planprogramet me fascilitimin e ekspertëve nga Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.

Plani mësimor

Fusha kurrikulare	Shkolla e mesme e ulët (SNKA 2)											
	Shk. 3					Shk. 4						
	KL. VI		KL. VII		Gjithsej orë		KL. VIII		KL. IX		Gjithsej orë	
	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%	Nr. orëve	i	Nr. orëve	i	Gj. orë	%
Gjuhët dhe komunikimi												
- Gjuhë amtare	7		7		14	25.00	7		8		15	25.42
- Gjuhë angleze												
- Gjuhë e dytë e huaj												
Artet												
- Edukatë muzikore	2		2		4	7.14	2		2		4	6.78
- Edukatë figurative												
Matematika	5		5		10	17.86	4		4		8	13.56
Shkencat natyrore												
- Fizikë	4		4		8	14.29	5		5		10	16.95
- Kimi												
- Biologji												
Shoqëria dhe mjedisi												
- Histori	4		4		8	14.29	5		4		9	15.25
- Gjeografi												
- Ed. qytetare												
Shëndeti dhe mirëqenia												
- Edukim shëndetësor	2		2		4	7.14	2		2		4	6.78
- Edukatë fizike												
Jeta dhe puna	2		2		4	7.14	2		2		4	6.78
Pjesa zgjedhore	2		2		4	7.14	2		3		5	8.47
TOTAL:	28		28		56	100.00	29		30		59	100.00

Plani mësimor A mundëson edhe fleksibilitet tjetër të realizimit të fondit të orëve brenda fushës kurrikulare. Mësimdhënësit, shkollat janë të lira të vendosin edhe për realizimin (shpërndarjen) e numrit të orëve për fushë, brenda një viti shkollor. Fondi i përcaktuar vjetor që vendoset nga vetë mësimdhënësi (shkolla) mund të shpërndahet sipas synimeve dhe qëllimeve të tij të planifikimit, brenda semestrave (gjysmëvjetorëve) mësimorë. Kështu, p.sh., nëse në klasën e parë është vendosur të merren 8 orë nga fusha Gjuhët dhe komunikimi, ato orë mund të shpërndahen sipas qëllimeve të mësimdhënies, 10 orë në semestrin (gjysmëvjetorin) e parë dhe 6 orë në semestrin (gjysmëvjetorin) e dytë apo e kundërta. Në këto raste, orët (përqindjet) e përcaktuara gjithmonë duhet të harmonizohen me orët (përqindjet) në fushat e tjera, në mënyrë që të mos tejkalohet numri total i orëve në javë, që përcaktohen për atë klasë/vit shkollor.

Shkollat, mësimdhënësit inkurajohen të realizojnë këtë plan mësimor, sepse llogaritet që në planin afatgjatë kjo formë të jetë forma e vetme e planeve mësimore.

Përveç Planit mësimor A, kemi edhe Planin mësimor A1. Ky plan do të jetë vetëm për periudhën kalimtare, derisa shkollat, mësimdhënësit e Kosovës, të jenë në gjendje që t'i përmbahen vetëm Planit mësimor A.

Plani mësimor A1, në përgjithësi, është i afërt me planet mësimore tradicionale të arsimit parauniversitar, që nuk lejon shumë fleksibilitet. Në këtë plan është përcaktuar përqindja për fushat mësimore (kurrikulare), që janë zbrërthyer në orë fikse mësimore.

Planet mësimore për shkollën e mesme të ulët (kl. VI, VII, VIII, IX) duhet të përgatiten nga shkollat (mësimdhënësit) duke filluar prej një vizioni të përgjithshëm të dhënë në tabelat/planet e mësipërme A ose A1.

Plani mësimor A bazohet në parimin e autonomisë dhe fleksibilitetit në nivel shkolle, që parashikohet me KKK (f. 25). Kjo mundësi u jepet shkollave që ato në mënyrë të pavarur të organizojnë PM-në duke shfrytëzuar në mënyrë fleksibile kohën shkollore për të mundësuar forma të ndryshme të mësimdhënies interaktive, gjithmonë duke pasur për qëllim arritjen e kompetencave kryesore kurrikulare. Plani mësimor A përcakton përqindjen minimale të fondit të orëve për secilën fushë kurrikulare për shkallët kurrikulare dhe për nivel (shkallët 3 dhe 4 - klasa VI, VII dhe VIII, IX) dhe totalin e numrit të orëve për të gjitha fushat për javë.

Në bazë të këtij plani, duke u bazuar në përqindjen apo numrin e përgjithshëm të orëve të përcaktuara për fushë, shkolla vendos vetë për mënyrën e organizimit kohor për të gjitha fushat dhe lëndët. Kjo bëhet gjithmonë duke pasur parasysh që në fund të shkallës të realizohet koha (përqindja apo orët) për secilën fushë të paraparë me këtë plan, p.sh., fushën Gjuhët dhe komunikimi në shkallë të tretë dhe të katërt, shkolla (mësimdhënësi/it) mund ta realizojnë në forma të ndryshme. Shkolla duhet të marrë në konsideratë përqindjen e parashikuar kohore 25% ose 8 orë për dy klasat (e gjashtë e shtatë) të së njëjtës gjeneratë gjatë një jave mësimore.

Mësimdhënësi është i lirë të vendosë se sa orë nga kjo fushë do t'i realizojë në klasën e gjashtë e sa në klasën e shtatë për një gjeneratë. Mund të marrë, p.sh., 5 orë në klasën e gjashtë për javë dhe patjetër 3 orë duhet t'i realizojë në klasën e shtatë, në mënyrë që në fund të shkallës të realizohen 8 orët e parapara. Por, nëse në klasën e gjashtë është vendosur të merren 5 orë për javë nga kjo fushë, duhet të kihet parasysh që për fushat e tjera të merren më pak orë, në mënyrë që fondi javor i orëve i paraparë për klasën e gjashtë të mos tejkalohet (shih tab. Numri javor i orëve për klasë dhe tab. Plani mësimor A, A1) ose forma të tjera të punës të cilat i përcakton shkolla).

Plani mësimor A mundëson edhe fleksibilitet tjetër të realizimit të fondit të orëve brenda fushës kurrikulare. Mësimdhënësit, shkollat, janë të lira të vendosin edhe për realizimin (shpërndarjen) e numrit të orëve për fushë, brenda një viti shkolle. Fondi i përcaktuar vjetor që vendoset nga vetë mësimdhënësi (shkolla) mund të shpërndahet sipas synimeve dhe qëllimeve të tyre të planifikimit, brenda semestrave (gjysmëvjetorëve) mësimorë. Kështu, p.sh., nëse në klasën e gjashtë është vendosur të merren 5 orë nga fusha Gjuhët dhe komunikimi, ato orë mund të shpërndahen sipas qëllimeve të mësimdhënies, 6 orë në semestrin (gjysmëvjetorin) e parë dhe 4 orë në semestrin (gjysmëvjetorin) e dytë apo e kundërta. Gjithmonë në këto raste orët (përqindjet) e përcaktuara duhet të harmonizohen me orët (përqindjet) në fushat e tjera, në mënyrë që të mos tejkalohet numri total i orëve në javë që përcaktohen për atë klasë/vit shkolle.

Shkollat, mësimdhënësit, inkurajohen të realizojnë këtë plan mësimor, sepse llogaritet që në planin afatgjatë kjo formë të jetë forma e vetme e planeve mësimore.

Përveç planit mësimor A, kemi edhe Planin mësimor A1. Ky plan do të jetë vetëm për periudhën kalimtare derisa shkollat, mësimdhënësit e Kosovës, do të jenë në gjendje që t'i përmbahen vetëm Planit mësimor A.

Plani mësimor A1, në përgjithësi, është i afërt me planet mësimore tradicionale të arsimit parauniversitar, që nuk lejon shumë fleksibilitet. Në këtë plan është përcaktuar përqindja për fushat dhe lëndët mësimore (kurrikulare) që janë zbërthyer në orë fikse mësimore.

4. Kriteret për hartimin e planit mësimor

Me qëllim që plani mësimor të jetë funksional në zhvillimin e kompetencave të parapara me KKK, mësimdhënësit duhet të kenë parasysh disa kriteret:

- Përqindjen totale të dhënë në planin mësimor për secilën fushë kurrikulare për një shkallë kurrikulare;
- Numrin javor të orëve për një klasë;
- Rezultatet e të nxënësve për fushë kurrikulare, që duhet zotëruar nga nxënësit gjatë një shkalle kurrikulare;
- Rezultatet e të nxënësve për shkallë kurrikulare;
- Mundësitë psikofizike dhe intelektuale të nxënësve;
- Parapërgatitjet dhe përvojat e nxënësve;
- Kriteret e tjera që shkolla i sheh të nevojshme (si, p.sh., për arritjen e rezultateve, mbajtja e orëve shtesë ose format e tjera të punës të cilat i përcakton shkolla).

5. Zbatimi i planit mësimor

Zbatimi i Kurrikulës përmes planprogrameve dhe praktikave në klasë do t'i marrë parasysh edhe mënyrat inovative dhe fleksibile të caktimit të fondit të orëve, si:

- mësimdhënia në bllok, për shembull, për një semestër për lëndët për të cilat nuk kërkohet sekuencë rigoroze (p.sh., mund të mësohet me shkëputje, nuk nevojitet vazhdimësi);
- mësimdhënia në bllok bëhet atëherë kur nevojitet kohë për zhvillim të ndonjë aktiviteti të caktuar në mënyrë të pandërprerë apo ndonjë vizitë studimore në rajonin në të cilin vepron shkolla;
- orët bllok brenda javës mund të organizohen me kohëzgjatje 80-90 minuta në vend të orës mësimore 40-45 minuta, në funksion të zbatimit të pedagogjive (metodave) ndërvepruese;
- fondi i orëve për mësimdhënie në bllok për mësimin dhe aftësimin praktik në shkollat profesionale.

6. Autonomia e shkollës

Shkollat do të mund të vendosin, në bashkëpunim me prindërit dhe palët e tjera, për shfrytëzimin në mënyrë inovative dhe fleksibile të kohës së mësimdhënies dhe nxënies si mbështetje për hartimin e programeve mësimore me bazë shkollën, të cilat përkojnë me nevojat e nxënësve, me kontekstin dhe me interesat e tyre.

Pjesa e Kurrikulës me bazë shkollën (mes 10%-14% të kohës së shkollës) do t'i marrë parasysh disa opsione, përmes të cilave mund të përkufizohet autonomia e shkollës, si:

- aktivitetet shtesë të mësimdhënies dhe nxënies që mund të ndihmojnë në arritjen e kompetencave specifike (d.m.th., të lëndëve zgjedhore, projekteve, shërbimeve për bashkësinë, aktiviteteve artistike dhe sportive);
- përforsimi i njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve në fusha të caktuara mësimore;
- adoptimi i temave/kurseve/moduleve opsionale të ofruara prej MASHT-it;
- zhvillimi i aktiviteteve specifike të shkollës, të cilat i përcaktojnë projektet shkollore (si mësimdhënia dhe nxënia e gjuhëve, e TIK-ut, e orientimit në karrierë);
- zhvillimi dhe zbatimi i Kurrikulës së modifikuar në raport me kushtet lokale, mjetet dhe nevojat;
- përforsimi i orientimit në karrierë dhe përgatitja për jetë dhe për punë.

Simonovë 2

Simonovë 2 është një qytet në komunën e Simonovës, rrethi i Prizrenit. Qyteti është i njohur për monumentin e tij historik, Kulla e Simonovës, e cila është një monument i trashëgimisë kulturore. Kulla është e ndërtuar në shekullin e 15-të dhe është e njohur për arkitekturën e saj të veçantë. Qyteti është i njohur edhe për tregun e tij të vjetër, i cili është i njohur për prodhimet e tij të veçantë. Qyteti është i njohur edhe për kishën e tij, Kisha e Shën Pjetrit dhe Paullit, e cila është e ndërtuar në shekullin e 17-të dhe është e njohur për arkitekturën e saj të veçantë. Qyteti është i njohur edhe për kishën e tij, Kisha e Shën Pjetrit dhe Paullit, e cila është e ndërtuar në shekullin e 17-të dhe është e njohur për arkitekturën e saj të veçantë.

V.

KURRIKULA ZGJEDHORE PËR NIVELIN E DYTË

Koncepti

Qëllimi

Përmbajtja dhe realizimi

Struktura

Procedurat për hartimin e Kurrikulës Zgjedhore

Procedurat për zgjedhjen e lëndës zgjedhore

Zbatimi

1. Koncepti

Kurrikula Zgjedhore është pjesë e Kurrikulës së përgjithshme, e cila, ndryshe nga Kurrikula Bërthamë, përcaktohet nga shkolla dhe zhvillohet brenda kohës së planifikuar me planin mësimor në përputhje me interesimet, potencialet, mundësitë, informacionet paraprake të nxënësve dhe me mundësitë e shkollës.

2. Qëllimi

Kurrikula zgjedhore është në funksion të arritjes së kompetencave kryesore për shkallë dhe për fusha kurrikulare për:

- thellimin dhe zgjerimin e njohurive, aftësive dhe qëndrimeve të lëndëve të Kurrikulës Bërthamë;
- përforcimin e njohurive, aftësive dhe qëndrimeve të lëndëve të Kurrikulës Bërthamë;
- plotësimin e interesimeve dhe nevojave specifike të nxënësve sipas moshës, komunitetit dhe vendit.

3. Përmbajtja dhe realizimi

Kurrikula zgjedhore përmban lëndë mësimore që realizohen përmes:

- lëndëve të veçanta,
- moduleve,
- projekteve,
- njësive tematike (të lëndës së Kurrikulës Bërthamë dhe të temave ndërkurrikulare).

4. Struktura e Kurrikulës zgjedhore

Kurrikula zgjedhore ka strukturë të njëjtë me Kurrikulën Bërthamë. Ajo përfshin:

- Hyrje
- Arsyeshmëria dhe përshkrimi
- Konceptet dhe përshkrimi
- Qasja e bazuar në kompetenca
- Rezultatet e të nxënësve të fushës
- Çështjet ndërkurrikulare
- Ndarja e kohës – përshkrimi
- Udhëzime metodologjike
- Udhëzime për vlerësim (realizohet si vlerësim i mbrendshëm dhe nuk përfshihet në vlerësim të jashtëm)
- Materialet dhe burimet mësimore

5. Procedura për hartimin e Kurrikulës zgjedhore

Procedurat për hartimin e Kurrikulës zgjedhore (lëndës me zgjedhje), bazohen në Udhëzuesin për mësimdhënës, të hartuar nga MASHT-i.

6. Procedura për zgjedhjen e lëndës me zgjedhje

Për procedurën e zgjedhjes së lëndës zgjedhore, është i domosdoshëm respektimi i hapave të përcaktuar në Udhëzimin Administrativ të Kurrikulës Zgjedhore të hartuar nga MASHT-i.

7. Zbatimi

Lënda me zgjedhje, prej momentit kur zgjidhet nga ana e nxënësve dhe miratohet nga organet përkatëse, ka status të njëjtë me lëndët e Kurrikulës Bërthamë, d.m.th. është e detyrueshme për të gjithë nxënësit që e për zgjedhin.

Periudha mësimore duhet të zgjasë jo më pak se një gjysmëvjetor.

Kurrikula zgjedhore monitorohet, vlerësohet (me status të veçantë) dhe evidentohet me kritere e parime të njëjta me ato të Kurrikulës Bërthamë.

Udhëzimet e mëtejme të lëndës zgjedhore përcaktohen me Udhëzimin për mësimdhënës të Kurrikulës zgjedhore.

Introduksion

Qëllimi i kësaj kurrikule është të ofrojë bazën e nevojshme të njohurive, aftësive dhe vlerave që duhen për të përcaktuar dhe zbatuar konceptet dhe procedurat themelore të matematikës në nivelin e mesëm të ulët të Kosovës. Kurrikula është e përbërë nga tre pjesë: konceptet themelore, procedurat themelore dhe aplikimet. Kurrikula është e përbërë nga tre pjesë: konceptet themelore, procedurat themelore dhe aplikimet.

VI

METODOLOGJIA E PËRGJITHSHME - UDHËZIME

Hyrje

Përkufizimi

Ndërlidhja e rezultateve të fushave kurrikulare dhe rezultateve të nxënies për shkallë

Mësimdhënia dhe nxënia me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirjen

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në qasjen e integruar

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca

Mësimdhënia dhe nxënia e diferencuar

Çështjet ndërkurrikulare

dhe

Çështjet jashtëkurrikulare

1. Hyrje

Parimet e përgjithshme për zbatimin e KKK-së, në përgjithësi, dhe të KB-së, në veçanti, duhet të përvijohen sipas metodologjisë për arritjen e synimeve të përgjithshme të përcaktuara me dokumentet dhe politikat arsimore. Në të gjitha dokumentet dhe politikat arsimore, të hartuara kohët e fundit në Kosovë, synohet të promovohen vlerat e përgjithshme shoqërore, mbrojtja e të drejtave të njeriut, gjithëpërfshirja në arsim, respektimi i vlerave të njëri-tjetrit si dhe zhvillimi i individit sipas aftësive dhe nevojave të tij për qytetar aktiv.

2. Përkufizimi

Nuk ekziston një metodologji e veçantë e mësimdhënies dhe e nxënies për zbatimin e KB-së apo zbatimin e kurrikulës së një fushe arsimore. Secila fushë e Kurrikulës dhe secila lëndë mësimore ka veçantitë për realizimin e synimeve të paravendosura. Prandaj, këtë metodologji të përgjithshme mund ta përkufizojmë si një sistem të strategjive, të metodave, të mënyrave e parimeve, mjeteve e teknikave, të cilat na shërbejnë si bazë për ndërtimin e konceptit të mësimit ose për organizimin e dhënies së mësimit në shkollë. Me qëllim të përkrahjes dhe ndihmës për mësuesit/edukatorët parafillorë dhe mësuesit e arsimit fillor, në pjesën në vijim do të ofrohen udhëzime të përgjithshme metodologjike lidhur me aspektet¹ e:

- ndërlidhjes së rezultateve të nxënies për shkallë, me rezultatet e të nxënit për fusha kurrikulare/mësimore;
- mësimdhënies dhe nxënies me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirjen;
- mësimdhënies dhe nxënies, të bazuar në qasjen e integruar;
- mësimdhënies dhe nxënies, të bazuar në kompetenca;
- mësimdhënies dhe nxënies së diferencuar;
- çështjeve ndërkurrikulare dhe
- çështjeve jashtëkurrikulare.

3. Ndërlidhja e rezultateve të të nxënit për shkallë me rezultatet e fushave kurrikulare/mësimore

Për t'i arritur kompetencat kryesore të KKK-së, MASHT-i fton mësuesit që në praktikën e mësimdhënies dhe të nxënies të ndërlidhin rezultatet e të nxënit për shkallë me rezultatet e të nxënit të fushave kurrikulare/mësimore.

Mësuesi, për të realizuar në praktikë këtë ndërlidhje duhet të krijojë "pako"/set/ të metodave, teknikave dhe të mjeteve didaktike për arritjen e secilit rezultat të të nxënit apo secilës kompetencë. Pakoja e tillë, duhet të jetë transparente për çdo ditë dhe për çdo orë mësimore para mësuesit, para nxënësve dhe para prindërve. I gjithë ky material duhet të përfshihet në dosjen e mësuesit.

Pavarësisht metodës së zgjedhur, teknikës dhe mjeteve didaktike, për të bërë ndërlidhjen e rezultateve të të nxënit për shkallë me rezultatet e të nxënit të fushave kurrikulare/mësimore, mësuesi duhet ndjekë hapat në vijim:

- saktëson, përzgjedh rezultatin/et e të nxënit për shkallë, që synon të arrijë me nxënës;²
- rezultatin e të nxënit për shkallë e zbërthen në rezultat specifik për klasë;
- saktëson, përzgjedh rezultatin/et e të nxënit të fushës kurrikulare/mësimore që ndihmon në arritjen e rezultatit të të nxënit për shkallë;³
- rezultatin e të nxënit për fushë kurrikulare e zbërthen në rezultatet specifik për klasë;

1. Udhëzime specifike për të gjitha aspektet kryesore të këtij kapitulli do të pasqyrohen në kuadër të udhëzimeve për fushat mësimore, si dhe në udhëzuesit për mësimdhënës dhe drejtues të shkollës.

2. (kujto: rezultatet për shkallë janë hartuar nga shteti dhe realizohen nëpërmjet të gjitha fushave kurrikulare);

3. (kujto: rezultatet e të nxënit për fusha kurrikulare/mësimore janë hartuar nga shteti);

- përzgjedh përmbajtjen/et mësimore, mjetet didaktike, metodologjinë e mësimdhënies dhe nxënies, përmes të cilave realizon rezultatet specifike të fushës së Kurrikulës për klasë dhe rezultatet specifike të nxënit për klasë;
 - planifikon mësimdhënien dhe nxënien duke përfshirë periudhën kohore, kur do t'i arrijë rezultatet specifike të të nxënit për klasë brenda viti shkollor.
- Pas realizimit të orëve mësimore, detyrës, kapitullit, analizohet, vlerësohet ecuria e tyre për të verifikuar arritjet e rezultateve të të nxënit për fushë kurrikulare.

4. Mësimdhënia dhe nxënia me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja

Zbatimi i qasjes së mësimdhënies dhe nxënies me nxënësin në qendër kërkon që procesi i planifikimit dhe i organizimit të mësimdhënies dhe nxënies të mbështetet në përvojat individuale të nxënësve, në potencialet, nevojat dhe interesimet e tyre.

Mësimdhënia dhe nxënia me nxënësin në qendër, duhet të mbështetet në parimin e gjithëpërfshirjes, i cili merr parasysh dhe adreson stilet e ndryshme të të nxënit, mënyrën dhe shpejtësinë me të cilën mësojnë nxënësit, si dhe aspektet e tjera të diversitetit të nxënësve, duke përfshirë gjininë, moshën, kulturën, prejardhjen shoqërore dhe ekonomike, si dhe nevojat e veçanta të nxënësve, qoftë për aspektet e nxënies plotësuese qoftë për ato të nxënies shtuese.

Mësuesit kanë mundësi që në mënyrë të pavarur, duke u mbështetur në ekspertizën e tyre dhe në përvojat individuale paraprake të nxënësve, në nevojat dhe interesimet e tyre, të përzgjedhin strategjitë, metodat, teknikat e mësimdhënies dhe të nxënies, mjetet didaktike, etj., por në parim përzgjedhja e tyre duhet të ketë pikësynim mësimdhënien dhe nxënien me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirjen. Kjo do të thotë se mësuesi duhet të respektojë parimet e mësimdhënies dhe nxënies me nxënësin në qendër, ku:

- nxënësi është në qendër të mësimdhënies dhe të nxënies;
- mësuesi gjatë punës/aktivizimit të nxënësve, mbikëqyr, ndihmon dhe lehtëson të nxënit e nxënësve;
- nxënësi është pjesëmarrës aktiv dhe i angazhuar/i përfshirë në aktivitetet që nxisin nxënien dhe interesimin e nxënësve;
- temat e nxënies janë relevante dhe interesante për nxënësit;
- nxënësit inkurajohen të bëhen përgjegjës, të pavarur e reflektivë dhe të vazhdojnë nxënien gjatë gjithë jetës së tyre;
- mësuesi ndjek ndryshimet individuale të nxënësve përmes vrojtimit dhe bashkëveprimit;
- aktivitetet mësimore përshtaten në bazë të nivelit zhvillimor të nxënësve;
- mësimdhënia dhe vlerësimi planifikohen duke pasur parasysh zhvillimin individual dhe stilet e nxënies së nxënësit;
- ofrohen llojllojshmëri të mundësive të nxënies dhe të metodave të vlerësimit, për të përkrahur stilet e ndryshme të nxënies së nxënësit;
- vrojtimit dhe vlerësimet e nxënësve përdoren për të planifikuar mësimdhënien e mëtejshme.

Është me rëndësi që çdo mësues të jetë në gjendje të shfrytëzojë një gamë të gjerë të metodave mësimore, duke baraspeshuar metodologjinë e përqendruar tek mësuesi dhe atë të përqendruar tek nxënësin, duke iu përshtatur nxënësve dhe rezultateve të të nxënit të përcaktuara për secilën orë mësimi.

5. Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në qasjen e integruar

Lëndët mësimore, duke qenë të ndara nga njëra-tjetra, ofrojnë mundësi që nxënësit të fitojnë njohuri, shkathtësi, qëndrime të fragmentuara (të shkëputura). Me qëllim të integritit të këtyre aspekteve, Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët, realizohet përmes lëndëve mësimore të integruara në fusha të Kurrikulës dhe përmes mësimdhënies e nxënies së bazuar në qasjen e integruar.

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në qasjen e integruar ndërlihdh përmbajtjet e veçanta të lëndëve mësimore me qëllim të arritjes së rezultateve në të nxëniet e fushave mësimore me rezultatet e të nxëniet të kompetencave kryesore – për shkallë dhe nivele.

Për t'i përmbushur kërkesat e KKK-së dhe të Kurrikulës Bërthamë për SNKA 1, MASHT-i fton mësimdhënësit e arsimin të mesëm të ulët që të zbatojnë mësimdhënien dhe nxënien e bazuar në qasjen e integruar, duke bërë:

- ndërlihdhjen ndërmjet fushave kurrikulare/mësimore, ku përmbajtjet e veçanta mësimore kontribuojnë në zhvillimin e kompetencave kryesore;
- ndërlihdhjen midis rezultateve të të nxëniet të fushave kurrikulare me rezultatet e të nxëniet për shkallë dhe nivele, me qëllim që aplikimi i njohurive, i shkathtësive, i qëndrimeve dhe i vlerave të jetë i ndërlihdhur me situata konkrete nga jeta e përditshme;
- integritimin në mësimdhënie dhe në nxënie të karakteristikave të përbashkëta të lëndëve të fushës përkatëse (p.sh., të gjuhës amtare me gjuhën angleze) apo të karakteristikave të përbashkëta të fushave kurrikulare (p.sh., të fushës Shoqëria dhe mjedisi me fushën Shkencat natyrore);
- aktivitete me nxënës që të zhvillojnë kompetencat për të gjetur dhe për të përpunuar informata në mënyrë efektive dhe të përgjegjshme, për shfrytëzimin e mësimin elektronik, të teknologjive aktuale dhe të ardhme në epokën digjitale;
- aktivitete me nxënës që promovojnë perspektivën e mësimin tërëjetësor dhe të cilat i ndihmojnë nxënësit që të zhvillojnë kompetencat e tyre për t'u ballafaquar me sfidat dhe mundësitë brenda zhvillimeve në shoqërinë dhe në ekonominë e sotme dhe të ardhshme.

6. Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca

KKK-ja promovon perspektivën e bazuar në kompetenca me qëllim që njohuritë e nxënësve, aftësitë dhe qëndrimet e tyre të zhvillohen në funksion të arritjes së kompetencave kryesore dhe me qëllim të adresimit të nevojave të ndryshme të nxënësve për të përmbushur kërkesat e kurrikulës dhe rezultatet kryesore të të nxëniet për shkallë dhe nivele.

Mësimdhënia dhe nxënia e fokusuar dhe e orientuar në kompetenca, nga mësuesit kërkon që të bëjnë përzgjedhjen dhe organizimin e përvojave mësimore të cilat integrojnë njohuritë relevante me vlerat, qëndrimet dhe shkathtësitë e nxënësve. Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca për bazë ka rezultatet mësimore, të cilat përshkruajnë se çka është në gjendje nxënësi të dijë, të bëjë, të kuptojë, të vlerësojë dhe të marrë qëndrim lidhur me përfundimin e suksesshëm të një shkalle të Kurrikulës.

MASHT-i fton mësuesit që, duke u mbështetur në rezultatet mësimore për fusha kurrikulare dhe për shkallë/nivel, të planifikojnë mësimdhënien dhe nxënien me synime për të arritur kompetencat e parapara në Kurrikulë për nivelin përkatës të arsimin, duke e zërbërthyer planifikimin në plane vjetore, mujore dhe ditore të çdo mësuesi. Gjithashtu, MASHT-i fton mësuesit të zbatojnë mësimdhënie dhe nxënie interaktive, ku mësuesi më pak shpjegon dhe më shumë u ndihmon nxënësve si të mësojnë dhe si t'i zhvillojnë kompetencat e tyre të të nxëniet.

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca kërkon që mësuesit të përzgjedhin strategji, metoda, teknika dhe forma të ndryshme të punës me nxënës, si dhe të organizojnë përvojat mësimore të nxënësve që integrojnë njohuritë relevante me shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet.

Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca është e lidhur ngushtë edhe me procesin e vlerësimit, me fokus të veçantë me vlerësimin formativ dhe progresiv. Për të vlerësuar kompetencat e nxënësve, është e rëndësishme që secili mësues të përzgjedhë teknika dhe instrumente për vlerësim, të cilat u mundësojnë nxënësve të

demonstrojnë e të shpërshfaqin njohuritë, shkathtësitë dhe aftësitë e tyre, e jo vetëm njohuritë faktike. Në këtë mënyrë mësuesit sigurojnë informacion për cilësinë e mësimdhënies dhe të nxënies, përparimin e nxënësve dhe zhvillimin e kompetencave.

Ka disa qasje dhe strategji të cilat mundësojnë që mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca të jetë e suksesshme dhe që të ndihmojë zhvillimin e kompetencave të nxënësit, pa marrë parasysh fushën e Kurrikulës. Vlen për t'i veçuar tri qasje nga më të rëndësishmet që mbështesin parimet e KKK-së, pra edhe qasjen e bazuar në kompetenca:

- Krijimi i mjedisit të përshtatshëm, në klasë dhe në shkollë, në të cilin nxënësit ndihen të mirëpritur dhe të lidhur me njëri-tjetrin, me mësuesin e tyre dhe shkollën e tyre;
- Zhvillimi i mësimëve nëpërmjet qasjeve dhe teknikave të të nxënësit aktiv;
- Zbatimi i strategjive të mësimdhënies dhe të nxënies, zgjidhjes së problemeve dhe zhvillimit të të men duarit kritik.

7. Mësimdhënia dhe nxënia e diferencuar

Mësimdhënia dhe nxënia e diferencuar paraqesin një qasje sipas së cilës mësimdhënia, për zhvillimin e kapaciteteve të të gjithë nxënësve, mbështetet në planifikim, në zbatim, në kontroll, në përkrahje dhe në vlerësim.

Mundëson përfilljen e dallimeve ekzistuese ndërmjet nxënësve në klasë përkitazi me përmbajtjen që do të mësojnë, ecurinë didaktike-metodike të të nxënësit si dhe matjet dhe materialet çfarë duan dhe mund të shfrytëzojnë gjatë mësimin.

Përmes mësimin të diferencuar mundësohet përshtatja e kohës dhe e shpejtësisë së të nxënësit dhe të të mësuarit me veçoritë individuale të secilit nxënës.

Gjithashtu, edhe përshtatja e vëllimit, llojit dhe shkallës së vështirësisë së përmbajtjeve, detyrave dhe obligimeve me veçoritë individuale të nxënësve.

Mësuesi, për ta organizuar dhe për ta zbatuar në mënyrë të suksesshme mësimdhënien dhe nxënien e diferencuar, duhet të mbështetet në motivet, në aftësitë, në interesimet dhe në stilet e të nxënësit nga nxënësiti. Këto janë aspektet kryesore në të cilat mësuesi duhet ta mbështesë mësimdhënien dhe nxënien e diferencuar.

Mësuesit e nivelit të parë të arsimit, për organizimin dhe zbatimin me sukses të mësimdhënies dhe të nxënies së diferencuar duhet të:

- bëjnë forma të organizimit mësimor, të cilat promovojnë dhe ndihmojnë zhvillimin e motivimit të brendshëm të nxënësve dhe të mekanizmave të vetëkontrollit të nxënies;
- përdorin me efikasitet aktivitetet me nxënës të cilat promovojnë nxënien e organizuar;
- organizojnë procesin mësimor përmes qasjeve të ndryshme të cilat mundësojnë dhe lehtësojnë hulumtimin dhe identifikimin e përvojave ekzistuese të nxënësve, të njohurive, të pikëpamjeve të tyre dhe të cilat mundësojnë përfshirjen aktive të nxënësve në përmirësimin e gabimeve të mundshme, si dhe që përkrahin nxënësiti që të riorganizojnë njohuritë e tyre faktike dhe procedurale për arritjen e kompetencës së nxënësiti për të nxënë;
- përdorin teknika dhe forma të ndryshme të nxënies bashkëpunuese në procesin mësimor;
- praktikojnë format e ndryshme organizative të mësimdhënies dhe nxënies (aktivitetet në klasë, puna në grupe, puna në çifte, nxënia individuale), që fokusohen në aktivitetet që zhvillojnë vetëbesimin, iniciativën, zgjidhjen e problemeve dhe kreativitetin e nxënësve;
- organizojnë mësimdhënien dhe nxënien përmes diferencimit në detyra, përmbushja e tyre, kontrolli, vlerësimi dhe shkalla e ndihmës që ofrohet prej mësuesit i përshtatet secilit nxënës;

- aplikojnë teknika të organizimit të mësimit që i përshtaten një detyre të caktuar përmes së cilës zhvillojnë aftësitë e veçanta të nxënësve të favorizuar;
- përdorin forma të ndryshme për organizimin e nxënies për nxënësit të cilët kërkojnë trajtim të veçantë, kanë nevojë të veçanta arsimore, duke përfshirë edhe nxënësit me vështirësi në të nxënë ose me probleme në sjellje;
- organizojnë mësimdhënien përmes së cilës ndihmojnë bashkëpunimin dhe përdorimin e formave organizative (p.sh., gjithëpërfshirjen) që i promovojnë mundësitë e barabarta për nxënie, si në sferën e bashkëpunimit mes nxënësve në aktivitetet brenda klasës dhe shkollës, ashtu edhe jashtë saj;
- përdorin teknologji të ndryshme mësimore, të cilat ofrojnë mundësi më të mëdha të organizimit të avancuar të mësimdhënies dhe të nxënies me anën e të cilave procesin mësimor e bëjmë më tërheqës për nxënësit.

8. Çështjet ndërkurrikulare

Kurrikula Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët përfshin hapësirë për mësim përtej kufijve lëndorë në atë mënyrë që fëmijët/nxënësit të mund të ndërtojnë lidhje mes fushave të Kurrikulës dhe lëmenjve të ndryshëm.

Studimet ndër-lëndore, të bazuara në grupimin e përvojave dhe të rezultateve të fushave të ndryshme të Kurrikulës, dhe çështjet ndërkurrikulare duhet të ofrojnë përvoja relevante, sfiduese dhe që sjellin kënaqësi në kontekstin e përmbushjes së nevojave dhe të kërkesave të ndryshme të fëmijëve dhe të rinjve.

Krijimi i ndërlidhjeve ndërmjet fushave kurrikulare krijon mundësi për progres në zhvillimin e shkathtësive të nxënësve, për njohjen dhe të kuptuarit e koncepteve të reja apo për rishikimin dhe përfundimin e koncepteve apo të shkathtësive nga perspektiva të ndryshme. Gjithashtu, kjo qasje ndihmon që kurrikula të jetë koherente dhe më kuptimplote nga pikëpamja e nxënësit.

Integrimi i çështjeve ndërkurrikulare në Kurrikulën Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët mund të realizohet përmes:

- gjetjes së korrelacioneve midis lëndëve/temave apo njësive mësimore me qëllim të realizimit të ndonjëres nga kompetencat e KK-së, p.sh., nëse tema mësimore është nga mbrojtja e mjedisit, ajo ndërlidhet edhe me çështje gjuhësore, letrare, por edhe me matematikë, edukatë qytetare etj. Pra, ka mundësi të shumta për të gjetur kësi ndërlidhjesh nëpërmjet të cilave arrihen disa objektiva mësimore të fushave të ndryshme kurrikulare;
- formës së projekteve individuale apo kurseve me zgjedhje, në të cilat ndërlidhen, duke ndihmuar njëra-tjetrën, tema apo fusha të ndryshme, si, p.sh., projekte në fushën edukimit qytetarë me udhëzim në karrierë etj., të cilat gjithashtu ndihmojnë realizimin e kompetencave të veçanta.

9. Çështjet jashtëkurrikulare

Janë aktivitete të strukturuar mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të fushave dhe lëndëve mësimore formale, por që e ndihmojnë arritjen e kompetencave për shkallë të Kurrikulës dhe nivele formale të arsimit. Për secilin nga aktivitetet e mundshme, mësuesi dhe shkolla duhet të përgatisin plan dhe program të qëllimshëm, të orientuar, e jo aktivitete stihike apo të rastit.

Në arsimin e mesëm të ulët, mësimdhënien dhe mësimnxënien në fushat e ndryshme të Kurrikulës do të mbështeten me anë të aktiviteteve jashtëkurrikulare të organizuara për nxënësit, si:

- Vizitat në muze, në parqe, në vende në natyrë dhe në vende historike, në institucione, në galeri, në teatër etj.;
- Festimet në data të veçanta, në ngjarje, në tradita, në suksese;
- Pjesëmarrja në vendimmarrje në shkollë dhe në format e tjera të demokracisë së shkollës;
- Pjesëmarrja në grupe mësimore, në aktivitete të lira dhe në shoqata;

- Diskutimet me mysafirët (d.m.th., me udhëheqësit e bashkësisë, me prindërit, me përfaqësuesit e bizneseve lokale, me politikanë, me njerëz të medias);
- Puna me projekte që fokusohen në tema dhe në çështje specifike të karakterit shumëdimensional që përkojnë me moshën e nxënësve;
- Ekspozitat (d.m.th. artet e bukura, fotografia);
- Shërbimet për bashkësinë (d.m.th. ndihma për personat në nevojë, mbrojtja e mjedisit, forcimi i lidhjeve midis gjeneratave);
- Lojërat, koret, revistat e shkollës;
- Puna vullnetare.

Rekomandohet që të gjithë nxënësve t'u mundësohet të përfshihen në çështje jashtëkurrikulare, sipas preferencave dhe talentit personal të jenë pjesë e një grupi në aktivitete të ndryshme: ekipe sporti, grup muzikor, ansambël vallëzimi, kor, ansambël teatri, grup për ofrimin e mbështetjes për bashkësinë.

VII

Vlerësimi – udhëzime të përgjithshme

Hyrje

Qëllimet e vlerësimit

Parimet themelore të vlerësimit

Vlerësimi i brendshëm

Vlerësimi i jashtëm

1. Hyrje

Qëllimi kryesor i shkollës është që të promovojë të mësuarit, ndërsa vlerësimi është pjesë integrale e këtij procesi. Meqenëse të mësuarit paraqet proces kompleks, atëherë edhe vlerësimi i të mësuarit është proces i tillë. Vlerësimi nxënësve u siguron informacione për nivelin e përvetësimit të mësimit, ndërsa mësuesit u siguron informacione që të promovojnë mësimdhënien më cilësore, po ashtu u siguron informacione kthyesë institucioneve arsimore dhe të gjitha palëve të interesit.

Realizimi i vlerësimit bëhet përmes qëllimit, parimeve dhe llojeve të vlerësimit.

Vlerësimi është pjesa më e rëndësishme e reformës së synuar në sistemin arsimor të Kosovës, nëpërmjet së cilës gjykohet se në çfarë niveli ndodhet arsimi dhe në çfarë niveli dëshirohet të jetë ai. Në tërësi vlerësimi si proces realizohet në funksion të mësuesit/vlerësuesit, të mësuesit dhe të nxënies, duke u ofruar nxënësve jo vetëm kritere të shkruara, por edhe modele ndryshme të llojeve të vlerësimit, për të kuptuar në mënyrë konkrete arritjet që ata i synojnë.

2. Qëllimet e vlerësimit

Vlerësimi ka këto qëllime kryesore:

- Përkrahjen dhe forcimin e të nxënies;
- Raportimin e rregullt të përparimit individual të nxënësve;
- Përbushjen me sukses të kompetencave të përcaktuara në Kurrikulë;
- Vendosjen dhe monitorimin e standardeve të arritshmërisë për çdo nivel;
- Krahasimin, certifikimin dhe orientimin e nxënësve për shkollim të mëtejshëm.

3. Parimet themelore të vlerësimit

Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë ka hartuar standardet kombëtare për vlerësimin me bazë në shkollë dhe kodin e etikës për vlerësim⁴. Vlerësimi gjithmonë të jetë në përputhje me normat e këtyre dy dokumenteve.

- Vlerësimi gjithmonë duhet t'u referohet kompetencave kryesore dhe rezultateve të të nxënies sipas fushave të Kurrikulës, fushës lëndore, për klasë, për shkollë dhe për nivel të shkollimit.
- Instrumentet për vlerësim gjithmonë duhet të jenë të përshtatshme, varësisht prej qëllimit të vlerësimit.
- Forma dhe lloji i vlerësimit dhe veçanërisht mënyra me të cilën raportohen rezultatet, gjithmonë duhet të reflektojnë qëllimin e vlerësimit.
- Mënyra e ndërtimit të vlerësimit gjithnjë duhet të jetë transparente dhe e drejtë.
- Vlerësimi gjithmonë duhet të zbatohet me standardet më të larta etike, me përgjegjësi dhe me llogaridhënie.

4. Vlerësimi i brendshëm

Vlerësimi i brendshëm ose me bazë në shkollë, kryesisht ka për qëllim përkrahjen dhe forcimin e të nxënies dhe raportimin e rregullt të përparimit individual të nxënësve.

Te vlerësimi i brendshëm zakonisht zbatohen këto dy lloje të vlerësimit:

- Vlerësimi i vazhdueshëm;
- Vlerësimi përfundimtar.

Vlerësimi i vazhdueshëm

Vlerësimi i vazhdueshëm është vlerësim në nivel të klasës, i cili udhëzon dhe përkrah të nxënies gjatë tërë vitit shkollor, ndërsa në fund të vitit shkollor vlerësimi raporton përparimin e nxënësve.

Vlerësimi i vazhdueshëm i nxënësve nga mësuesit gjatë procesit të mësimit fokusohet në:

- evidentimin e rezultateve të të nxënies, qëllimin e të nxënies dhe kriteret e suksesit;
- përkrahjen për vetëvlerësim dhe vlerësim të ndërsjellë, duke u bazuar në kriteret e suksesit;
- dhënien e informatave kthyesë për performancat e nxënësve bazuar në kriteret e suksesit;
- evidentimin dhe raportimin e përparimit të arritjeve të nxënësve bazuar në kriteret e suksesit.

⁴ Shih udhëzimet administrative "Standardet kombëtare për vlerësimin me bazë në shkollë" dhe "Kodi i etikës për vlerësim".

Vlerësimi i vazhdueshëm bëhet me nota numerike (1-5), që paraqesin shkallën e vlerësimit të arritjes së nxënësit në zotërimin e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve për përmbushjen e kompetencave.

Në periudhat e rregullta kohore gjatë vitit shkollor, nxënësit duhet të kenë nota numerike. Mësimdhënësit do të vlerësojnë përparimin e nxënësve, bazuar jo vetëm në teste formale, por edhe në të dhënat e arritjeve që kanë mbajtur gjatë mësimdhënies së tyre, si: vëzhgimit, pyetësorëve, detyrave mësimore, eseve, dosjeve, grupeve në fokus, punës me projekte etj. Ata do t'i raportojnë rezultatet duke përdorur shkallët e vlerësimit që përfshijnë notat.

Nxënësit mund të tregojnë nivelin e arritjes së performancës së përcaktuara përmes dimensioneve të njohurive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave që kanë si në sasi, denduri, thellësi, ndihmesë, kreativitetit dhe cilësisë në zotërimin e kompetencave.

Nota 1 (dobët/pamjaftueshëm) përcakton performancën e pamjaftueshme në realizimin e detyrës së dhënë. Nxënësi nuk ka arritur nivelin e minimumit të zotërimit të kompetencave, ai nuk e arrin kufirin e kalimit të poshtëm të lejueshëm të lëndës/fushës lëndore.

Nota 2 (mjaftueshëm) përcakton performancën e mjaftueshme në realizimin e detyrës së dhënë. Nxënësi ka pak njohuri, paraqitet rrallë, ngadalë e sipërfaqësisht dhe është imitues. Ai ka arritur nivelin e minimumit të pranueshëm në zotërimin e të kompetencave dhe përmbush kriterin e lejuar të kalimit të lëndës/fushës lëndore.

Nota 3 (mirë) përcakton performancën e mirë në realizimin e detyrës së dhënë. Nxënësi ka njohuri të pjesshme e të cekëta, paraqitet ndonjëherë dhe ka kreativitet të zakonshëm, ai ka arritur nivelin mesatar në zotërimin e kompetencave.

Nota 4 (shumë mirë) përcakton performancë shumë të mirë në realizimin e detyrës së dhënë. Nxënësi zakonisht ka njohuri të plota e të thella, paraqitet shpejt dhe ka imagjinatë, ai ka arritur nivelin shumë të lartë "të dëshiruar" në zotërimin të kompetencave.

Nota 5 (shkëlqyeshëm) përcakton performancën e shkëlqyeshme dhe origjinale në realizimin e detyrës së dhënë. Nxënësi ka vazhdimisht njohuri të gjera e të thella, paraqitet automatikisht dhe është kreativ, ai ka arritur nivelin e shkëlqyeshëm të zotërimit të të gjitha kompetencave, e njëkohësisht përdor materiale dhe burime shtesë.

Gjatë procesit të vlerësimit në lëndë/fushë mësimore, nxënësi vlerësohet me notë duke marrë për bazë të gjitha nivelet e dijes, bazuar në rezultatet e të nxënësve për fushë/lëndë mësimore për arritjen e kompetencave.

Vlerësimi përfundimtar

Vlerësimi përfundimtar bëhet në fund të çdo viti shkollor dhe reflekton nivelin e performancës së nxënësit gjatë një viti shkollor.

Në fund të vitit shkollor, nxënësve u jepet nota përfundimtare. Kjo notë përfundimtare do të jetë në formë të një shkronje (A, B, C, D), që del nga mesatarja aritmetike e notave nga vlerësimi i vazhdueshëm gjatë vitit mësimor në nivel klase.

Përshkrimi i notës përfundimtare sipas shkallës së vlerësimit paraqitet si vijon:

Nota A	(mesatarja prej	4.5 deri 5.00)
Nota B	(mesatarja prej	3.5 deri 4.49)
Nota C	(mesatarja prej	2.5 deri 3.49)
Nota D	(mesatarja prej	2.0 deri 2.49)

Shembull të vlerësimit përfundimtar: Vlerësimi i vazhdueshëm, i realizuar në nivel klase gjatë një viti mësimor për një nxënës në njëren nga fushat/lëndët mësimore është bërë me 8 nota me vlerë numerike (1-5), sipas shkallëve të vlerësimit (3, 4, 5, 3, 2, 5, 2, 5). Mesatarja aritmetike e notave numerike në fund të vitit shkollor e nxjerr këtë no përfundimtare:

$$\frac{3+4+5+3+2+5+3+5}{8} = \frac{30}{8} = 3.75 = (\text{Nota } B)$$

Nota nga një lëndë/fushë lëndore, do të jetë bazë e raportimit për nxënësit dhe prindërit. Në raportin e shkollës për prindërit, notat duhet të shoqërohen me komente të shkurtra nga mësimdhënësi, se çfarë mund të bëjnë nxënësit për të përmirësuar arritjet e tyre dhe si mund të jetë përkrahja përmirësuese dhe përkrahja për të talentuarit.

Kjo qasje e vlerësimit përfshin të gjitha fushat mësimore dhe përfshin secilin nxënës. Nxënësit që nuk kanë arritur nivelin D (2.00-2.49), nuk e kanë arritur minimumin e domosdoshëm të rezultateve të të nxënës sipas fushës / lëndës mësimore për klasën përkatëse.

Në rast se nxënësi nuk e ka arritur minimumin e domosdoshëm të rezultateve të të nxënës, në jo më shumë se tri fusha/lëndë mësimore, i mundësohet mësimi plotësues. Mësimin plotësues e organizon shkolla me kohëzgjatje jo më pakë se dy javë mësimore dhe jo më pak se dy orë mësimore në ditë për fusha/lëndë mësimore përkatëse. Mësimi plotësues organizohet nga mësimdhënësi i fushës/lëndës mësimore përkatëse.

Vlerësimi përfundimtar i nxënësve, të cilët kanë ndjekur mësimin plotësues bëhet në shkollë nga mësimdhënësi i fushës/lëndës mësimore përkatëse.

Në rast se nxënësi as pas vijimit të mësimin plotësues nuk e ka arritur minimumin e domosdoshëm të rezultateve të të nxënës, atij i jepet e drejta për t'iu nënshtruar vlerësimit përfundimtar edhe një herë para përfundimit të vitit shkollor⁵.

Vlerësimi përmbyllës

Vlerësimi përmbyllës në nivelin e parë të arsimit bëhet në fund të shkallës së parë (klasa II) dhe në fund shkallës së dytë (të klasës V). Ky vlerësim nuk nxirret nga mesatarja e aritmetike e notave të regjistruara në ditar gjatë periudhës që mbulohet me shkallën përkatëse të Kurrikulës, por vlerësimi i nxënësit bëhet në bazë të listës së rezultateve të të nxënës sipas shkallëve të Kurrikulës për fusha kurrikulare të përcaktuara me Kurrikulen Bërthamë dhe secili rezultat vlerësohet me notë numerike (1-5). Mesatarja e aritmetike e këtyre notave si rezultat nxjerr notën përmbyllëse (A, B, C, D).

Shembull i vlerësimit përmbyllës: Një fushë lëndore brenda një shkalle, p.sh., ka 1-12 rezultate mësimore dhe për secilin rezultat nxënësi e arrin një notë numerike, mesatarja aritmetike e notave e nxjerr notë përmbyllëse

$$\frac{3+4+5+3+4+5+2+5+4+5+4+3}{12} = \frac{47}{12} = 3.92 = \text{Nota } B$$

Kjo qasje e vlerësimit përfshin të gjitha fushat mësimore dhe përfshin secilin nxënës.

Nxënësit që nuk kanë arritur nivelin D (2.00 - 2.49) vazhdojnë shkallën/klasën vijuese me programe shtesë në fushat përkatëse. Pas programit shtesë dhe vlerësimit përmbyllës, nxënësit të cilët nuk e arrijnë nivelin D nuk e vazhdojnë shkallën/ klasën vijuese⁶.

Nota përmbyllëse është vlerësim me bazë në shkollë, në bashkëpunim me autoritetet komunale me qëllim të planifikimit të masave për të siguruar nivelin e domosdoshëm të zotërimit të kompetencave kryesore nga të gjithë nxënësit.

Mësimdhënësi për vlerësimin e rezultateve për shkallë kurrikulare secilin rezultat duhet ta zërthejë në pesë nivele të arritshmërisë në mënyrë që të vërejë saktësisht arritjen e secilit nxënës për çdo rezultat mësimor. Më pas, varësisht nga niveli i arritjes së secilit rezultat mësimor, planifikon aktivitete plotësuese për nxënësin që ka ngecje në arritjen e rezultatit të caktuar dhe planifikon aktivitete shtesë për nxënësin që i ka arritur të gjitha nivelet e arritshmërisë për rezultatit e caktuar mësimor.

5. Rregullohet me Udhëzim Administrativ.

6. Rregullohet me Udhëzim Administrativ.

Në librezën e nxënësit dhe në dëftesën e përfundimit të nivelit të parë të shkollimit regjistrohen vetëm notat përmbyllëse të fushave kurrikulare.

5. Vlerësimi i jashtëm

Vlerësimi i jashtëm i arritjes së nxënësve organizohet nga autoriteti qendror profesional i arsimit me qëllim të verifikimit të gjendjes dhe nivelit të cilësisë të arsimit dhe vlerësimit në nivel shkolle, komune apo shteti. Qëllimet themelore të vlerësimit të jashtëm shërbejnë për:

- Klasifikimin e nxënësve dhe orientimin për shkollim të mëtutjeshëm;
- Certifikimin e individit për përmbushjen e kompetencave kundrejt qëllimeve të kurrikulës;
- Monitorimin e sistemit arsimor dhe për të raportuar mbi krahasimin dhe progresin e arritjeve të nxënësve, shkollave dhe komunave në nivel vendi dhe nxjerrjen e rekomandimeve për të gjitha palët e interesit (hartuesit e politikave dhe vendimmarrësit të cilët ndikojnë në përmirësimin e sistemit arsimor).

Certifikimi i zotërimit të kompetencave bëhet duke përdorur vlerësimin kombëtar i cili përgatitet nën mbikëqyrjen e autoriteti qendror profesional, i autorizuar nga MASHT-i. Vlerësimi kombëtar administrohet në fund të nivelit të dytë të arsimit parauniversitar (mbarimi i klasës IX) apo në mbarim të shkallës/klasës, varësisht interesave të politikave arsimore. Këto vlerësime janë të standardizuara dhe kryesisht janë të përqendruara në matjen e nivelit të arritjes në zotërimin e kompetencave kryesore. Kërkesat (pyetjet) e provimit duhet të vlerësojnë një varg gjithëpërfshirës/të hollësishëm dhe të balancuar të kompetencave të Kurrikulës dhe të rezultateve thelbësore mësimore. Rregullat dhe procedurat për këto vlerësime janë të përcaktuara nga ligjet përkatëse dhe udhëzimet administrative⁷.

Monitorimi i progresit përmes procesit të vlerësimit të jashtëm bëhet edhe nga MASHT-i nëpërmjet autoritetit qendror profesional.

Korniza e Kurrikulës gjithashtu, përveç vlerësimit të jashtëm u mundëson shkollave dhe autoriteteve komunale organizimin e vlerësimeve të jashtme në nivel komunal në fund të shkallëve të Kurrikulës, domethënë në fund të klasës II.

Ky vlerësim organizohet për të:

- vlerësuar punën e shkollave në përkrahjen e nxënësve për zotërimin e kompetencave kryesore;
- ngritur përgjegjshmërinë e mësimdhënësve, të shkollave dhe komunave;
- siguruar zotërimin e kompetencave kryesore nga të gjithë nxënësit.

Ky vlerësim do t'u sigurojë një informatë kthyesë shkollave, prindërve, komunitetit dhe autoriteteve komunale mbi cilësinë e shërbimeve arsimore.

Rezultatet evidentohen në dosje të nxënësve⁸.

7. Rregullohet me Udhëzim Administrativ.

8. Rregullohet me Udhëzim Administrativ.

Shembull

- Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv
- Rezultati i të nxëniet nr. 1 për shkallën e tretë (III): Lexon me zë një tekst të palexuar me parë, së paku prej gjysmë faqeje, që ka të bëjë me një temë që i përshtatet moshës së tij

Niveli i ARRITJES së nxënësit				Llojet e përkrahjes për nxënësit				
1	2	3	4	5	Përkrahje përmirësuese	Mënyrat	Përkrahje për të talentuarit	Mënyrat
Nxënësi e fillon detyrën pa i bërë një shikim të shpejtë teksti; ai/ajo ka vështirësi në artikulimin e shkronjave dhe të leximit të fjalëve në tërësi, të lidhjes së fjalëve në fjali etj.	Nxënësi e fillon detyrën pa i bërë një shikim të shpejtë teksti; ai/ajo ka vështirësi në artikulimin e shkronjave, t'i lexojë mirë disa fjalë, ka megjithatë vështirësi në lexim të rrjedhshëm të fjalëve në tërësi etj.	Nxënësi e fillon detyrën duke i bërë një shikim të shpejtë teksti; ai/ajo i artikulon mirë shkronjat, fjalët lidhen në fjali; megjithatë ai nuk lexon rrjedhshëm në mënyrë të mjaftueshme	Nxënësi e fillon detyrën duke i bërë një shikim të shpejtë teksti; ai/ajo i artikulon shumë mirë shkronjat, fjalët lidhen në fjalitë përkatëse; lexon pa ndërprerje; megjithatë ka ca problem me të leximin e rrjedhshëm	Nxënësi e fillon detyrën duke i bërë një shikim të shpejtë teksti; ai/ajo i artikulon shumë mirë shkronjat, fjalët lidhen plotësisht në fjalitë përkatëse; toni, shpejtësia, theksi janë në vendin e vet; lexon shumë rrjedhshëm	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin, në cilin aktivitet apo çfarë aktiviteti plotësues të zhvilloj	Çfarë metodash të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxëniet të nxënësi	Mësuesi vendos se si të përkrahë nxënësin, në cilin aktivitet apo çfarë aktiviteti shtesë të zhvillojë	Çfarë metodash të aplikojë duke pasur parasysh stilin e të nxëniet të nxënësit

Fjalorth i termave për mësimdhënës⁹

KONCEPTI	SHPJEGIMI	TERMAT E BARASVLERSHËM (anglisht, shqip dhe serbisht)
Llogaridhënia	Koncepti i qeverisjes etike (duke përfshirë qeverisjen etike të shkollës) që bazohet në njohjen dhe marrjen e përgjegjësisë për vendimet, veprimet dhe pasojat e tyre dhe ndërlidhet me pritjet për dhënien e llogarisë para palëve me interes.	
Gjuha artificiale	Një gjuhë e shpikur, e bazuar në disa rregulla të përkrahura dhe të zhvilluar për një qëllim të caktuar, si për komunikim ndërkombëtar ose për programim në kompjuter.	P.sh. Esperanto, Pascal etj.
Vlerësimi	Procesi i mbledhjes së informatave dhe i nxjerrjes së gjykimeve lidhur me arritjen ose performancën e nxënësve.	
Vlerësimi për të nxënë	Synon të përkrahë nxënësit të arrijnë kompetencat kryesore duke u treguar se ku janë për sa u përket rezultateve mësimore të parapara. Bazohet në atë që t'i vetëdijesojë nxënësit dhe t'i bëjë pjesëmarrës në përcaktimin e rezultateve mësimore, kriterëve të cilësisë dhe treguesve personalë të suksesit. Nxënësit mësojnë se çka duhet të bëjnë që të arrijnë ato rezultate të vendosura mësimore dhe si të arrihet atje.	Vlerësimi formativ
Vlerësimi i nxënies	Mbledhja e dëshmive valide, të besueshme dhe të krahasueshme për të vlerësuar progresin e nxënësve në nxënie (d.m.th. arritjen e tyre në fusha të ndryshme të Kurrikulës/lëndëve mësimore dhe zotërimin e kompetencave kryesore).	Vlerësimi përfundimtar
Metodologjia e vlerësimit	Strategjitë dhe aktivitetet e zbatuara, zakonisht nga mësimdhënësit (në vlerësimin e brendshëm) apo nga agjenci të specializuara (në vlerësimin e jashtëm), për të matur arritjen ose performancën e nxënësit.	
Qëndrimi	Pozicionimi i brendshëm drejt njerëzve, fakteve, fenomeneve, veprimeve, besimeve dhe situatave; gatishmëria e brendshme për të vepruar.	Dispozitat
Arsimi themelor	Vitet e shkollimit që konsiderohen të nevojshme për t'i arritur standardet minimale për zotërimin e kompetencave kryesore.	Zakonisht mbulon arsimin e detyrueshëm
Mësimdhënia në bllok	Mënyrë fleksibile për caktimin e orëve të mësimit duke përcaktuar periudha më kompakte të kohës për lëndët/njësitë (për shembull, mësimdhënia e një lënde gjatë një semestri prej gjashtë javësh në vend të orëve javore të shpërndara gjatë tërë vitit shkollor). Kjo mund të zbatohet kryesisht në rast të ndonjë lënde ku nuk kërkohen sekuenca jashtëzakonisht të rrepta.	

9.Termit që nuk janë relevantë për mësimdhënësit mund të hiqen.

Lëndë bartëse	Një lëndë që duke u bazuar në fushëveprimin dhe strukturën e saj është më afër të kontribuojë në arrijtjen e qëllimeve të caktuara të mësimin dhe mundëson zhvillimin e kompetencave të caktuara tek nxënësit (p.sh., arsimit për punë ose teknologji; zhvillim personal, aftësitë për jetë, studime sociale).	
Mjedis miqësor për fëmijët	Ambiente të të mësuarit të cilat janë miqësore, të bazuara në të drejta, gjithëpërfshirëse, të shëndetshme dhe mbrojtëse për të gjithë fëmijët. Ato po ashtu përfshijnë marrëdhënie të fuqishme mes familjeve/komunitetit dhe shkollës.	Shih konceptin e UNICEF-it për shkollat dhe sistemet arsimore miqësore për fëmijët dhe të bazuara në të drejta.
Vlerësim me bazë klase/ Vlerësimi nga mësuesit	Vlerësimi që kryhet rregullisht nga mësuesit në klasë si pjesë të mësimin të tyre dhe strategjive të mësimin, ofron informacion të menjëhershëm dhe të vazhdueshëm për sa i përket arrijtjes së nxënësve dhe problemeve në mësim.	
Kodi	Kodi është rregull për konvertimin e një pjese të informacionit (për shembull, një shkronjë, një fjalë, frazë apo gjest) në një formë apo paraqitje tjetër (një shenjë në një shenjë tjetër), jo domosdo në të njëjtin lloj. Në komunikim dhe përpunim të informacionit, kodi është procesi me anë të të cilit informacioni nga një burim konvertohet në simbole për t'u komunikuar. Dekodimi është proces i kundërt, konvertimi i këtyre simboleve në formë kodi përsëri në informacion të kuptueshëm prej një marrësi.	Me këtë i referohemi: - Kodi lingvistik (kur shprehet informacioni përmes mjeteve të ndryshme lingvistike – tingullit, fjalëve, shkronjave, fjalive etj. - Kodi artistik (ngjyra, forma e pikturës /dizajni /arkitektura; zëri – toni për muzikë; lëvizje, gjestet për vallëzim; gjuha – lëvizjet – mimika për dramë etj.
Komunikimi	Komunikimi është aktiviteti i bartjes së informacionit kuptimplotë. Komunikimi kërkon një dërgues, një mesazh dhe një marrës, megjithëse marrësi nuk ka nevojë të jetë i pranishëm ose në dijeni të qëllimit të dërguesit që të komunikojë me të në kohën e komunikimit; kështu komunikimi mund të ndodhë edhe në largësi të mëdha, si në kohë ashtu edhe në hapësirë.	Komunikimi kërkon që palët komunikuese e ndajnë bashkë një fushë të përbashkët të komunikimit, d.m.th. një kontekst. Procesi i komunikimit është i plotë në rastin kur pranuesi e ka kuptuar mesazhin e dërguesit.
Bashkësitë e interesit praktik	Bashkësitë e interesit praktik, sipas antropologut Jean Lave dhe Etienne Wenger, janë një grup njerëzish që kanë interesa, zanate dhe/ose profesione të përbashkëta. Grupi mund të zhvillohet natyrshëm për shkak të interesit të përbashkët të anëtarëve në fushën apo domenin e caktuar, ose mund të krijohet pikërisht për qëllim të fitimit të njohurive që kanë të bëjnë me fushën e tyre.	Community of practice Ndodh përmes procesit të shkëmbimit të informacionit dhe të përvojave me grupin ku anëtarët mësojnë prej njëri-tjetrit dhe se e kanë mundësinë që të zhvillohen personalisht dhe profesionalisht (Lave & Wenger 1991). Bashkësitë e interesit praktik mund të ekzistojnë virtualisht, si përmes grupeve të diskutimit dhe grupeve të tjera të lajmeve, ose në jetën reale, si në kuzhinë gjatë punës, në terren, në dyshemenë e fabrikës ose diku tjetër në mjedis

Kompetenca	Aftësi të gjera për t'i zbatuar njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet, rutinën, vlerat dhe emocionet në mënyrë të pavarur, praktike dhe domethënëse.	Kompetenca/ Shkathtësitë (nganjëherë kompetencat barazohen me "shkathtësitë",veçanërisht në shprehjet si "shkathtësitë për jetë". Megjithëkëtë, sipas një përkufizimi më të përshtatshëm të kompetencave,shkathtësitë konsiderohen si pjesë përbërëse e tyre, së bashku me njohuritë, vlerat dhe qëndrimet (kompetencat gjithashtu përfshijnë rutinën, modelet e të menduarit, sjelljet).
Arsimi i detyrueshëm	Kohëzgjatja e shkollimit që konsiderohet si e obligueshme me ligj dhe (zakonisht) është falas për nxënësit dhe familjet e tyre. Përbërja e 'Arsimit të detyrueshëm' në Kosovë përfshin arsimin fillor, të mesëm të ulët dhe të mesëm të lartë (SNKA 1, 2 dhe 3).	
Periudha kontaktuese	Koha që caktohet zakonisht për bashkëveprimin sistematik mes mësimdhënësve dhe nxënësve në kuadër të një lënde, njësie mësimore dhe/ose mësimi.	
Qasjet konstruktiviste	Filozofia dhe praktikat që frymëzohen prej teorive të ndryshme konstruktiviste të mësimimit dhe zhvillimit që thekson se të mësuarit ndërtohet përmes kulturës, përvojës individuale dhe shoqërore, si dhe bashkëveprimeve dhe konteksteve. Sipas teorive konstruktiviste, të mësuarit duhet të ketë kuptim (për të qenë kuptimplotë) për nxënësit në mënyrë që të jetë efektiv.	
Kurrikula Bërthamë	Kërkesat e përbashkëta për të gjithë nxënësit në aspektin e kompetencave kryesore, lëndët e përbashkëta dhe orientimet e përgjithshme.	
Çështjet e ndërlidhura ndërkurrikulare	Përmbajtje e rëndësishme kurrikulare që nuk i përket krejtësisht vetëm një lënde apo fushe të Kurrikulës ekskluzivisht mësimore, por që më së miri mësohet në disa lëndë. Shembuj të zakonshëm janë edukimi për paqe, të drejtat e njeriut dhe edukata qytetare, çështjet gjinore, shkathtësitë e komunikimit dhe edukimi ndërkulturor.	Temat e ndërlidhura

Kurrikulë	Tërësia e fushave mësimore, e lëndëve dhe e çështjeve ndërkurrikulare që gjenden në një sistem arsimor. Koncepti zakonisht përdoret për të nënkuptuar Kurrikulën “formale” apo “të paraparë” (të shkruar), por mund të përfshijë edhe Kurrikulën “e papaparë” apo “të fshehur”. Po ashtu, bëhen dallime midis Kurrikulës “së paraparë” (zyrtare), “të zbatuar”, “ndërvepruese” (që vjen si rezultat i ndërveprimeve në klasë) dhe “Kurrikulës efektiv” (atë se ç’mësojnë në të vërtetë nxënësit).	Kurrikulat (sh.)
Korniza e Kurrikulës	Një numër politikash, rregulloresh, orientimesh dhe udhëzimesh që janë qenësore për zhvillimin dhe zbatimin e Kurrikulës që orienton zhvillimin e programeve mësimore dhe dokumenteve të tjera kurrikulare. Duke pasur parasysh statusin e Kurrikulës si një bosht të sistemit arsimor, kornizat e Kurrikulës zakonisht shihen si “kushtetuta” të arsimit parauniversitar. Kornizat e Kurrikulës mund të hartohen për tërë sistemin, për faza të veçanta (si arsimi themelor) dhe/ose për fusha dhe çështje të veçanta të Kurrikulës (si p.sh. korniza për integrimin e çështjeve të ndërlidhura në Kurrikulë).	
Integrimi i Kurrikulës	Procesi i kombinimit/artikulimit të përmbajtjes mësimore dhe lëndore me qëllim të promovimit të mësimit holistik dhe gjithëpërfshirës. Kjo shpie në reduktimin e një numri të lëndëve diskrete dhe zakonisht zbatohet në arsimin fillor dhe të mesëm të ulët.	
Politikat e Kurrikulës	Vendimet formale, të bëra nga qeveria ose autoritetet e arsimit që kanë një ndikim të drejtpërdrejtë ose të rëndësishëm në zhvillimin e Kurrikulës. Këto vendime zakonisht dokumentohen në dokumentet zyrtare të qeverisë.	
Struktura e Kurrikulës	Mënyra se si është organizuar Kurrikula në cilindo sistem, përfshirë lëndët dhe fushat e Kurrikulës, kur ato duhet të mësohen dhe ‘modelin’ me të cilin ato duhet të mësohen. Kurrikula mund të përbëhet, për shembull, prej Kurrikulës kryesore dhe zgjedhore, që mësohen me disa ndryshime midis klasave të ndryshme.	
Sistemi i Kurrikulës	Tërësia e dispozitave dhe e dokumenteve të Kurrikulës përmes të cilave u jepen udhëzime mësimdhënësve dhe palëve të tjera në lidhje me atë se pse, çka, si dhe sa mirë duhet të mësojnë nxënësit. Sistemi i Kurrikulës zakonisht përbëhet nga ligjet arsimore, kornizat e Kurrikulës, kurrikulat lëndore, standardet e vlerësimit, tekstet shkollore dhe materialet e tjera mësimore.	

Vlerësimi diagnostik	Vlerësim që zakonisht realizohet në fillim të procesit mësimor dhe fokusohet në identifikimin e aftësive dhe dobësive të nxënësve që duhet të merren parasysh për përkrahjen e nxënësve që të kapërcejnë problemet e ndryshme në nxënie.	
Mësimdhënia e diferencuar	Mësimdhënia e diferencuar nënkupton krijimin e programeve të shumëfishta ashtu që nxënësit me aftësi, interesa apo nevoja të ndryshme mësimore të përjetojnë në mënyrë të barabartë rrugët e duhura për të absorbuar, për të përdorur, për të zhvilluar dhe për të prezantuar konceptet si pjesë e procesit mësimor të përditshëm. U mundëson nxënësve të marrin përgjegjësi më të madhe dhe pronësi mbi mësimin e tyre dhe ofron mundësi për mësimdhënien përmes shokut dhe nxënien në bashkëpunim.	
Kurrikula efektive	Ajo që nxënësit në të vërtetë e mësojnë në aspektin e dijes, qëndrimeve dhe shkathtësive.	Kurrikula e realizuar
Mësimi elektronik	Mësimi që bazohet në përdorimin e teknologjive të reja të informacionit dhe të komunikimit me qëllim të avancimit të qasjes në informata, e po ashtu edhe përdorimi efektiv dhe i përgjegjshëm i tyre në kontekstin (e zakonshëm) të aktiviteteve në distancë dhe në rrjet.	
Kurrikula zgjedhore	Fusha mësimore/lëndët të cilat nxënësit mund t'i zgjedhin në harmoni me interesat, talentet dhe nevojat e tyre.	
Edukimi për ndërmarrësi	Në kuptimin e ngushtë: përgatitja e fëmijëve dhe e të rinjve që të marrin role ndërmarrëse në ekonomi, d.m.th. të krijojnë bizneset/ndërmarrjet e tyre. Në kuptim më të gjerë: pajisja e fëmijëve dhe e të rinjve me shkathtësi ndërmarrëse siç janë iniciativa, vendim-marrja, ndërmarrja e riskut, udhëheqja, shkathtësitë menaxheriale dhe organizative.	
Mësimdhënia e zgjeruar dhe koha për të mësuar	Ndarja e një kohe më të madhe për mësimdhënie dhe mësimnxënie të fituar njohuri, shkathtësi dhe qëndrime të caktuara me qëllim që të nxitet mësimi i thellë dhe i qëndrueshëm.	
Të shprehurit	Të shprehurit mund t'i referohet shprehjes simbolike: të shprehurit (gjuhë), një mendim i komunikuar përmes gjuhës; Të shprehurit (matematikë), një kombinim i shtjelluar i simboleve që janë të formuara mirë sipas rregullave të aplikueshme; të shprehurit (programim), një udhëzim për të ekzekutuar diçka që do ta kthejë një vlerë; të shprehurit (përmes artit) (muzikës) që e shënon dinamikën muzikore.	Shprehjet trupore: Shprehjet emocionale, sjelljet verbale dhe joverbale që komunikojnë emocion; shprehjet e fytyrës, një lëvizje e fytyrës që përçon emocione; shprehja e gjeneve, procesim me të cilin informacioni prej një gjeni përdoret në biokimi; shprehje artistike (vallëzim, dramë, pantomimë, etj.)

Vlerësimi i jashtëm	Vlerësim që kryhet nga agjenci jashtë-shkolllore apo bazohet në procedurat dhe instrumentet e ofruara nga agjenci jashtëshkolllore (d.m.th. provimet e jashtme; testet e ofruara nga agjenci të specializuara të vlerësimit). Duhet të bazohet në standardet (kombëtare) të vlerësimit që subjektiviteti në vlerësim të zvogëlohet në maksimum.	
Aktivitetet ekstrakurrikulare	Aktivitete të strukturuar mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të lëndëve dhe fushave mësimore formale. Në disa sisteme, këto mund të përfshijnë përvojë pune apo sport të organizuar.	
Kurrikula formale	Mundësitë dhe përvojat mësimore që u ofrohen nxënësve në kontekstin e arsimit formal. Kurrikula formale shërben si bazë për certifikata dhe dhënien e diplomave të pranueshme nga shoqëria.	Kurrikula e paraparë/zyrtare/e obliguar
Arsimi formal	Sistem arsimor i strukturuar në mënyrë hierarkike dhe me klasë kronologjike që fillon me arsimin parafillor deri në universitet duke përfshirë, përveç studimeve akademike të përgjithshme, një larmi të programeve të specializuara dhe institucioneve për aftësim teknik dhe profesional me orar të plotë. Rezultatet dhe kualifikimet e fituara në arsimin formal pranohen nga shoqëria përmes certifikatave dhe dhënies së diplomës.	
Vlerësimi formativ	Vlerësim që parimisht është i bazuar në klasë dhe realizohet nga mësimmshënësi me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të përparojnë në mësim gjatë tërë një periudhe të caktuar kohore. E parasheh mësimin si proces e jo vetëm si rezultat (shiko po ashtu Vlerësimin për nxënie, me të cilin është i ndërlidhur).	
Arsimi I përgjithshëm (shkollat)	Arritja dhe zhvillimi nga nxënësit më përgjithësisht i një game të gjerë të dijes, shkathtësive dhe qëndrimeve që janë të ndërlidhura me lëndët/mësimin akademik e po ashtu edhe me jetën e punën.	
Kurrikula e fshehur	Besimet, qëndrimet dhe shkathtësitë që nxënësit i kanë apo i zhvillojnë përmes përvojave të tyre personale. Kurrikula e fshehur mund të jetë ose të mos jetë në harmoni me Kurrikulën zyrtare/të obligueshme.	
Mësimi holistik dhe i gjithanshëm	Mësimi që integron aspektet akademike me zhvillimin e nxënësve duke u përpjekur të trajtojë fenomenet si tërësi duke theksuar ndërlidhjen e dimensioneve dhe proceseve natyrore, shoqërore dhe personale.	Shih po ashtu "Mësimin e integruar"
Zhvillimi holistik	Progresi/zhvillimi i harmonizuar i të gjitha dimensioneve d.m.th. aspekteve intelektuale, emocionale dhe motorike.	Qasje për zhvillimin e "personit në plotësi"

Mjedisi për mësimin holistik	Organizimi i përcaktimit të të mësuarit që fton nxënësit për të bërë përdorimin e njëkohshëm intelektual, emocional dhe aftësitë motorike të tyre	
Arsimi gjithëpërfshirës	Arsimi gjithëpërfshirës përpiqet të adresojë nevojat për mësim të të gjithë fëmijëve me fokus të veçantë tek ata që janë të cenueshëm ndaj marginalizimit dhe përjashtimit. Ai nënkupton që të gjithë nxënësit – me ose pa paaftësi – janë në gjendje të mësojnë së bashku përmes qasjes në mjedise të përbashkëta para-shkollore, shkolla dhe mjedise arsimore në komunitet me rrjet të përshtatshëm të shërbimeve përkrahëse.	
Arsimi informal	Përvetësimi dhe zhvillimi i dijes, i shkathtësive dhe i qëndrimeve jashtë mjediseve arsimore formale ose jo-formale gjatë përvojave të përditshme dhe në mungesë të procesit mësimor sistematik dhe të paraparë.	
Teknologjitë e Informacionit dhe të komunikimit (TIK)	Instrumentet dhe proceset e reja për të pasur qasje në informata dhe për t'i përpunuar ato, e po ashtu edhe për t'i komunikuar duke u bazuar në pajisje elektronike si kompjuterë, TV, internet, apo pajisje të tjera digjitale.	
Mësimdhënia e integruar dhe të mësuarit	Mësimi që reflekton dhe vë në pah lidhjet dhe ndër-lidhjet në jetën individuale dhe shoqërore (aktivitetet njerëzore), natyrë dhe dije.	Mësimi holistik dhe i gjithanshëm
Klasë bashkëvepruese	Mjedisi mësimor në nivel klase, që bazohet në shkëmbime të vazhdueshme mes mësimdhënësve dhe nxënësve në kontekstin e aktiviteteve të bazuara në kërkim, zgjidhje të problemeve dhe punë konkrete.	
Mësimdhënia dhe mësimnxënia bashkëvepruese	Filozofia dhe praktika e përfshirjes së nxënësve për të përcaktuar dhe për të ndërtuar përvojën e tyre mësimore duke marrë parasysh nevojat e tyre, interesat, dijen paraprake dhe kontekstin.	
Kompetencat kryesore	Kompetenca që konsiderohen nga sistemi i arsimit dhe aftësimin si të rëndësishme për të nxënësit e secilit nxënës dhe të kontribuuesve të rëndësishëm në jetën e secilit anëtar të shoqërisë. Kompetencat kryesore që janë më të përafërta me "Arsimin themelor" mund të njihen edhe si "kompetenca themelore".	Kompetencat gjenerike, transver-sale apo gjithëpërfshirëse

<p>Shkalla kryesore e Kurrikulës</p>	<p>Faza të caktuara përmes të cilave realizohet Kurrikula nëpërmjet niveleve dhe klasave të ndryshme të arsimit. Periudha që mbulojnë karakteristika të përbashkëta në aspektin e zhvillimit të fëmijëve, kërkesave të Kurrikulës dhe qasjeve të mësimdhënies e mësimnxënies për zhvillimin e nxënësve dhe përparimin në nxënie. Në Kornizën e Kurrikulës të Kosovës, shkallët kyç janë fazat e caktuara në nivelet e arsimit për të siguruar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • më shumë transparencë dhe saktësi në artikullimin e qëllimeve arsimore dhe detyrave; • mundësi për udhëzime konkrete për organizimin e punës së shkollës me theks në metodat specifike, rezultatet mësimore dhe mjetet e vlerësimit; • mundësi për të ofruar sfida të reja për sa i përket zhvillimit të nxënësve dhe qëllimeve specifike të secilës shkallë kyç të Kurrikulës. 	
<p>Të njohurit</p>	<p>Konceptet dhe informatat faktike (të dhënat) e po ashtu edhe relacionet mes tyre (p.sh., strukturat dhe modelet) lidhur me mjedisin natyror dhe artificial, njerëzit dhe shoqërinë, kulturën dhe ekonominë dhe të pikëpamjet tona për botën, njerëzit dhe shoqërinë. Njohja deklarative vë në pah për të ditur lidhur me “çka”, ndërsa dija procedurale vë në pah njohuritë lidhur me “si”.</p>	
<p>Ekonomi dhe shoqëri e dijes</p>	<p>Shoqëri dhe ekonomi në të cilën dija bëhet burimi kryesor i zhvillimit dhe progresit (veçanërisht përmes internetit, mësimin elektronik dhe proceseve të ndërmjetësuar nga pajisjet elektronike).</p>	
<p>Fushë kurrikulare</p>	<p>Një kategori e gjerë mësimore që grupon lëndët që kanë qëllime dhe detyra të përbashkëta për mësimin e dijes, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve. Bashkimi i lëndëve në një fushë të caktuar mësimore merr parasysh kontributin e tyre specifik në zhvillimin e nxënësve, në pajtim me qëllimet e përgjithshme e të veçanta të procesit mësimor në shkolla. Ai po ashtu merr parasysh mundësinë për qasjet multi dhe ndërdisiplinore e gjithashtu edhe realizimin e qëllimeve ndërkurrikulare.</p>	<p>Curriculum area</p>
<p>Gjuha</p>	<p>Gjuha mund t’u referohet ose aftësive specifike të njeriut për përvetësimin dhe përdorimin e sistemeve komplekse të komunikimit, ose shprehjes specifike të një sistemi të tillë kompleks të komunikimit. Studimi shkencor i gjuhës në çdo aspekt të tij quhet gjuhësi.</p>	<p>Përafërsisht 3000-6000 gjuhë që fliten nga njerëzit sot paraqet shembullin më domethënës, por gjuhët natyrore mund të bazohen edhe në stimulin vizual jo vetëm në atë dëgjimor, për shembull gjuha e shenjave dhe gjuha e shkruar. Kodet dhe llojet e tjera të sistemeve artificiale të konstruktura, aso faresh që përdoren për programim në kompjuterë, po ashtu mund të quhen gjuhë.</p>

Perspektiva me nxënësin në qendër të vëmendjes	Filozofia dhe praktika e organizimit të mësimdhënies, mësimnxënies dhe vlerësimit nga perspektiva e nevojave, interesave dhe aftësive të nxënësve.	
Mësimnxënia	Procesi i fitimit, i absorbimit dhe i zhvillimit të dijeve, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve të reja është i integruar në strukturat paraekzistuese, ndërsa gjithashtu përbën një bazë për përvetësime të reja.	
Përmbajtja mësimore	Temat, besimet, sjelljet, konceptet dhe faktet, shpesh të grupuara brenda një lënde ose fushe kurrikulare nën dijet, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet që priten të formojnë bazën e mësimdhënies dhe të nxënësve.	Përmbajtja
Përvoja mësimore	Situatat dhe proceset përmes të cilave nxënësit i fitojnë/zhvillojnë dijet, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet.	
Mundësitë mësimore	Situata dhe procese që kanë potencial për nxitjen e të mësuarit tek nxënësit.	
Rezultatet e të nxënësve	Deklarata që përshkruajnë atë se çfarë duhet të dinë nxënësit, të besojnë, të vlerësojnë dhe të jenë në gjendje të bëjnë. Rezultatet janë shprehur në Kornizën e Kurrikulës në një varg domenesh, përfshirë dijen, të kuptuarit, shkathtësitë dhe kompetencat, vlerat dhe qëndrimet.	Rezultate Rezultatet mësimore Kompetencat e nxënësve Rezultatet e nxënësve Arritjet e nxënësve
Burimi i të mësuarit	Referenca dhe përkrahje për mësimin e nxënësve, përfshirë tekstet shkollore, softuerët arsimorë, vegla eksperimentale, atllase, fjalorë, ushtrimore etj.	
Mësimi tërëjetësor	Pajisja e nxënësve me kompetencat e nevojshme për të qenë nxënës të suksesshëm gjatë tërë jetës.	
Aftësitë për jetë	Aftësi që u ofrojnë nxënësve kapacitete për të ndërmarrë detyra ose procese të ndërlidhura me jetën e tyre të përditshme.	
Arsimi i mesëm i ulët	Cikli i parë i arsimit të mesëm (katërvjeçar në Kosovë) (SNKA 2).	
Mësimi domethënës	Ndryshe nga mësimi përmendsh, shpie drejt zhvillimit të rrjeteve konceptuale (d.m.th. hartave konceptuale) që mund të aplikohen në situata të ndryshme dhe që mundësojnë kreativitetin dhe zgjidhjen e problemeve. Në lidhje me pikëpamjet konstruktiviste, po ashtu i referohet mësimi që ka kuptim për nxënësit (d.m.th. është i ndërlidhur me përvojat e tyre personale dhe është i orientuar në praktikë dhe punë konkrete).	
Koncepti shumështrësor i identitetit	Të kuptuarit e identitetit si rezultat kompleks edhe i faktorëve të paracaktuar edhe i faktorëve zhvillues për shkak të ekspozimit dhe pjesëmarrjes së individëve dhe grupeve të kulturave të ndryshme në kontekstin e fenomeneve aktuale të globalizimit.	

Inteligjencat e shumëfishta	Teori bashkëkohore me ndikim që ka të bëjë me inteligjencën dhe personalitetin (H. Gardner), që thekson se inteligjenca të veçanta mund të detektohen në tru, në vend të një inteligjence të përgjithshme apo të gjenerike, zakonisht të përkufizuara si aftësi për të zgjidhur probleme në mënyrë efektive. Ajo kishte pasoja të rëndësishme në zhvillimin dhe zbatimin e Kurrikulës, posaçërisht përmes konceptit të qasjes me fëmijën apo nxënësin në qendër dhe modelit të zhvillimit të “tërë personit” në procesin e mësimi dhe të zhvillimit. Deri me sot janë identifikuar tetë inteligjenca të shumëfishta: gjuhësore; matematike logjike; hapësinore; kinestetike trupore; muzikore; ndërpersonale; intrapersonale; natyrore. Në mesin e këtyre tetë inteligjencave, si shtesë përmendet edhe inteligjenca ekzistenciale/shpirtërore/morale.	
Gjuha natyrore	Në filozofinë e gjuhëve, një gjuhë natyrore (ose gjuhë e zakonshme) është çdo gjuhë e cila ngrihet në mënyrë të paqëllimtë si rezultat i aftësive të lindura për gjuhën që posedohen nga intelekti njerëzor. Një gjuhë natyrore përdoret për komunikim dhe mund të flitet, të shënohet me shenja ose të shkruhet. Gjuha natyrore dallohet prej gjuhëve të konstruktura të tilla si gjuhët e programimit në kompjuterë ose prej “gjuhëve” në studimin e logjikës formale, veçanërisht logjikës matematike.	
Arsimi joformal	Çfarëdo aktiviteti i organizuar dhe i qëndrueshëm që nuk korrespondon saktësisht me përkufizimin e arsimit formal. Prandaj, arsimi joformal mund të mbahet edhe brenda edhe jashtë institucioneve arsimore dhe u shërben personave të të gjitha moshave. Mund të përfshijë programme arsimore që adresojnë shkrim-leximin për të rritur, arsimin themelor për fëmijët që kanë braktisur shkollën, aftësitë për jetë, aftësitë për punë dhe kulturën e përgjithshme. Programet e arsimit joformal nuk ndjekin detyruesisht sistemin e ‘përshkallëzuar’ dhe mund të jenë të ndryshme në kohëzgjatje dhe mund të jepet ose të mos jepet certifikatë për suksesin e arritur në mësim.	
Kurrikula zgjedhor	Pjesa zgjedhore e Kurrikulës që përfaqëson lëndët dhe aktivitetet kurrikulare të vendosura në nivelin e shkollës.	
Vlerësimi shoku-shokun	Vlerësimi i nxënësve për punën e nxënësve të tjerë (mund të jetë edhe formativ edhe përfundimtar).	
Edukimi shoku-shokun	Proceset e mësimi të bazuara në këmbimin e informatave, dijes dhe përvojave mes shokëve në të cilat ata veprojnë si persona burimorë lehtësues të mësimi dhe/ose mentorë.	
Mësimdhënia shoku-shokun	Praktika në të cilën nxënësit marrin rolin e mësimdhënësit në një mjedis shkollor me qëllim të ndarjes së dijes dhe shkathtësive të tyre me nxënësit e tjerë.	

Vlerësimi parashikues	Vlerësimi që synon të parashikojë dështimet dhe sukseset potenciale në zhvillimin e nxënësve me qëllim që të sugjerohen programe efektive për përparimin e tyre e po ashtu edhe veprime të duhura plotësuese në rast të mangësive (të pritura) në mësim.	
Arsimi fillor	Në Kosovë, periudha ose cikli i parë i arsimit prej pesë vjetësh kohëzgjatje, duke përfshirë edhe një klasë parafillore (SNKA 1).	
Aktivitetet përmirësuese	Mundësi dhe përvoja mësimore që ofrohen me qëllim të sigurimit të ndihmës për nxënësit që të kapërcejnë vështirësitë në të nxënë në mënyrë efektive.	
Autonomia e shkollës	Autonomia e dhënë për shkolla në aspektin e menaxhimit të burimeve financiare (me financim publik dhe privat), menaxhimin e burimeve njerëzore (drejtorët e shkollave, personelin arsimor dhe joarsimor) dhe vendimmarrjes brenda shkollave e po ashtu edhe sistemet e vlerësimit (llogaridhënia) e shkollave e realizuar në lidhje me këtë autonomi.	
Kurrikula me bazë shkolle (ose me bazë në institucion)	Pjesa e Kurrikulës që vendoset në nivel shkolle (ose institucioni).	
Arsimi i mesëm	Faza apo cikli i dytë i shkollimit, e ndarë në dy faza - e ulët dhe e lartë (SNKA 2 dhe 3).	
Vlerësimi selektiv	Vetëvlerësimi nga nxënësit i arritjeve dhe i problemeve të tyre në mësim. Sikur në rastin e vlerësimit shoku-shokun bazohet në shkathtësitë intelektuale të nivelit të lartë që i përdorin nxënësit për të vlerësuar mësimin e tyre në aspektin e proceseve dhe rezultateve.	
Vetëvlerësimi	Vetëvlerësimi nga nxënësit i arritjeve dhe i problemeve të tyre në mësim. Sikur në rastin e vlerësimit shoku-shokun bazohet në shkathtësitë intelektuale të nivelit të lartë që i përdorin nxënësit për të vlerësuar mësimin e tyre në aspektin e proceseve dhe të rezultateve.	
Mësimi i bazuar në shërbim	Mësimi që ndodh si rezultat i angazhimit të nxënësit në ofrimin e ndonjë shërbimi të organizuar, zakonisht në bashkësi lokale apo më gjerë.	Mësim i bazuar në shërbime për bashkësinë
Shenja	Një shenjë është diçka që nënkupton një lidhje midis vetvetes dhe objektit të tij. Një shenjë natyrore bart marrëdhënien e shkakut të objektit të tij – për shembull, vetëtimja, bubullima është shenjë e stuhisë. Një shenjë konvencionale bëhet me pajtim, ashtu si pika që nënkupton fundin e fjalisë.	Ky është kontrasti me simbolin i cili qëndron për diçka tjetër, ashtu si flamuri që mund të jetë simbol i një kombi. Mënyra me të cilën shenja nënkupton diçka, quhet semiosis, e cila trajtohet në semiotikë dhe në filozofi të gjuhës. Shenja ka një (a) formë dhe (b) kuptim.

Simboli	Simboli është një realitet i cili paraqet një ide, një entitet fizik ose një proces, por dallon prej tij. Qëllimi i simbolit është të komunikojë domethënien e një forme të caktuar sintetike – më ndryshe prej realitetit të komunikuar. Për shembull, një oktagon i kuq mund të simbolizojë mbase kuptimin e “STOP-it”. Në hartë, fotografia e një tende mund të paraqesë një kamping. Numërorët janë simbole për numrat. Emrat e përveçëm janë simbole të paraqitjes së individit.	P.sh. simbolet matematikore, ikonat e kompjuterit, simbolet kombëtare (flamuri, himni etj.) simbolet fetare (kryqi, gjysmëhëna, etj.), emrat etj.
Shkathësia	Aftësia për ta zbatuar dijen për të kryer një detyrë të veçantë sipas një standardi të qëndrueshëm (dimensioni operacional/procedural i dijes).	
Kurrikula spirale	Modeli i zhvillimit të Kurrikulës që përfshin përsëritjen periodikisht të dijes, shkathësive dhe qëndrimeve të ndërlidhura me fusha kurrikulare/lëndë në kontekstin e përvojave mësimore të reja më të gjera e më komplekse. I shërben konsolidimit të mësimi paraprak dhe trajtimit më të thellë të përmbajtjes së ndryshme mësimore.	Rritja spirale e Kurrikulës/mësimi
Standard	1.Vendim, kërkesë ose rregull që pritet të zbatohet apo aplikohet (për shembull, “standardet e cilësisë/ Kurrikulës”). Standardet e Kurrikulës (cilësisë) mund t’i referohen përmbajtjes mësimore (standardet e përmbajtjes), proceseve (standardet e proceseve), rezultateve standardet e rezultateve), dhe mjediseve (standardet e mjedisit). 2.Niveli i arritjes apo suksesit që pritet të arrihet prej nxënësve nëse duhet t’u jepet ndonjë rezultat i caktuar.	
Lënda	Disiplinë e veçantë mësimore (të tilla, si matematika ose historia).	
Vlerësimi përfundimtar	Vlerësimi që përmbledh përparimin dhe arritjen e rezultateve mësimore nga nxënësit në një kohë të caktuar.	
Mësimi i qëndrueshëm	Mësimi i ndërlidhur me dhe në shërbim të zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë, ekonomisë dhe mjedisit.	
Progresioni i mësimi të qëndrueshëm	Mësimi që bazohet në integrimin efektiv të mësimëve të mëparshme në sistemet e reja të dijes, shkathësive dhe qëndrimeve.	
Programi mësimor	Dokument që përshkruan objektivat mësimore, rezultatet dhe përmbajtjen mësimore lidhur me një lëndë të veçantë. Programet mësimore moderne ofrojnë edhe udhëzime për zbatimin e tyre, duke përfshirë metodologji përkatëse për mësimdhënie dhe vlerësim.	Programi i mësimi në/për një lëndë të caktuar
Mësimdhënia	Aktivitet që realizohet me qëllim të nxitjes së mësimi tek nxënësit duke përdorur një gamë të gjerë metodash që u përshtaten stileve të mësimi të nxënësve.	

Fondi i orëve	Koha e caktuar për mësimdhënie dhe mësimin e një lënde të veçantë apo fushe mësimore gjatë një viti apo jave shkollore. Korniza e Kurrikulës siguron alokim të kohës për punë në projekte dhe mësimdhënie e mësimnxënie bashkëvepruese.	
Vlerat	Ato që njerëzit i çmojnë si parime udhëzuese dhe referenca kryesore për zgjedhjet dhe sjelljet e tyre.	
Arsimi dhe aftësimi profesional	Arsimi dhe aftësimi për t'u mundësuar nxënësve që të fitojnë shkathtësi për punë dhe kualifikime profesionale për profesione të caktuara, përveç arritjes së kompetencave kryesore të përcaktuara përmes Kornizës së Kurrikulës.	

Bibliografia

- Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë (2011), Korniza e Kurrikulës e Arsimit Parauniversitar të Republikës së Kosovës, Prishtinë
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2011), Ligji për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2007), Strategjia e Arsimit Parauniversitar e Kosovës 2007 - 2017 Prishtinë
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë. (2010). Plani strategjik për arsimin e Kosovës 2011 - 2016 Prishtinë.
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, botimi për edukatorët parashkollorë në institucionet parashkollorë, grupmosha 0-3 vjeç dhe 3-5 vjeç.
- Ministria e , e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, botimi për edukatorët parafillorë në institucionet parashkollorë dhe në shkolla; grupmosha 5-6 vjeç; klasa parafillorë, shkalla 1 e Kurrikulës.
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë. Udhëzues për mësimdhënësit Shkolla fillore, mosha 6-10 vjeç, klasat I – V, shkallët 1 dhe 2 të Kurrikulës, niveli 1 sipas SNKA
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, botimi për mësimdhënës/e, arsimit i mesëm i ulët, mosha 11- 14 vjeç, klasat VI-X, shkallët 3 dhe 4 të Kurrikulës, niveli 2 sipas SNKA
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, botimi për mësimdhënës/e, shkolla e mesme e lartë - gjimnazet / shkollat profesionale, mosha 15-17 vjeç, klasat X-XII, shkallët 5 dhe 6 të Kurrikulës, niveli 3 sipas SNKA
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, Udhëzues për drejtorët e institucioneve parashkollorë, mosha parashkollorë 0-5 vjeç
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, Udhëzues për drejtorët e shkollave, edukimi parafillor, mosha 5-6 vjeç, shkalla 1 e Kurrikulës, arsimit fillor, mosha 6-10 vjeç, klasat I-V, shkallët 1 dhe 2 të Kurrikulës, niveli 1 sipas SNKA, arsimit i mesëm i ulët, mosha 11-14 vjeç, klasat VI-IX, shkallët 3 dhe 4 të Kurrikulës, niveli 2 sipas SNKA
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për përmirësimin e praktikave në klasë, Udhëzues për drejtorët e shkollave, shkolla e mesme e lartë - gjimnazet / shkollat profesionale, mosha 15-17 vjeç, klasat X-XII, shkallët 5 dhe 6 të Kurrikulës, niveli 3 sipas SNKA.
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për Kurrikulën Zgjedhore, Prishtinë
- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2012), Udhëzues për mentorim të mësimdhënësve nga drejtorët e shkollave, Prishtinë

- Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2003), Plani dhe Programi Mësimor 1
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2004), Plani dhe Programi Mësimor 2
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 3.
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 4
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 5
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2003), Plani dhe Programi Mësimor 6
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2004), Plani dhe Programi Mësimor 7
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 8
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2002), Plani dhe Programi Mësimor 9
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 9
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2003), Plani dhe Programi Mësimor 10
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2004), Plani dhe Programi Mësimor 11
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 12
 Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë (2005), Plani dhe Programi Mësimor 13

Sternberg, R. & Subotnik, R., eds. (2006). *Optimizing Student Success with the Other Three Rs: Reasoning, Resilience, and Responsibility*. Greenwich, CT: Information Age Publishing

Wagner, T., Kegan, R., Lahey, L., Lemons, R., Garnier, J., Helsing, D., Howell, A., Rasmussen, H. (2006). *Change Leadership: A Practical Guide to Transforming Our Schools*. San Francisco: Jossey Bass

Perkins, D. "Integrating Thinking and Learning Skills across the Curriculum." In Jacobs, H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*

Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development. Tucker, M.S. & Coddling, J.B. (2002/1998)

Council of Europe official document, Daniel Coste (ed.), Marisa Cavalli, Alexandru Crişan, Piet-Hein van de Ven, *A European Reference Document for Languages of Education? Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg, 2007, 88 pp*

Departamenti i Arsimit dhe Shkencës (2001), *Korniza e Kurikulit të Ri të Kosovës*

Finnish National Board of Education (2004), *National Core Curriculum for Basic Education*

The National Curriculum Handbook for Primary Teachers in England (www.nc.uk.net)

The National Curriculum Handbook for Secondary Teachers in England (www.nc.uk.net)

Ministria e Arsimit dhe e Shkencës Tiranë (2008), *Korniza Kurrikurale e Gjimnazit*

Në hartimin e kurrikulave bërthamë morën pjesë:

Komisioni për finalizimin e kurrikulave bërthamë

- 1.Nehat Mustafa, zëvendësministër në MASHT
- 2.Drita Kadriu, këshilltare politike në kabinetin e Ministrit
- 3.Ragip Gjoshi, këshilltar politik në kabinetin e Ministrit
- 4.Xhavit Dakaj, sekretar i përgjithshëm në MASHT
- 5.Alush Istogu, drejtor i Departamentit të administratës së arsimit parauniversitar
- 6.Agim Berdyna, drejtor i Departamentit të zhvillimit të arsimit parauniversitar
- 7.Zeqir Veselaj, prodekan në Fakultetin e Edukimit
- 8.Ramush Lekaj, udhëheqës i Divizionit për sigurimin e cilësisë në arsimin parauniversitar
- 9.Enesa Kadiq, udhëheqëse e Divizionit për Minoritete
- 10.Ryve Prekorogja, Divizioni i Arsimit Profesional
- 11.Mustafë Kadriu, udhëheqës i Divizionit për Vlerësim dhe Standarde

Ekipi udhëheqës për koordinimin dhe hartimin e kurrikulave bërthamë

- 1.Ramush Lekaj, udhëheqës dhe koordinator i zhvillimit të kurrikulave
- 2.Shqipe Gashi, koordinatorë për nivelin e parë ISCED I
- 3.Laberie Luzha, bashkëkoordinatorë për nivelin e parë ISCED I
- 4.Ismet Potera, koordinator për nivelin e dytë ISCED II
- 5.Selim Mehmeti, koordinator për nivelin e tretë ISCED III
- 6.Ryve Prekorogja, bashkëkoordinatorë për nivelin e tretë ISCED III
- 7.Valbona Kadriu, bashkëkoordinatorë për nivelin e tretë ISCED III

Ekipet për koordinimin dhe hartimin e kurrikulave bërthamë sipas fushave kurrikulare

Gjuhët dhe komunikimi

- 1.Feime Llapashtica – MASHT, Koordinatorë e fushës dhe hartuese
- 2.Nezafete Kutllovci – MASHT, Bashk-koordinatorë dhe hartuese
- 3.Shejnaze Elezi - MASHT, Zyrtare për Plan Programe
- 4.Afërdita Hajdari – Mësuese kl. I-V, Shkolla Fillore “Elena Gjika”, Prishtinë
- 5.Dragosllava Macula – MASHT, Prishtinë
- 6.Hyrishahe Korça - X-XII Gjuhë shqipe, Shkolla e Mesme ” Sami Frashëri”, Prishtinë
- 7.Igbal Bivernik - VI-IX Gjuhë turke SHMU “Sami Frashëri”, Prishtinë
- 8.Kujtim Rrahmani – Instituti Albanologjik i Prishtinës
- 9.Merita Zeqiri - Mësuese kl. I-V, Shkolla Fillore “Vëllezërit Frashëri”, Lipjan
- 10.Sadik Idriz – Gjuhë dhe letërsi boshnjake, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë
- 11.Sevdije Maliqi - Shkolla Fillore e Mesme e Ulët “Meto Bajraktari” Prishtinë
- 12.Shkëndije Mejzini - I-V parashkollor, Shkolla Fillore “Fatmir Berisha”, Prishtinë
- 13.Shykrane Gërmizaj - Universiteti i Prishtinës, Prishtinë
- 14.Valona Gashi - Shkolla fillore “Hasan Prishtina”, Prishtinë

Artet

1. Besa Luzha, Fakulteti i Muzikës, UP - koordinatore e fushës dhe hartuese
2. Haki Xhakli, Fakulteti i Edukimit, UP - bashkëkoordinator dhe hartues
3. Adhurim Rasimi, Profesor i artit muzikor – Universiteti I Prishtinës
4. Gazmend Osmani, Mësimdhënës, Art Figurativ – Gjimnaz, Prishtinë
5. Muhamet Ahmeti, Fakulteti i Artit Figurativ, UP, Prishtinë
6. Nexhmi Bardhi, Mësimdhënës, Art Figurativ, Prishtinë
7. Violeta Krasniqi, Drejtoreshë e Shkollës së Muzikës, Prishtinë

Matematika

1. Mustafë Kadriu – MASHT, koordinator dhe hartues, MASHT
2. Nezir Hajdini - MASHT, bashkëkoordinator dhe hartues, MASHT
3. Armend Shabani - prof. në Fak. Mat. Nat.- për të gjitha nivelet
4. Fadil Latifi - mësimdhënës i m. klasor në shk. fill. dhe e m.ul - për nivelin I – Gjilan
5. Fehmi Sylejmani – mësimdhënës i matematikës në shk. fill. dhe e m.e ul.-për niv.II- Gjilan
6. Hadije Jashari – drejtoreshë shkolle – Shkolla fillore “Jusuf Rexha”, Mitrovicë
7. Ibe Gashi - mësimdhënës e matematikës në sh.f. dhe të m. ul. – për nivelin II – Prishtinë
8. Indira Huruglica mësimdhënës e shk. fill. dhe e m.ul - për nivelin I (parafillor) - Prishtinë
9. Isane Bajrami – mësimdhënës e matematikës në gjimnaz - për nivelin III- Prishtinë
10. Nexhmije Barani-mësimdhënës e matematikës në shk.f.dhe m.ul për nivelin II - Mitrovicë
11. Teuta Zogiani – mësimdhënës e matematikës në gjimnaz - për nivelin III - Prishtinë
12. Xhevat Krasniqi – prof. në Fak e Edukimit - për të gjitha nivelet
13. Zijadin Ibrahim – mësimdhënës i matematikës në sh. teknike - për nivelin III – Prishtinë

Shkencat natyrore

1. Rexhep Kastrati, MASHT - koordinator dhe hartues
2. Mirlinda Dehari Zeka, MASHT - bashkëkoordinatore dhe hartuese
3. Agim Gashi - Departamenti i Biologjisë, UP-Fakulteti i Shkencave Matematiko-Natyrore, Prishtinë
4. Drita Curri - mësimdhënës X-XII e biologjisë, Gjimnazi “Gjergj Kastrioti”, Drenas
5. Fetah Podvorica, Prof. Dr. Kimi, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë
6. Mirnije Halili - mësimdhënës VI-IX, Shkolla Mesme e Ulët “Meto Bajraktari”, Prishtinë
7. Rasim Bejtullahu – Departamenti i Fizikës, UP-Fakulteti i Shkencave Matematike-Natyrore, Prishtinë
8. Sadik Berisha - Mësimdhënës X-XII, Kimi, Gjimnazi “Bedri Pejani”, Pejë
9. Selvete Mujaj, Mësuese I-V, Shkolla Fillore “Faik Konica”, Prishtinë

Shoqëria dhe mjedisi

1. Arbër Salihu, MASHT - koordinator dhe hartues
2. Besa Halimi Zagragja, MASHT - bashkëkoordinatore dhe hartuese
3. Dashmir Bërxuli, Departamenti i Psikologjisë, Fakulteti Filozofik - Universiteti i Prishtinës,
4. Fehmi Rexhepi, Departamenti i Historisë, Instituti i Historisë, Prishtinë
5. Nexhat Rexha, Gjeografi, Gjimnazi “Zenel Hajdini”, Gjilan
6. Pranvera Shemsedini, Mësimdhënës e Edukatës Qytetare, Shkolla Fillore “Jeronim De Rada”
7. Shemsi Krasniqi, Departamenti i Sociologjisë, Fakulteti Filozofik, Universiteti i Prishtinës
8. Shemsi Reçica, Departamenti i Filozofisë, Fakulteti Filozofik - Universiteti i Prishtinës
9. Sheribane Bahtiri, mësimdhënës, klasa VI-IX, Shkolla Fillore “Faik Konica” Prishtinë

Shëndeti dhe mirëqenia

1. Lulavere Behluli, MASHT - koordinatore dhe hartuese
2. Enesa Kadic, MASHT - bashkëkoordinatore dhe hartuese
3. Albana Desku, Psikologe - Shkolla Filllore "Zenel Hajdini", Prishtinë
4. Bedri Çejku, Mësues i Edukatës Fizike - Shkolla Filllore e Mesme e Ulët "Mustafa Baku", Prizren
5. Diana Qarkaxhiu, Mësuese e nivelit I-V - Shkolla Filllore "Zekirja Rexha", Gjakovë
6. Emine Ahmetaj, Mësuese I-V - Shkolla e Mesme e Ulët "Pavarësia", Prishtinë
7. Hajrije Balidemaj, Shkolla Filllore "Naim Frasheri", Prishtinë
8. Merita Berisha, Mjeke nutriciste - Universiteti i Prishtinës - Fakulteti i Mjekësisë, Prishtinë
9. Qazim Elshani, Fakulteti i Edukatës Fizikës - Universiteti i Prishtinës
10. Ramzije Krasniqi, drejtoreshë në Entin parashkollor në SOS

Jeta dhe puna

1. Binak Gërguri, MASHT - koordinator dhe hartues
2. Radica Berisha, MASHT - bashkëkoordinatore dhe hartuese
3. Agron Zeqiraj, Arsimi i mesëm i ulët (klasa VI-IX) - Shkolla e Mesme e Ulët "Bajram Curri", Istog
4. Arbnor Pajaziti, Fakulteti i Informatikës, Universiteti i Prishtinës
5. Besiana Blakaj, Mësimdhënëse - Shkolla Filllore "Bajram Curri", Prishtinë
6. Kastriot Buza, Fakulteti i Edukimit - Profesor, Universiteti i Prishtinës
7. Mustafë Ukaj, Arsimi i mesëm i lartë X-XII, shkollat e AAP - Shkolla e Mesme Teknike "Shaban Spahija", Pejë
8. Myzafer Ademaj, Arsimi i mesëm i lartë - gjimnazet (klasa X -XII - Shkolla e Mesme Teknike "Gani Çavderbasha", Prizren
9. Nebi Caka, Fakulteti Elektronik, Profesor, Universiteti i Prishtinës
10. Rizah Haxhiu, Arsimi i mesëm i lartë X-XII shkollat e AAP - Shkolla e Mesme Teknike "Shaban Spahija", Pejë
11. Xhejlane Aliu, Mësuese - Shkolla Filllore "Elena Gjika", Prishtinë

Kontribues të tjerë:

- Arif Demolli - MASHT, Sektori për Tekste dhe Mjete Mësimore
 Abdurrahman Simnica - MASHT, Divizioni për Arsimin Profesional
 Fatime Jasiqi - MASHT, udhëheqëse e Zyrës për Gjini
 Igballe Cakaj - MASHT, udhëheqëse e Sektorit të Trajnimit
 Leonora Shala - MASHT, koordinatore për Shkollat promovuese të shëndetit
 Luan Sahiti - MASHT, Sektori i Trajnimit
 Merita Jonuzi - Bajraktari, MASHT - udhëheqëse e Sektorit për të Drejtat e Njeriut
 Nuhi Gashi - MASHT, Sektori për Diasporë
 Shukri Maxhuni - MASHT, Divizioni për Arsimin Profesional
 Shyhrete Reçica - MASHT, inspektore e arsimit

Konsulentët ndërkombëtarë e vendorë:

- Alexander Chrisan - EU SWAP
- Chris Waller - EU SWAP
- Eda Vula - EU SWAP
- Meriat Shala - EU SWAP
- Naser Zabeli - EU SWAP
- Osman Buleshkaj - EU SWAP
- Tom Gougeon - EU SWAP
- Xhavit Rexhaj - EU SWAP

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

37.016:373.3

Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët
të Kosovës : (klasa VI, VII, VIII dhe IX) / Ministria
e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. - Prishtinë :
MASHT, 2012. - 129 f. ; 30 cm.

Bibliografia : f. 124-125

ISBN 978-9951-16-051-3

The first part of the paper discusses the general theory of the subject, and the second part discusses the particular case of the subject. The first part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case. The second part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case.

The first part of the paper discusses the general theory of the subject, and the second part discusses the particular case of the subject. The first part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case. The second part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case.

The first part of the paper discusses the general theory of the subject, and the second part discusses the particular case of the subject. The first part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case. The second part is divided into two sections, the first of which discusses the general theory and the second of which discusses the particular case.

ISBN 978-9951-16-051-3

9 789951 160513